

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΧ. 3

ΗΛΥΣΙΑ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ - ΛΙΛΙΚΑ ΒΟΛΙΔΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ν. ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ:	Ὀδύσεια—Ρόζα Λούξεμπουργκ
ΛΑΜΠΡΟΥ ΠΟΡΦΥΡΑ:	Βραδυνὸ κοιμητήρι
Ι. ΚΟΡΔΑΤΟΥ:	Παλιές καὶ καινούργιες ιδέες
ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ:	Ἡ Ἀστροπαλιά
ΛΙΛΙΚΑΣ ΒΟΛΙΔΗ:	Ἀπαντοχὴ μητέρας—Σονέττο
ΚΩΣΤΑ ΠΑΡΟΡΙΤΗ:	Κυρά Κυραλίνα
ΠΑΝΟΥ ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ:	Θρηνώντας—Θωμᾶς Οἰκονόμου
Μ. ΦΙΛΗΝΤΑ:	Ἡ γλώσσα μας
ΠΕΤΡΟΥ ΠΙΚΡΟΥ:	Καίτη Κόλλβιτς—Οἱ ἠθοποιοὶ
ΠΑΥΛΟΥ ΝΙΡΒΑΝΑ:	Κυπαρίσι—Παιδούλα
ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ:	Ἔρωτας (Μετ. Γαλάτειας Καζαντζάκη)
ΜΑΡΙΟΥ ΒΑΡΒΟΓΛΗ:	Μουσικὰ σημειώματα

ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

Τὸ πρόγραμμά μας, Ἰβάν Μπούνιν, Ἐπίλογοι, Ἄγγελος Σικελιανός, Νέα Βιβλία.

ΕΙΚΟΝΕΣ

Ρόζας Λούξεμπουργκ, Καίτης Κόλλβιτς: Ἀυτοπροσωπογραφία, Χωρὶς δουλειά.

Γιάννη Κορδάτου, Γαλάτειας Καζαντζάκη (Στίσσα Ἄντ. Πρωτοπάτση)

ΧΡΟΝΟΣ Α' ΤΕΥΧΟΣ 1,

22 ΜΑΪΟΥ 1927

ΑΘΗΝΑΙ

“ ΗΛΥΣΙΑ ”

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΕΚΔΙΔΕΤΑΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ - ΛΙΛΙΚΑ ΒΟΛΙΔΗ

Φιλολογία, Ἐπιστήμη, Κοινωνικά ζήτηματα, Ὠραίες Τέχνες
Κριτικὲς μελέτες, Ἐκπαιδευτικά, Θέατρο.

Διευθυντής:

Διαχειριστής:

ΕΥΡ. ΤΣΟΥΤΡΕΛΗΣ

ΣΤΕΦ. ΜΠΕΤΣΙΚΑΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ ΣΟΛΩΜΟΥ 67 — ΑΘΗΝΑΙ

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ:) Για ἕνα χρόνο δρ. 120 Για ἕξι μῆνες δρ. 65
) Για σπουδαστὲς » 100 ” ” ” ” 50

Τὸ τεύχος δρχ. 3

Ἐπιταγὲς στὸ ὄνομα τοῦ κ. Στέφ. Μπέτσικα

Γράμματα καὶ ὄ,τι σχετικὸ μὲ τὴν ὕλη πρὸς τὴν κ. Λ. Βολίδη

Τὰ χειρόγραφα δὲν ἐπιστρέφονται

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
Ν. ΘΕΟΦΑΝΙΔΗ & Σ. ΛΑΜΠΑΔΑΡΙΔΗ

ΧΑΛΒΡΙΟΥ 9-ΑΘΗΝΑΙ (ΣΤΟΣ ΚΟΣΜΑ)

ΑΙ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Θ. Μ. Δοστογιέβσκυ : Ὁ Τυχοδιώκτης (μετάφρασις Γιάννη Κότσικα)

Μπλάσκο Ἰμπάνιεθ : Ὁ Ματωμένος Στίβος (» Πέτρου Λοῦκη)

Μάξιμ Γκόρκυ : Τὸ Ἄφεντικὸ (μετάφρασις Π. Π.)

Πέτρου Πικροῦ : Τουμπεζί...

Κ. Δημαράτου : Ὁ Νόμος τῆς Ἀντιθέσεως

ΗΛΥΣΙΑ

ΧΡΟΝΟΣ Α' - ΤΕΥΧΟΣ 1

22 ΜΑΪΟΥ 1927

ΑΘΗΝΑΙ

ΚΑΙΤΗ ΚΟΛΛΒΙΤΣ

(ΑΥΤΟΠΡΟΣΩΠΟΓΡΑΦΙΑ)

“ΟΔΥΣΣΕΙΑ,”

ΓΡΑΜΜΑ Θ' ΣΤ. 1—104*

- 1 Ἔτσι καιγότα ὀλημερίς μὲ βουή τὸ λιπαρὸ παλάτι.
 Τὸ βράδυ πιά χορτάσαν τὰ σκυλιὰ καὶ τὰ κοράκια κρέας
 κ' οἱ φλόγες μάζωξαν τίς γλῶσσες τους ἀνάμεσα στίς πέτρες
 καὶ καταλάγιασαν· καὶ νοιώσα ἀγάλια οἱ σύντροφοί τὰ σπλάχνα τους,
 5 τὰ αἵματερά, πραγὰ νὰ χαίρουνται τὸν κάματο τῆς μέρας.
 Τοῦ ἀνθρώπου ἢ γλύκα μέρωιε ξενὰ τὰ θραστεμένα φρένα·
 κι ἄλλοι γοργὰ σουβλίζα ἀρνιά στή θράκα γιὰ νὰ φάνε κι ἄλλοι τους
 ἀρχίσαν τὸ φιλι μὲ τίς ἀρχόντισες στ' ἀποκαΐδια.
 10 Ὅρνια κι ἀνθρώποι μπουχτίσαν κι ἀποβαρύναν τὰ νεφρά τους
 κι ὁ νοῦς τους, σὰν κοιλιὰ, μὲ ἀγῶνα ἀσκορυσσοῦσε νὰ χωνέψει·
 μόνο ὁ Δυσέας μὲ ὀργὴ ἀντιστέκουνταν, νὰ μὴν ξεπέσει ὁ νοῦς του.
 Πιρᾶμερα, σὲ ξάγναντο χαράκι, ἀπλώθηκε, σὰ λιόντας
 ποὺ δὲν ἐχόρτασε, καὶ βίγλαε, χαμηλά, κατὰ τὴ χώρα.
 15 Στὸ πορφυρὲ βασίλειμα τὰ σπιτία αἵματομένα, τρέμαν
 καὶ σὰ λοξὰ σοκάκια οἱ θύρες μανταλώνουνταν καὶ τρέχαν,
 σὰ μάδρη μερμηγκιά, μικρά, τρεμάμενα κορμιά, στίς πέτρες.
 Ὁ κοστρομάχος μούγκρισε κι ἀποκρεμάει τὴν κεφαλὴ του
 καταγκρεμοῦ κ' οἱ δυὸ χοντρές μασέλες του χασκογελάσαν.
 20 Τὰ μάτια του σπηθίσαν κ' ἐνοιωσε σὰν τὸ χιττὸ καμίνι,
 σοφιλιαστὸς στὸ ξώτοιχο τοῦ λιοφρυμένου τῶ κρηνίου,
 νὰ καίγει ὁ νοῦς καὶ νὰ βουλιοῦν κατστρωθῆς οἱ πολιτεῖες.
 Στρογγυλοκάθισε στὸ βράχο διπλοπόδι καὶ μιλοῦσε
 στὸ νοῦ του, ἔπως μιλοῦν δυὸ σύντροφοι ποὺ πᾶν καθαλαρέοι :
 25 — «Βλάμη, καλὰ δουλέψαμε, θαρρῶ, τὸ μεροκάματο μάς !
 Καμάρινα, ἔπως σ' ἔβλεπα, μέσ' στὸ σωρὸ τὸ ἀνθρωπολέϊ,
 νὰ ξεδιαλῆς καὶ πρᾶος, χωρὶς θυμὸ κ' ἐλέηση, νὰ σκοτώνεις !
 Καὶ τώρα λάμπεις δίχως αἵματα, σὰ νᾶρχεσαι ἀπὸ γάμο,
 κ' ἔτσι μοῦ ἐφάνη, μὰ τὸ Θεό, σιγὰ πῶς τραγουδοῦσες κιόλας!»
 30 Κι ὁ νοῦς ἐγέλασε καὶ δίχως νὰ στραφεῖ τοῦ ἀπηλογάται :
 — «Γερὲς κ' οἱ πέντε σου αἰστητες καὶ δὲν μπορῶ νὰ σοῦ ξεφύγω !
 Ἄληθεια, ἓνα παλιό, χροῦμένο, τραγοῦδι ἐτραγουδοῦσα :
 »Νᾶχεν ἢ γῆς, μωρέ, πατήματα, κι ὁ οὐρανὸς κερκέλια,
 καὶ νὰ πατοῦσα τὰ πατήματα νὰ κράτουν τὰ κερκέλια,
 35 νὰ δώσω σείσμα τ' οὐρανοῦ, τῆς γῆς, μωρέ, νὰ δώσω κλώτσο
 καὶ σὰ γεράκι ἀναμετῶς νὰ ζυγιαστῶ καὶ νὰ χουγιᾶξω !»
 Ἄχχεντρώνεται ἢ τριχίτ κρυφὰ τοῦ ξικουστοῦ Ὀδυσῆα·
 μὰ δὲν ξεφανερώθη κ' ἤσυχα τὸ νοῦ του ἀντροκαλειέται :

*) Οἱ στίχοι τοῦτοι εἶναι ἀπὸ ἓνα ἔπος «ΟΔΥΣΣΕΙΑ» ποὺ γράφεται τώρα.
 Ἀποτελεῖται ἀπὸ 24 γράμματα καὶ κάθε γράμμα ἀπὸ 1200-1500 δεκαεφτα-
 σύλλαβους.

Ἀρχίζει ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ ὁ Ὀδυσσεὺς δὲ χωράει πιά στήν Ἰθάκη καὶ
 φεύγει γιὰ τὸ μεγάλο στεγνὸ του ταξίδι—Σπάρτη, Κρήτη, Αἴγυπτο, Αἴφρική
 καὶ γάνεται.

Στὸ γράμμα Η ὁ Ὀδυσσεὺς καίει τὸ Παλάτι τῆς Κνωσοῦ καὶ καταστρέφει
 τὸν ξεπεσμένο πολιτισμὸ τῆς Κρήτης.

- 40 — «Μωρέ, μὲ τίς φοβέρες σου τὸ αὐτί μου ἐμὲ δὲ δρώνει· θές,
 δὲ θές, θὰ σ' ἀκλουθῶ, ἔπου πᾶς, κι ἀκόμα ἐγὼ θὰ πάω πιστέρα!»
 Γέλασε ὁ νοῦς καὶ σὰ σκानιζόχοιρος ἀγκλωθῶς, γιομάτος
 μεγάλες σταφυλόρογες, μέσ' τὸ καυκί του ἐκουλουριάστη.
 45 Δυὸ σύντροφοι τὸν μάτιασαν ν' ἀποστρουφίζεται στὸ βράχο
 βαριά, σὰν τὴ γυναίκα ποὺ γεννάει, καὶ τὸν ψυχοπνέσαν :
 — «Γιὰ κοίταξε, ἀδερφέ, δὲ γλύκαναν τὰ συλλοϊκά του ἀκόμα!»
 Κάτου βιγλάει, κατακαμπίς, σὰν τὸ θεριὸ καὶ μουγκαλιέται !»
 50 Κι ὁ δεύτερος ἀπάντησε μὲ τὰ πλατιά, χορτάτα χεῖλια :
 — «Πῶς θές νὰ σῶσει, ἀδέρφι, ἢ πυροστὰ στ' ἀντρίκια σωητικά του ;
 Μετὰ ἀπὸ τόση φοβερὴ σφαγὴ δὲ φίλησε γυναίκα !»
 Εἶπαν κι ἀρμάθισαν ἑπτὰ κοράσια διαλεχτά καὶ κίνησαν
 55 στοῦ ἀφεντικῶ τοῦ μέγα σῶμα νὰ τὰ πᾶν, νὰ δροσερέψει.
 Μὰ πέρα ἀπὸ γυναῖκες καὶ χαρὲς ἢ πεθυμιά του ἀλύχταε,
 σὰ λαγωνιάρα, κ' ἔτρεμε τὸ ἄβρατο ἀκλουθώντας ὄρνιο.
 Συμάζωξε τὰ φρύδια του κ' οἱ σύντροφοι μὲ τρόμο πέρασαν
 60 ξενὰ, σὰν τὰ πουλιά, τίς νιὲς μὲ τὸ λουρί κι ἀναδρομώσαν.
 55 Ὀρωσοσε μέσ' στὸ σούρουπο τὰ στήθια τους νὰ λάμπουν ἤσυχα,
 σὰ χνουδωτοὶ καρποὶ μέσ' στὰ δεντρά, καὶ μούγκρισε θυμούμενος
 μὲ ὀργὴ πῶσες βολῆς μὲ τέτοια πωρικὰ ντροπιάστη ὁ νοῦς του !
 60 Μὰ αἰφνίδι οἱ βέρδιες χούγιαζαν κι ἀνεσηλιώθηκε ὁ Δυσέας.
 Στὴ δημοσιά, στ' ἀμπέλια ἀναμεσὸς καὶ στίς ἐλιές, ξεχώρισε
 συμαζωμένη συντροφιά ν' ἀνηφεράει κατὰ τὸ κάστρο—
 κι ἀπλώθη καταχάρακα, στηλὰ κρατώντας τὴ ματιά του.
 65 Μὲ τρόμο σούρνουνταν δυὸ νέοι μπροστὰ κ' ἑπτὰ γερόντοι πίσου.
 Εὐπόλοτοι, ξαρμάτωτοι, ζωσμένοι μὲ σκοινιά, σὰ σκλάβοι,
 σαλέθαν κι ἀνεμίζαν τὰ κουρέλια τους στὸν ἄσπρο δρόμο.
 70 »Ἀποκρισάροι τοῦτοι μούρχουνται, μουρμούρισε ὁ Δυσέας,
 μὲ τὸ χρουσάφι καὶ τὰ κλάματα ν' ἀγγίξουν τὴν καρδιά μου !
 Καὶ χαίρουμαι στίς φούχτες μου τίς κεφαλές τους νὰ σκουνηξῶ !»
 Σὰ λιθοπέτι πια τὸν ἄγριο ἀφέντη ζύγωσαν, σταμάτησαν
 75 μὲ φόβο, λαχανιάζοντας καὶ κόπηκαν τὰ γόνατά τους—
 κάπου κοντὰ τὸ δλέθριο χυῶτο ὀσμίστηκαν κι ἀνακωλόσαν.
 80 Ἐάφριου, ὦ· βουλέδουνταν καὶ δέναν κόμπο τὴν καρδιά τους, —» Ἐὶ !»
 στρινιάζει ὀρθὸς πηδώντας στὸ ἀψηλὸ χαράκι του ὁ Δυσέας
 καὶ σκέρπισα ἔπου φύγε, φύγει, στίς ἐλιές καὶ χωνιαστήκαν.
 Μὰ ἀγάλια ξαναθάρησαν καὶ συνταχτήκαν πάλι ὀμάδι·
 85 κι ὁ πονηρὸς ἐγλύκανε τὴν ὄψη του, γιὰ νὰ ζυγώσουν.
 Οἱ πρέβουλοι τὰ γόνατα πιθώνοντας στὴ γῆς, δεήθησαν :
 — «Ἄν εἴστε πνέματα κακὰ, τρακότους δούλους θὰ σᾶς σφάζουμε,
 τοὺς πιὸ παχισύς, γιὰ νὰ χαρεῖ καὶ νὰ χορτάσει τὸ ἄντερό σας.
 80 »Ἄν εἴστε πνέματα ἀγαθὰ, θυμιάματα καὶ προσευκῆ :
 κ' ἔργα καλὰ καὶ σπλάχνα καθαρὰ, προσφέρουμε θυσία.
 Κι ἂν εἴστε ἀνθρώποι, σὰν καὶ μᾶς, ψωμί καὶ κρέας καὶ γυναῖκες !»
 Ὁ δοξαράς γελάει καὶ κάνει στοὺς σκυφτοὺς δημογερόντους :
 — Μωρέ, οἱ μασέλες σας ξεκλείδωσαν καὶ δὲ νογᾶω τί λέτε.
 85 Δὲν εἶμαι πνέμα ἐγὼ, δοξάζω τὸ Θεό, μὰ νοῦς καὶ σάρκα,
 μαθῆς, καὶ κόκαλο γερὸ καὶ χέρι δυνατὸ καὶ τρίχες.

Μιλᾶτε καθορά! Γρικῶ τὴν προσευκὴ μονάχα ποῦ ἀγρία,
σάν προσταγή, ἀνεβαίνει ἀπάνου μου καὶ μὲ χτυπάει μὲ βία!»

Κ' ἕνας προεστός, τὰ γόνα ἀγγίζοντας τοῦ ἐφτάψυχου, τοῦ κάνει:

—«Νά, τὰ χρουσὰ κλειδιά, φονιά, σοῦ φέρνουμε τῆς πολιτείας!

90 Μονάχα ἐτοῦτο ἀπ' τὶς φριχτὲς παλάμες σου ζητοῦμε: Εἰρήνη!»

Χαχάρισε μὲ ὀργή κι ἀνάσκωσε τὴ χέρα του ὁ Δυσέας:

— Δὲν εἶμαι θεὸς τῆς καλοπέρσσης καὶ δὲν κρατᾶω στίς φούχτες
γαθάθα μὲ φαῖ γιὰ νὰ ταῖζω τοὺς ἀνθρώπους! Νέος,

βάρυς, γιομάτος σπέρμα καὶ φωτιά, πατάει τὶς κεφαλές

95 βάρυς, γιομάτος σπέρμα καὶ φωτιά, πατάει τὶς κεφαλές
καὶ τὶς κοιλίες καὶ τὶς γυναῖκες σας, χωρὶς σπλαχνιά, ὁ θεὸς μου!

Μοῦ θέτε κλαυριστά, μωρέ, νὰ τὰ βολέψετε μαζί του:

Εἰρήνη, τὰ γιομάτα ἀμπάρια μας, τὸ ταχυκὸ φαῖ μας,

ἢ βέχρα τοῦ σπιτιοῦ, ἢ τιμὴ, ἢ ζωὴ, τ' ἀμπελοχώραφά μας!

Ψυχὴ, λεχούνα τίγρη μου, οὔρε φωνή, νὰ μὴν πλαντάξεις!»

100 Οἱ μαντατέραι σκέρπισαν γρικῶντας τὴν κραυγὴν, ροδύλησαν
κατὰ τὴ χώρα κι ὡς στραφήκαν πίσου τους νὰ δοῦν, τὰ μάτια τους
πεταλούδιον—κι ὁ ἕνας ξέκρινε φωτιά στὸ βράχο νὰ γλωσσίζει
κι ὁ ἄλλος τὸ Χάρο ὀρθό, ξυπόλυτο καὶ λαμπροφορεμένο!

N. KAZANTZAKHS

ΒΡΑΔΥΝΟ ΚΟΙΜΗΤΗΡΙ

Ἄε στὸ καλὸ, παιδί μου, ἐσὺ παιδάκι μου,
Μὴν καρτερεῖς κ' ἐδράδασε πτωχό μου
Ἄσε μ' ἐμένα στὸ στερνὸ τὸν ὕπνο μου,
Ἄσε με πιά γιὰ πάντα στὸ Θεό μου.

Ἄε στὸ καλὸ, παιδί μου, ἐσὺ παιδάκι μου,
Καὶ γύρω σου τριγύρω σκοτεινιάζει,
Κι' ἀρχίζει ἡ νύχτα γύρω σου νὰ γίνεταί
Σὰν κείνη, ποῦ ἐδῶ κάτω μὲ σκεπάζει.

Φύγε ἀπ' τὴ νύχτα αὐτὴ, τὴ μύρρη νύχτα μας,
Π' ὄναι γιὰ μάτια μόνο σφαλισμένα.
Θάρθη τὸ φῶς σ' ἐσᾶς: κ' ἐπροσευχήθηκα
Καὶ στήν πικρὴ καρδιά σου νάρθη ἐσένα.

Κλαδιά καὶ φύλλα καὶ πουλιά σωπάσανε,
Πῆραν, ἠαρρεῖς, κ' ἐκείνα τὴ σιωπὴ μου...
Ἦλθνε τὴ ζωὴ μου σοῦ τὴν ἔδωσα
Τί θέλεις πιά κι' ἀργεῖς, πτωχὸ παιδί μου:

Ἄσε μ' ἐμένα στὸ Θεό μου. Πήγαινε,
Σύρε· κι' ἢ ὦρα θάρθη κι' ἢ δική σου
Σὰν ἔρθη, γύρε πλάϊ μου σὰν ἄλλοτε,
Κονιά μου, σὰν καὶ τότε καὶ κοιμήσου...

ΛΑΜΠΡΟΣ ΠΟΡΦΥΡΑΣ

ΠΑΛΙΕΣ ΚΑΙ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΕΣ ΙΔΕΕΣ

Τὸ ὅτι ὑπάρχουν καινούργιες καὶ παλιές
ιδέες αὐτὸ τὸ παραδέχονται ἔσσι δὲ σκέφτονται
σὰν τὰ γραῖδια. Μὰ κι' οἱ πιδ «σοφοί»,
ἐκεῖνοι ποῦ βρίσκονται δηλαδὴ μέσα στὸ Πα-
νεπιστήμιο καὶ διδάσκουν στοὺς σπουδαστὲς
τὴ «σοφία»—οἱ κατὰ τεκμήριο σοφοί—στέ-
κονται πότε σκεφτικοὶ μπροστὰ σὲ μιὰ νέα
ιδέα, πότε ὀλίτελα ἀρνητὲς τῆς καί, τὶς πε-
ρισσότερες φορές ὀλιχτες τῆς.

Νὰ εἶνα σπουδαῖο ζήτημα ποῦ σύντομα
πρέπει νὰ τὸ ἐξε-
τάσουμε. Ἄν συμ-
βουλευτοῦμε τὴν
ἱστορία, θὰ ἰδοῦμε
πῶς σ' ἕλες τὶς
ἐποχές καὶ σ' ἔλους
τοὺς λαοὺς καμμιά
καινούργια ιδέα
δὲν ἐπεβλήθηκε
ἔτσι αὐτόματα, χω-
ρὶς δηλαδὴ ἀγῶ-
νες. Παντοῦ καὶ
πάντα ἐγίνε μιὰ
πάλη—καὶ πολ-
λὲς φορές καὶ αἰ-
μκτερὴ—ὡς ποῦ
νὰ ξετοπίσουν οἱ
νέες ιδέες τὶς πα-
λιές καὶ νὰ γίνουν
αὐτὲς «καθεστῶς».
Στὴν περίοδο τῆς
ἐλληνικῆς, ρωμαϊ-
κῆς, ἰνδικῆς, κι-
νεζικῆς ἢ καλύτερα ἀνατολικῆς ἀρχαιότητος
παράλληλα μὲ τοὺς ταξικὸς ἀγῶνες, ξέροῦμε
ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα συγγράμματα, πῶς συνταράχτη-
καν πολλὲς φορές οἱ ἀρχαῖες κοινωνίες ἀπὸ τὴν
πάλη παλιῶν καὶ νέων ιδεῶν, ποῦ στὸ βῆθος
εἶταν πάλη ταξικὴ.

Ἄν ἐρθοῦμε στὸ Μεσαίωνα θὰ δοῦμε πῶς
ἐπιστήμη καὶ φιλοσοφία εἶταν ὀλίτελα ἐξαρ-
τημένες ἀπὸ τὴ θεολογία. Ἡ φιλοσοφία μά-
λιστα εἶταν «ὑπηρέτρια» τῆς θεολογίας. Ὅλη
ἡ διανόηση—ὅση εἶταν δυνατὸ νὰ ὑπάρξη
στὸ φεουδαρχικὸ Μεσαίωνα—εἶταν ἐξάρτημα
τῆς θεολογίας καὶ τὰ θεολογικὰ δόγματα εἶ-
ταν ὁ τυφλοσύρτης τῶν λογῆς λογῆς διανο-
ουμένων τοῦ καιροῦ ἐκεῖνου. Ἐλευθερία
σκέψης καὶ ἐρευνα οὔτε ὑπῆρχε οὔτε εἶταν
δυνατὸ νὰ νοηθῆ.

Μὰ καὶ ἔταν πιδ ὕστερα ἀπὸ τοὺς δουλο-
παρκοῖας τοῦ μεσαιῶνα γεννήθηκαν τὰ στοι-
χεῖα τῶν πρώτων καινοτήτων καὶ ἀπὸ τὶς
«καινοτήτες» αὐτὲς ἀναπτύχθηκαν τὰ πρῶτα
σπέρματα τῆς νεώτερης κοινωνίας, ἡ ἐπί-
σημη ἐπιστήμη—θεολογία ἀντιτάθηκε μὲ τὸ
σίδηρο καὶ τὴ φωτιὰ ἐνάντια σὲ κάθε νέα ιδέα.

Ὅταν δηλαδὴ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀνακά-
λυψη τῆς Ἀμερικῆς, τοῦ δρόμου τῶν Ἰνδιῶν
καὶ τὴν παράλληλη ἀνάπτυξη τῶν ἐμπορι-
κῶν καὶ ανταλ-
λαχτικῶν σχέσεων

μαζὺ μὲ τὴν ἀνά-
πτυξη τῆς βιομη-
χανίας καὶ τῆς
ναυτιλίας ἀρχισε
μιὰ ἀνήτηση τῶν
γραμμάτων καὶ τῶν
ἐπιστημῶν ποῦ ἀν-
τικαθρεφτιζε τὰ
συμφέροντα τῆς
νέας τάξης ποῦ ἀ-
νέβαινε ὀλοένα μέ-
σα ἀπὸ τὴν καρδιά
τοῦ φεουδαρχι-
σμοῦ ποῦ γκρεμι-
ζόντανε, οἱ νέες
ιδέες τῆς ἐπα-
ναστατικῆς αὐτῆς
τάξης ποῦ ὀλοένα
ἀναπτυσσότανε
καὶ μεγάλωνε, βρή-
καν, τὴ μεγαλυτε-

ρη ἀντίδραση ἀπὸ τὴν «ἐπίσημη» ἐπιστήμη
τῆς φεουδαρχίας. Καὶ ποῖος δὲ θὰ ξερεῖ τοὺς
ἐξουτελισμοὺς καὶ τοὺς διωγμοὺς τοῦ Γαλι-
λαίου ἀπὸ τὴν Παπικὴ Ἐκκλησία ποῦ ἐκη-
δεμόνευε ἀκόμη τὴν ἐπιστήμη; Ἐν τούτοις
οἱ ἐφευρέσεις καὶ ἀνακαλύψεις ἔδωκαν ἕνα
κύρος στίς φυσικὲς ἐπιστήμες ποῦ ἀπὸ ἀ-
νάγκη κοινωνικὴ τῆς νέας τάξης
ποῦ ἀνέβαινε, πῆραν μιὰν ἐξαιρετικὴ ὄθηση
καὶ ἀνάπτυξη ἀπὸ τὸν 15ῶ αἰῶνα καὶ ὕστερα.
Τὰ πορίσματα τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν—
προπάντων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν—ἐγίναν
τὰ πνευματικὰ ὄπλα τῆς νέας τάξης ποῦ δια-
μορφωνόντανε σὲ μιὰ ἐπαναστατικὴ τάξη ἀ-
πέναντη στὸ φεουδαρχισμό. Παράλληλα ὁμως
ἀρχισε καὶ ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ σπουδὴ καὶ
τῶν ἄλλων ἐπιστημῶν καὶ τῆς φιλοσοφίας. Ἡ

Τερά Έξέτασις όσο κι' αν αντιστάθηκε με τὰ πιδ ἀπάνθρωπα μέσα τῆς βίας δὲν κατώρθωσε νὰ σταματήσει τὸν τροχὸ τῆς ἱστορίας. Τὸ ἀλλαγμὰ τῶν παραγωγικῶν συνθηκῶν ἔφερε καὶ τὸ ἀλλαγμὰ στὸν τρόπο τῆς διανόησης.

Οἱ ἰδέες ποὺ κυριαρχοῦσαν στὴ φεουδαρχικὴ ἐποχὴ καὶ ποὺ ἔπαιρναν τὸ κύρος τῆς «ἐπίσημης» ἐπιστήμης καὶ ποὺ σήμερα μᾶς φαίνονται τόσο ἀντιδραστικὲς όσο καὶ γελοῖες δὲν εἶναι παρὰ οἱ ἰδέες τῆς κυρίαρχης (φεουδαρχικῆς) τάξης. Στὴν ἐποχὴ αὐτὴ τὴν δλότελα θεοκρατικὴ ἢ ἐπίσημη—ἢ πανεπιστημιακὴ ὅπως θὰ λέγουμε σήμερα—ἐπιστήμη στηριγμένη στὴν αὐθεντία τοῦ Ἀριστοτέλη διαμορφώνει τὴ φιλοσοφία τῆς με δόγματα καὶ τύπους ποὺ ἀντικαθρέφτιζαν τὴ φεουδαρχικὴ κοινωνία. Ἡ γῆ, γι' αὐτὸ, δὲν εἶταν δυνατὸ νὰ κινῆται, δὲν ἔπρεπε νὰ κινῆται! Μιὰ τέτοια ἀντίληψη—ὅσο καὶ ἂν ἐπιβεβαιώθηκε ἀπὸ τίς φυσικομαθηματικὲς ἐπιστήμες—εἶταν ἀντίληψη διαβολικὴ.

Ὡστόσο ὅμως ὕστερα ἀπὸ δυὸ αἰῶνες ἢ φιλοσοφία χειραφετεῖται. Παύει ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ancilla theologiae. Πρέπει νὰ τὸ τονίσουμε πῶς ἢ πτώχῃ τῆς θεοκρατικῆς σκέψης δὲν εἶναι ἀνεξάρτητη ἀπὸ τὴν ἐξέλιξη τῆς κοινωνικοοικονομικῆς. Ἡ φεουδαρχικὴ κοινωνία παρακμάζει, συντρίβεται, πέφτει. Ὅσο κι' ἂν ἀντιστέκεται με τὴ φωτιά καὶ με τὸ σίδερο μπροστὰ στὶς νέες ἰδέες, στὴ φιλοσοφία τῶν φώτων, στὸ τέλος νικιέται. Καὶ οἱ νέες ἰδέες γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς σκέψης, γιὰ τὴν ἐλευθερία τῆς συνείδησης, γιὰ τὴν ἀνεξίτηρη ἐπικρατοῦν καὶ κυριαρχοῦν στὴν ἐπιστήμη καὶ φιλοσοφία.

Κι' αὐτὸ ὄχι βέβαια γιὰτὶ οἱ ἰδέες αὐτὲς ἀναγνωρίστηκαν ὡς ὀρθές, δηλαδὴ ὄχι γιὰ ὑποκειμενικοὺς λόγους μὰ ἀπὸ ἀντικειμενικὲς αἰτίες. Οἱ ἰδέες αὐτὲς δὲν εἶταν τίποτ' ἄλλο παρὰ ἡ ἐκδήλωση τῆς βασιλείας τοῦ ἐλεύθερου συναγωνισμοῦ στὸ ἐπίπεδο τοῦ πνεύματος. Τὴν ἐποχὴ ἐκεῖνη ἄς μὴν τὸ ξεχνούμε πῶς φορέας τῶν νέων αὐτῶν ἰδεῶν—ποὺ ἀποτελοῦσαν μιὰ μεγάλη πρόοδο—εἶταν ἢ ἀστικὴ τάξη ποὺ ὁ ρόλος τῆς γιὰ τὴν περίοδο αὐτὴ εἶταν καθαρὰ ἐπαναστατικὸς καὶ προοδευτικὸς.

Μὰ στὴ νεώτερη ἐποχὴ, στὶς ἡμέρες μας, τώρα ποὺ ἢ ἀστικὴ τάξη πέρασε στὴν ἀντί-

δραση κι' ἔγινε μιὰ ἀντεπαναστατικὴ τάξη παίξει κι' αὐτὴ τὸν ἴδιο ρόλο ποὺ ἔπαιξε ἄλλοτε ἢ φεουδαρχία καὶ κάθε τάξη μέσα στὴν περίοδο τῆς παρακμῆς τῆς.

Τὰ Πανεπιστήμιά τῆς ποὺ πρὶν ἀπὸ μερικὸς αἰῶνες ὑφάναν τὸ σάβανο τῆς θεοκρατίας τώρα ξαναγυρίζουν στὶς παλιὲς ἀντιλήψεις καὶ ὄχι μόνο ἀντιδρῶν μπροστὰ σὲ κάθε νέα ἰδέα, μὰ καὶ προσπαθοῦν νὰ βροῦν φέρμους ἐπιτυχημένους γιὰ νὰ ξαναζωντανέψουν τὸν ἀπόλυτο ἰδεαλισμὸ ἀπὸ τὴ μιὰ μεριὰ καὶ γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸ διαλεκτικὸ ὄλισμὸ ἀπὸ τὴν ἄλλη ποὺ σὺν ἐπαναστατικὴ κοσμοθεωρία ποὺ εἶναι τῆς καινούργιας τάξης τῆς ρόλο, τραμάζει τὴν κυρίαρχη τάξη καὶ κάνει σκεπτικὸς τοὺς διανοουμένους τῆς μέσα καὶ ἔξω ἀπ' τὰ Πανεπιστήμια.

Ὅπως οἱ «σοφοὶ» τῆς ἐποχῆς τοῦ Γαλιλαίου εἶταν ταπεινοὶ ὑπηρέτες τοῦ παπισμοῦ καὶ δὲ μπορούσαν νὰ φανταστοῦν πῶς οἱ φυσικομαθηματικὲς ἐπιστήμες εἶταν δυνατὸ νὰ ἀντικαταστήσουν τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας γιὰ τὴ διάταξη τοῦ κόσμου ἔτσι καὶ σήμερα οἱ πανεπιστημιακοὶ δόκτορες τῆς κυρίαρχης τάξης στὴ μεγάλη τους πλειοψηφία μιλοῦν καὶ γράφουν, κατηγοροῦν καὶ ἀρνοῦνται, πολεμοῦν καὶ πλαστογραφοῦν τίς καινούργιες ἰδέες, ποὺ ἔρχονται νὰ ἀνατρέψουν ὀλόκληρο τὸ κοινωνικὸ καθεστῶς.

Ὅσο λοιπὸν θὰ ὑπάρχουν κοινωνικὲς τάξεις ἔτσι θὰ γίνεται μέσα στὴν ἀνθρώπινη κοινωνία. Παλιὲς καὶ καινούργιες ἰδέες θὰ συγκρούονται.

Ἡ ἱστορία τῶν ἰδεῶν δείχνει πῶς ἢ πνευματικὴ προαγωγή ἀλλάζει, μεταμορφώνεται, πάντα μαζί με τὴν ὀλικὴ παραγωγή. Δηλαδὴ οἱ ἰδέες τῶν ἀνθρώπων τόσο οἱ συγκεκριμένους ἀντιλήψεις τους, ὅσο κι' οἱ ἀπόλυτες ἀρχές τους ἢ πιδ ἄπλᾶ αὐτὸ ποὺ λέμε ἢ συνείδηση τους, ἀλλάζονται μαζί με τίς συνθήκες τῆς ζωῆς τους, μαζί με τίς κοινωνικὲς τους σχέσεις μαζί με τὴν κοινωνικὴ τους ζωὴ.

Ἄρα τὴν ἰδεολογικὴ πάλη, τὴ σύγκρουση παλιῶν καὶ νέων ἰδεῶν, δὲ μπορούμε νὰ τὴν νοιώσουμε σ' ὅλο τῆς τὸ βῆθος ἂν δὲ τὴ μελετήσουμε στὴ βραχὴ ἀφρηρία τῆς, ποὺ εἶναι οἱ ταξικὸι ἀνταγωνισμοί.

ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΟΡΔΑΤΟΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΔΙΗΓΗΜΑΤΑ

Η ΑΣΤΡΟΠΑΛΙΑ

Τὸ χωριὸ εἶταν ἄνω-κάτω. Αὐτὸ ποὺ μαθεύτηκε ἀπὸ βραδὺς στὸν καφενὸ κι' ὀλομεμᾶς διαδόθηκε ἔπρεπε σὰ λιθάρι σὲ σιεκάμενα νερά... Κι' ὡς ἔλαχε καὶ Κυριακὴ κι' οἱ χωριανοὶ βροῦσαν στὸ χωριὸ, τὸ περιστατικὸ ἔλαβε καιρὸ νὰ φωνάξῃ περισσότερο, φερμένο ἐπὶ τόπου, ἀπὸ στόμα σὲ στόμα...

Ὁ Δουίζος ὁ λυράρης ὁ μισοπάλαβος μ' ὄλη τὴ φωνάρα του ὡς διαβαίνει τίς γειτονιὲς νὰ πᾶν στὸν καφενὸ μαζί με τὸ καλημέρα πῶλεγε στὶς νυκοκυράδες ἔδινε καὶ τὸ μαντάτο:

— Ἡ Ἀστροπαλία μᾶς ἀφίνει γειές, μισεῖνι στὸν τόπο τῆς, λει, κι' ὁ Κοκόλης παντρεύεται.

Κι' αὐτὲς, ποὺ κάθονται ἄραδα στὰ κατώφλια τους καὶ λιάζονται στὸν ἀνοιξιὰτικον ἥλιο ξεκουράζοντας τὰ κόκκαλά τους ἀπὸ τὸ μόχτο τῆς βδομάδας, γελούσαν οὐνατὰ σὰν νᾶτανε περίουσα ἀστεία κι' ἀνιάμα εὐχάριστα τὰ λόγια π' ἄκουγαν.

Χαρὰ σὲ σένα ἂν εἶναι αὐτὸ κακομοῖρη Δουίζο ποὺ θὰ παίξῃ τὴ λυρα στὸ γάμο... Φώναξε ζοπίσω του ἢ Ροδάνθη τοῦ δασκαλοῦ κι' οἱ γυναῖκες ἄλλη μιὰ φορά χαχάνισαν ὅλες μαζί. Κι' ὄλες μαζί σπὸ τὴ στιγμή ἐκεῖνη, ποῖα νὰ πρωτοπῆ ὅσα ἔξερει, βάλῃ νᾶν νᾶμιλοῦνε γιὰ τὴν Εὐτυχία τὴν Ἀστροπαλι, τοῦ Κοκόλη τοῦ Καλεργῆ τῆς γυναῖκα ποὺ σὰ καλὰ καθούμενα τῆς κατεβῆκε ν' ἀφήσῃ τὸν ἄντρα τῆς καὶ τὰ καλὰ τῆς καὶ νὰ φύγῃ στὸν ἴοπο τῆς νὰ περάσῃ λει τὸν ἐπίλοιπο λιγ ν' καιρὸ ποὺ τῆς ἀπόμεινε νὰ ζήσει ἀκόμα.

Παράγγειλε καὶ τὸ μουλίρι ποὺ θὰ τὴν πάει στὴ χώρα. Ἐπὲς τὴ νύχτα τῶλεγε ὁ ἄντρας μου σὰν ἤρθε ἀπὸ τὸν καφενὸ. Ἄκους, παίξανε πρῆφα με τὸ Μαυιὸ τὸν κυρατζῆ κι' ἔστειλε καὶ τὸν ἔκραξε νὰ συμφωνήσουνε γιὰ τὸ ἀγῶνι. Δέει ἢ Ρούσα τοῦ πάρεδρου. Κι' ἢ Ροδάνθη τοῦ δασκαλοῦ ποὺ τὸ φουὰ καὶ δὲν κρῶνει λει κωνῶντας τὸ κεφάλι τῆς:

— Τὰ ὕστερα τοῦ κόσμου — καὶ σταυροκοπιέται.

— Ὁ Κοκόλης θέλει τὸ Ρηγιὸ τῆς Παπαδοπούλας... πετιέται πεισματικὰ ἢ Μαργαρίτα τοῦ Τερζῆ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ σοκακιῶ. Ὁ Κωσταντῆς ὁ δραγάτης ὀλο μαζί τοὺς βροῖσκει στὰ χάμπασα καὶ στὶς βάγκες... Καὶ νὰ σᾶς πῶ, με τὸ δίκιο του ὁ Κοκόλης. Ἰσα θὰ βάλω τὸ Ρηγιὸ πῶναι σὰν τὸ ρόδο κι' Ἰσα τὴν Εὐτυχία ποῦναι ἐξῆντα χρονῶ γρηά... Κι' ἔπειτας, ὁ Κοκόλης, λέω, εἶναι νεος, τριανταπέντε χρονῶν εἶναι δὲν εἶναι.

— Ἄς εἶναι, δὲν τόκαμε καλὰ καὶ τὸ Ρηγιὸ, νὰ τὰ βάλω με τὸν παντρεμενον ἄνθρωπο... ἀπηλογιέται ἢ Καντιάνα ἢ κουτσῆ.

Μὰ ἢ Μαργαρίτα ποῦ παίρνει τὰ πάτη τῆς Ρηγιὸς δὲν τὴν ἀφίνει νὰ τελειώσῃ τὸ λόγο:

— Καὶ τί φταίει ἢ κοπέλα; Αὐτὴ ἢ Ἀστροπαλιὰ τᾶκαμε ὀλα. Αὐτὴ φταίει ποὺ δὲν τὴν ἀφίνει ἀπὸ τὴν κούδα τῆς. Στὰ πανηγύρια με τὸ Ρηγιὸ, στὸ σπῆτι δλημέρα με τὸ Ρηγιὸ... Τὸ Ρηγιὸ νὰ τῆς μεταπάισῃ στὴν κάθε δουλειὰ τὸ Ρηγιὸ νὰ κόψη τὰ ποκαμίσα τοῦ Κοκόλη... τὸ Ρηγιὸ νὰ τοῦ μαγρέψῃ σὰν ἔλειπε αὐτὴ ἀπὸ τὸ πρῶν... Καλὰ νὰ πάθῃ! Δὲν εἶχε καθρέφτη νὰ θωρῆ τὴ μούρη τῆς;.. νὰ μὴ βάνει πλάϊ τῆς τίς κορασιδες; Δὲν τῶξερε πῶς ἢ φωτιά με τὰ λιμόξυλα δὲν κάνει;

— Μὰ εἶναι κίολας ὁμορφο τὸ Ρηγιὸ! ἀποθαμ.ζει ἢ Ἀναγνώσταινα. Με τὸ δίκιο του ζουρλάθηκε ὁ κακομοῖρης ὁ Κοκόλης.

— Φωτιά νὰ τὸν κᾶψῃ κι' αὐτὸν τὸν παραλυμένο! Δὲν εἶδε ἀπὸ μιὰν ἀρχὴ πῶς δὲν τοῦ ταίριαζε ἢ Ἀστροπαλιὰ;... σὰν τὴν πῆρε ἦταν αὐτὸς δεκανιὰ χρονῶ κι' αὐτὴ σαρανταπεντε... Δεει ἀπὸ πάνω ἀπὸ τὸ δῶμα τῆς ἢ Ἀνεζίνα τῆς χήρας καθῶς ἀπλώνει τίς ἀνάπλες τῆς νὰ λιανοτοῦνε.

— Καὶ γιὰτὶ δὲ λὲς τί τὴν ἤθελε ἢ Εὐτυχία

την παντριά στα γεράματα, ἀπηλογιέται και λέει ἢ Μαριόρα τῆς ἐπιτροπίσας. Δὲν ντράπηκε νὰ πάρη τὸ παιδί της ;..

— Ὅχι, αὐτὸ μὴν τὸ πῆς Μαριόρα. Κάθε κοπέλλα θ' ἔχει νὰ μπῆ στὸν κόσμο. Μιὰ και τὴ θέλησε ὁ νέος γιατί νὰ μὴ τὸν πάρη. Λέει ἢ Ἀνεζίνα.

— Τὴ θέλησε ὁ νέος ! Σεκαρδίζεσαι στὰ γέλοια ἢ Ροδάνθη ... Κεῖνη ἤθελε ὁ Κοκόλης ἢ τὰ ἔχει της ; Ἄς μὴν εἶχε τις λίρες τις ἐγγλέζικες και σοὺ λέω ἐγὼ ...

— Σ' αὐτὸ οὐτε κουβέντα. Ἐκεῖνη θὰ τοῦπε πὼς ἔχει κομπόδεμα κι' αὐτὸς βρέθηκε ἔτοιμος ... Παιζεις μὲ τὰ λεφτά ;.. Τὰ γρόσα τὸ Χριστὸ ἐπαρᾶδῶσα. Πάει σύμφωνα ἢ Ἀναγνώσταινα.

— Μὰ ἔχει λέω βιδὸς ἢ Εὐτυχία !.. πετιέται πάλι ἀπὸ τὸ δῶμα ἀπάνω ἢ Ἀνεζίνα. Δὲ μοῦ τὸ λέτε τί θάτανε τὴ σήμερον ἡμέρα ὁ Κοκόλης ἀν τοῦλεπε ἢ γρηά ; Ἄραγε τὰ πλοῦτη τοῦ πατέρα του ἔχει ; Ἡ μάνα του, Θεὸς σχωρέσοι τηρε, μὲ τὰ σαλιγκάρια και τις ἀλάδωτες βροῦβες ἀνάθρεψε τὰ πιτσιδιά της. Κι' ὁ Κοκόλης γιατί ξεγιτεῦτηκε ; ἀπὸ τὴ φτώχεια και τὴν κακοπέραση πῆρε τῶν δματιῶ του ... Μὰ γιὰ κντάχτε τον τώρα ... Εἶναι ἄλλος νοικοκύρης σὰν αὐτό ; Ἄς εἶναι καλά οἱ λίρες τῆς Ἀστροπαλιάς.

— Καὶ μόνο λίρες ἔφερε ἢ δόλια ; λέει κι' ἢ Ρούσα. Δὲν ἔφερε μύμπιλα, δὲν ἔφερε ρουχική, δὲν ἔφερε χαλκῶματα, δὲν ἔφερε κάτες ἀσήκοτες τὰ μιαικιά ; Ἄν ἔλειπε ἢ Ἀστροπαλιά δὲ μοῦ λέτε σὲ ποιᾶς ἀπὸ μᾶς τὸ σπῆτι θὰ κόνευε ὁ δεσπότης κάθε χόνο πούρχεται στὸ πανηγύρι ;

— Πὼς θὰ τὰ κουβαλήση τόσα πράματα, τώρα πού θὰ μισέψη ! Συλλογᾶται ἢ Μαριόρα τῆς ἐπιτροπίσας ... Χώρια νὰ τὰ πουλήση ...

— Καὶ ποιὸς τ' ἀγοράζει ; Ὅλες νὰ ξεπουληθοῦμε κακομοῖρες, δὲν παίρνομε οὔτε τὰ μαχαιροπήρουνά της. Γελᾷ και λέει ἢ Καντιάνα ἢ κουτῆ.

— Οὔτε παίρνει, οὔτε πουλεῖ. Ὅλα τ' ἀφήνει τοῦ Κοκόλη ... Τοῦ τᾶχει γραμμένα. Καὶ τ' ἀμπέλια, και τὰ χωράφια, και τὸ λήφωτο, και τὸ σπῆτι, μ' ὅτι ἔχει και δὲν ἔχει, ἀπαντᾷ ἢ Ἀναγνώσταινα.

— Τοῦ τᾶγραψε τότες πού ἦτανε τῆς προκοπῆς ... τώρα εἰ χρεῖα τὸν ἔχει ; Πάει στὸ συμβολαιογράφου και χαλὰ τὰ χαρτιά. Λέει πάνω σ' αὐτὸ ἢ Ροδάνθη τοῦ Δασκίλου.

— Ἰσα-ἴσα... αὐτὴ τοῦ τᾶγραψε τώρα τελευταῖα. Σὰν πῆρε τὴν ἀπόφαση νὰ φύγη. Προχτές πού πῆγανε μαζί στὴ χώρα τοῦκαμε τὴ δωρεὰ ἀκούς.

— Καὶ νὰ τὸ ἔρθη πού θὰ τ' ἀφήνη εὐ καλά μου νὰ τὰ χαιρέται μὲ ἄλλη... δὲν τοῦβγανα τὰ μάτια καλύτερα μόνο θὰ τὸν ἀφήνη και κλερονόμο. Μὰ καλά νὰ πάθη... δὲν καθότανε νὰ ξεκοκκαλίση τὰ λεφτά της μόνο μούθελε νὰ γενῆ και λόγου της κυρὰ οὐ δικό της νοικοκυριό !

— Μμμ... περιγελά ἢ Μαριόρα τῆς ἐπιτροπίσας, μωρὸ κυριλίκι πού βρήκε ! Ἀκούς κυρὰ... μὰ δὲ μοῦ λέτε πότες ἦτανε κυρὰ ; Ὄντας ἔσκαβε τ' ἀμπέλια, ὄντας ἐθερίζε, ὄντας ληομάζωνε, ὄντας ξελέρωνε τὸν πεθερό της πού τᾶκανε ἀπάνω του ; Γιὰ ἦτανε ἄραγε κυρὰ ὄντας πῆ-

γαίνε και πότιζε τὸν κῆπο τὰ μεσάνυχτα μὲ τὸ φανάρι ;... Καὶ μόνο αὐτὰ ; Τὸ καμῖνι πού χτίσανε τ' ἀνώϊ δὲν τὸκαμε μοναχὴ της ;... Θυμᾶστε σὰν κουβαλοῦσε τὸν ἀσβέστη μὲ τὸ γαῖδαρο ;... Κυρὰ κι' ἀφέντρα ἦτανε σὰ ζούσε στὴν Ἀλεξάντρα στὰ μεγαλόσπιτα ποῦτανε δοῦλα... ὄχι ἐδῶ...

— Καὶ ποιὸς ; τῆς ἔλεγε νὰ δουλεύη ; Ἄς ἔβαζε ἀργάτες ... Μονὸ ἴναι καιρίσοσα, εἶπε ἢ Ρούσα.

— Σ' αὐτὸ καλά λέει ἢ Ρούσα, πετιέται ἢ Μαριόρα... Ταμαχιάρα... νὰ φᾶη τὸν κόσμο... ὄλο τὸ χωριὸ δικό της ἀπόχτημα τὸκαμε... «Νὰ τὸ πάρω ἐγὼ νὰ τὸ καλλιεργήσω... πού δὲ φοβοῦμαι τὴ δουλειά... σεις εἶστε τεμπέληδες.»

Κι' ἢ Μαριόρα ἀφοῦ εἶπε τὰ λόγια τοῦτα περιγελῶντας τὴ μιλιὰ τῆς Εὐτυχίας... ξακολούθησε. Γιατὶ εἶναι κι' αὐτὸ, δὲ μᾶς χώνευε... Χώνευε ποτὲ καμμιὰ ἀπὸ μᾶς ; εἶχε φιλία ποτὲς μὲ καμμιὰ μας ; Κλεισμένη πάντα σὰν τὸν κοῦκο, ἐλομόναχη... κι' ὄλο ἢ γλώσσα της νὰ μᾶς ξομπλιάζη... Πότε πὼς εἶμαστε κακονοικοκυράδες, πότε πὼς τὰ παιδιὰ μας τᾶχομε φειρισμένα, πότε πὼς οἱ ἄντρες μᾶς γυρίζουνε μὲ λερὰ πουκάμισα... Καμμιὰ μας δὲν τῆς ἄρσεσε... ὄλες τῆς βρωμοῦσαμε. Μὰ γιὰ κείνο καλά τῆς ἔκαμε τὸ Ρηγιό. Χίλια καλά νὰ δῆ. Λέει μὲ κακοσύνη ἢ Ἀναγνώσταινα.

Μὰ τότες ἢ Ροδάνθη δὲ βάσταξε.

— Ἐ, ὄχι ὡς αὐτοῦ. Νὰ μᾶς ἀγαπᾷ κι' ὁ Θεὸς... Ἄν μᾶς ἔκανε τὴν παρατήρηση πὼς ἔχουμε φειρες τὰ παιδιὰ μας... κι' ἄν μᾶς κατηγοροῦ πὼς γυροῦνε οἱ ἄντρες μᾶς μὲ λερὰ πουκάμισα... ὄμως στίς ἀνάγκες μᾶς μᾶς βρισκόταν πρόθυμα. Πότε χτυπήσαμε τὴν πόρτα της γιὰ βοήθεια και δὲν ἔτρεξε ; Πότε ἀρωστήσαμε και δὲν ξαγρόπνησε στὸ μαξιλάρι μας ; Τίς γκαστρομῆνες μας αὐτὴ δὲν τις ξεγεννᾷ ;... Ποιὸς παραστάθηκε τῆς Ροδάμης τῆς γτικιασμένης ; Μόνο ἢ Εὐτυχία... Αὐτὴ νὰ τὴν ἀλλάξη, αὐτὴ νὰ τῆς πλύνη τὸ σαγάνι πού φτοῦσε... κι' ὅταν ξεψύχισε, ποιὸς τὴ σαβάνωσε, ποιὸς ἀγρόπνησε τὸ λεψανο ;..

— Γρουσοῦσα ! κάνει ἢ Μαργαρίτα... ὅπου ἦτανε ἀρρώστια γιὰ θάνατος ἔτοχε σὰν τὴν κουσοῦνα κι' ὅπου ἦτανε χαρὰ κλειδωνόταν στὸ ρημάδι της και δὲν ἐξεπόριζε...

— Μωρὸ ἀφήστε την και καλά νὰ παθαίνη... βάνει τέλος στὸ κουβεντολόι ἢ Ρούσα και σηκώνεται νὰ μπῆ μέσα νὰ βάλῃ τὸ φαῖ στὴ φωτιά.

— Ἄς πάω κ' ἐγὼ νὰ βράσω δυὸ πατάτες... λέει κι' ἢ Μαριόρα κι' ὄλες μαζί ἀποτραβιούονται στὰ σπῆτια τους γιατί εἶναι κοντὰ τὸ μεσημέρι και θαρθοῦνε οἱ ἄντρες τους γιὰ τὸ γιόμα.

Κι' ἀλήθεια ὅπως ἀκούστηκε ὁ λόγος εἶσι ἴναι κιόλας. Ἡ Εὐτυχία ἢ Ἀστροπαλιά φεύγει και πάει στὸν τόπο της. Σιωπηλὴ ετοιμάζει στὰ σακιά τὰ ρούχα πού θὰ πάρη μαζί της... Εἶναι κι' ὁ Κοκόλης και τὴ βοηθᾷ. Πότε-πότε αὐτὸς λέει και καμμιὰ κουβέντα... εἶσι γιὰ νὰ πῆ κάτι... ὅπως ἤρθανε τὰ πράγματα διοθωμὸ δὲν ἔχουνε... τις προάλλες τοὺς ἔπιασε μὲ τὸ Ρηγιὸ ἀγκυλισμένους... Καθὼς τῆς κρατῆ ἢ

νοικοτὸ σακὶ νὰ βάλῃ κάποιον μπόγο, τῆς λέει παραπονεμένος τάχατες :

— Τί νὰ γίνῃ... μᾶς βαρεθήκανε... δὲ φχαριστιοῦνται πιά μὲ μᾶς... μεγάλο φταίξιμο κάμαμε ὡς φαίνεται...

Ἐκεῖνη μιλιὰ. Σὰν νὰ μὴν ἄκουε τὰ λόγια τ' ἀντρός της. Μόνο σὰν πέρασε λίγη ὥρα τοῦ εἶπε :

— Νάχης τὴν ἔγνοια σου ἀπόψε νὰ ποτίσης τὸν κῆπο. Τὸ νερὸ θὰ τ' ἀρίσουνε τὰ μεσάνυχτα. Στὴ θυρίδα τοῦ τζακιοῦ θὰ βρῆς τὸ φανάρι... Καὶ τὸ ἄλεσμα νὰ τὸ πᾶς στὸ μύλο... ἔτοιμο, καθαραιμένο τόχω...

Ἔτσι εἶναι, ὁ Κοκόλης δὲν τὴ θέλει πιά. Θέει τὸ Ρηγιὸ τῆς Παπαδοπούλας... Καὶ δὲ δύναται λόγῳ νὰ πῆ γιατί ἴναι ἠλικιωμένη και ντρέπεται τὰ περιγέλοια τῶν χωριανῶν... Τᾶχει δοκιμάσει και τὰ ξέρε. Ἄς ἔκανε πὼς δὲν καταλάβαινε... τὸ φαρμάκι τους τῶπιε... Ἐπειτα οἱ νέοι τῶχουν τὸ δικίον πάντα... Τὸ βλέπει κι' ἢ ἴδια... Πάει νὰ ὑπομένη... νὰ κἀνη τὴν ἀνήξεση... ὄχι δὲν τὸ μπορεῖ... Ἴσως ὁ Θεὸς νὰ τὴν τιμωρᾷ... Στὴν ἠλικία πού ἦταν δὲν ἔπρεπε νὰ μπῆ στὸν κόσμο... Τὴν ὥρα πού οἱ χριστιανοὶ ἀποτραβιούονται ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια και κντάζουν γιὰ τὴν ψυχὴ τους... αὐτὴ ἀντὶς γύρεψε ἄντρα... Ὁ

γάμος εἶναι βλοημένος σὰν γεννηθοῦν παιδιὰ, ὁ δικός της δὲν εἶχε αὐτὴ τὴν ὀλπίδα... και τῶξερε... Ὁ Θεὸς τὴν τιμωρᾷ... Μὰ θὰ πῆς δὲ στάθηκε κακὴ σὲ κανένα... τὸ καλὸ ὅσο δινόταν τὸκαμε πάντα... τὸκαμε κι' ἄς λάβαινε γι' ἀντάμψη τὴν καταφρόνηση και τὴν ἐχαριστία... Ὁ μὸς ὅσο εἶχε τὴν ἀγάπη τοῦ ἀντρός της... ὅσο τὴν τιμοῦσε ἐκεῖνος... ὄλα περνοῦσαν και ξεχνιούτανε... Μὰ τώρα... τώρα δὲν ἔχει κανένα ἀποκούμπι... ἀποξενώθηκε... ἀπόμεινε ἔρημη κι' ἀπόκληρη... Καὶ φεύγει... ὅταν θὰ μισέψη... δὲ θὰ ἀποχαιρετίση ψυχὴ... Μὰ και ποιὸς ; Ὅλοι τῆς εἶναι ξένοι... Πάντα τῆς στάθηκαν ξένοι... Ὅχι πὼς παραπονεῖται γι' αὐτὸ. Οὔτε νοιώθει κακία γιὰ τὸν Κοκόλη ἢ γιὰ τὸ Ρηγιό... μόνο πού ἔχει ἓνα βάρος στὴν καρδιά της... σὰ μολύβι... και μιὰ βιασύνη νὰ φύγη μιὰ ὥρα ἀρχήτερα. Στὴν παραζάλη πού βρισκεται δὲ συλλογᾶται τίποτα ἄλλο ὄξω ἀπὸ τὸ χωριὸ της... τοὺς συγγενεῖς της... τ' ἀδέρφια της... ἀνζοῦνε... Ὡσὰν ἐδῶ πού βρίσκειται γὰ μὴν ἔζησε χρόνια... δέκα πέντε χρόνια... σὰ νάταν ἐμπὲς πούρθε διαβατικὴ και σήμερο μισέψει. Τὸ σπῆτι της... ὁ τόπος... οἱ ἀνθρωποὶ... σὰν ἄγνωστοι... σὰν ξένοι... κι' ὁ ἄντρας της... τὸ ἴδιο... ξένος... ὄλοι ξένοι...

ΓΑΛΑΤΕΙΑ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

ΑΠΑΝΤΟΧΗ ΜΗΤΕΡΑΣ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑ

Σὰν τὸ πουλᾶρι στῆς αὐγῆς τὴν ἀγκυλιά στοχάζομαι
ἢ ὄρμη νὰ σ' ἀπολάει,
και τὰ μαλλιά σου δόλομαυρα χυμένα ν' ἀνεμίζονται
στὸνα και στ' ἄλλο πλάϊ.

Στὸ θεῖον ἀγέρα ἀνάτρομο τ' ἀνάστημά σου ὀρέγουμαι
σὰ λιγερὸ κλωνάρι,
ἄξιο γιὰ τ' ἀγριο τρέξιμο και μὲς στὴν ἴβη τὴ χρυσὴ
καλὸ και στὸ λιθάρι.

Και τὴ φωνὴ σου δυνατὴ, βροντόχη μὲς στὸν ἀνεμο,
σὰ βέλι ἀπ' ὀσπίδα.
Τὰ μάτια σου τὰ ὀρέγουμαι μαῦρα και μακροβλέφαρα
νὰ βρίσκουν σὰ λεπίδα.

Μὰ πὸ πολὺ σοῦ ὀρέγουμαι δίκαια βουλή και δύναμη
μέσα σὲ πλέρια ὑγεία,
κι ἔταν τὸ λόγο σου ἀγρικᾶ ὁ λαός, ν' ἀναταράζεται,
σὰν προσταγὴ τοῦ Δία.

ΛΙΛΙΚΑ ΒΟΛΙΔΗ

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

ΠΑΝΑΪΤ ΙΣΤΡΑΤΗ: ΚΥΡΑ ΚΥΡΑΛΙΝΑ ΕΚΔΟΣΗ "ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΟΥ", 1927

Ο Σταύρος δηγιέται τις περιπέτειες της παιδιάτικης και της νεανικής του ζωής όσο που έγινε είκοσιπέντε χρονών. Η Κυρά Κυραλίνα είναι τδνομα της αδερφής του, δηλαδή έτσι την έφώναζε αυτός σά ζούσανε μαζί. Τό πατρικό τους σπίτι είτανε ένα σπίτι διαφθαρμένο. Η μάνα του κ' ή αδερφή του οργανώνανε γλέντια με τούς έρχστες του: μέισα στο σπίτι τους κ' ύστερα τούς ύποχρεώνανε να πηδήσουνε από τό παράθυρο για να γλιτώσουνε την όργη του νοικοκύρη. Αυτός ό ίδιος είτανε μάττυρας και βοηθός σ' αυτά τά όργια. Μιά μέρα ό πατέρας του Σταύρου φτάνει άξαφνα πάνω στο γλέντι, χτυπάει τή γυναίκα του και παρολίγο να τής βγάλη τό ένα μάτι. Η Κυραλίνα δραπετεύει μαζί με τό μικρό αδερφό της τό Σταύρο. Τί γίνανε οι δυό γυναικες, μάνα κι αδερφή, δέν τδμαθε ποτέ ό Σταύρος. Τις ζήτησε έμως επίμονα άπό πόλη σέ πόλη. Αυτή ή περιπλάνηση για να ξαναβρη τή χαμένη αδελφή του, που είχε τήν πληροφορία πώς είχε κλεισθή σέ κάποιο χαρέμι, τού δημιουργεί μιάν άδιάκοπη σειρά περιπέτειες και τονέ βυθίζει βαθιά μέσα στον κοινωνικό βούρκο. Χάνει ως και τήν αξιοπρέπεια τής αντρεικίας του φύσης στα χέρια ένός Τούρκου μπέτη που τονέ μεταχειρίζεται για έρωμένη του. Μά αυτός ζή πάντα μ' ένα δνειρο. Να ξαναβρη τήν αδερφή του, τήν Κυραλίνα. Αυτό τδ έργο τού δίνει κουράγιο, τού χαρίζει τή δύναμη να αντιμετωπίζη όλες τις δυσκολίες στο δύσκολο δρόμο του. Παντού και πάντοτε συναντάει ανθρώπους που ζητάνε να τόν έκμεταλλευτούνε. Άγάπη, φιλία, πίστη αληθινή, δέ βρίσκει πουθενά. Ο κόσμος είναι μια άπέραντη Κόλαση που καταπίνει τήν καλοσύνη και σκοτώνει τήν ευγένεια τής ψυχής. Μέσα στο πλήθος των ανθρώπων που συναστράφηκε στην περιπλάνηση του, μόνο μια ψυχή ευγενική τού προσουιάστηκε. Ο μπάρμπα Γιάννης ό σαλεπιτζής. Γι αυτό κι άμα πέθανε τόν έκλαψε πικρά και δέν τόν ξεχάσε ποτέ στή ζωή του.

Έδώ τελειώνει τό μικρό αυτό βιβλίο. Είναι μια άπλη έστορία από κείνες που δέν τελειώνουνε ποτέ! Μιά σειρά από διάφορα πε-

ριστικικά, βχλμένα κατά χρονολογική τάξη, τό ένα κοντά στο άλλο. Λείπει από τό έργο ή ένότητα, ή σύνθεση, ή μεγαλοφυής αρχιτεχνονική. Είναι σαν ένα είδος ήμερολόγιο όπου ό συγγραφέας καταγράφει λεπτομερώς τά συμβέντα τής καθημερινής του ζωής. Τό έργο δέν στηρίζεται άκόμα και σέ μια βλακική κοσμοθεωρία Βίβλικη άπ' όλες τις σελίδες πηγάζει καθκρά πώς ό κόσμος είναι καθός, πώς ή κοινωνία αυτή είναι πολύ σάπια. Μά παρρουμαρισμένη σαπίλα, αλήθεια: Μά αυτή τή σαπίλα δέν τήν καταλαβαίνουμε. Πόσο είναι θλιβερό νατι άνθρωπος και να καταλαβαίνης τή ζωή λιγώτερο από τά ζώα, λέει ό ίδιος. Μά αυτός νιώθει πάντα τήν ανάγκη να κοιτάζη άδιάκοπα μέσα στο βύραρο τής άθροίπινης ψυχής. Ένα τρυφερό λουλούδι, παρκαμένο στην άπλαχνη ζωή.

Η φιλοσοφία του είναι καθαρά πεσιμιστική. Σε ηλικία δεκάξη χρονών χώρισε δλη τήν ανθρώπινη κοινωνία σέ τρεις κατηγορίες. Η πρώτη είχε τούς ανθρώπους τούς καλόγνιμους και έρωτικούς σαν τή Κυρά και τή μαμά. Η δεύτερη τή χτήνη σαν τόν πατέρα του. Η τρίτη τούς άλλους, τούς γενναίόφρονες ύπερόβουλους σαν τό διαφθαρμένο κείνον μπέτη, τό Μουσταρά, που τονέ μεταχειριζότανε για έρωμένη του.

Κ' ύστερα; Πώς θα κάνουμε για να μπορέσουνε να επικρατήσουνε στον κόσμο οι σπάνιοι, οι καλόγνιμοι; Σ' αυτό ό συγγραφέας δέ μάς δίνει καμιά νύξη για να μαντέψουμε τις βαθύτερες κοινωνικές του ιδέες. Περιορίζεται κι αυτός να περιγράψη τό κοινωνικό κακό. Από τού πηγάζει τό κακό, πώς θα μπορούσε ίσως να εκλείψη ή να περιοριστή, αυτό τό θέμα δέν τόν άπασχολεί. Δέν ίσχυρίζομαι πώς έπρεπε να κοινωνιολογήση. Μά και δίχως να δογματίζη κανείς κοινωνιολογικά, μπορεί να έμμανίζη τά γεγονότα με τέτοιον τρόπο που ή κοσμοθεωρία του να γίνεται άμέσως καταληπτή στον άναγνώστη.

Ο Ίστράτη δέν εκφράζει καμιά γνώμη. Ίσως κ' ή αλητική ζωή πούζησε έως τώρη, να να μήν τού έζωσε άκόμα καιρό να φιλοσογήση βαθύτερα πάνω σ' αυτό τό ζήτημα. Τώ-

ρα περιορίζεται μόνο να ζωγραφίζη τή ζωή. Και πρέπει να έμολογήσουμε πώς οι πίνακες του είναι γιομάτοι φώς και χρώμα. Ξαίρει να βρίσκη τή χαρακτηριστική γραμμή και να τήν αποδίδει έντονα. Η παρφουμαρισμένη σαπίλα, ή εκμετάλλεψη που παραμονεύει σέ κάθε της βήμα τήν καλοσύνη και τήν αγνότητα, μάς δίνουνται με δυνατές πινελιές που θυμίζουνε αληθινά Γκόρκη. Ένας νεώτερος Γκόρκη στα Μπαλκάνια, έπως τονέ λέει ό Ρομαίν Ρολλάν, (έπως ό Παλαμάς είναι ένας μεγάλος ποιητής, κατά τήν τελευταία κριτική του Ψυχάρη, επίσης για τά Μπαλκάνια, που δέν είναι δά και μικρή δόξα). Δέν ξαίρω άκόμα αν πρόκειται για μια καινούρια μεγαλοφυία. Αυτό θα κριθή βέβαια από ένα έργο συνθετικώτερο. Μά έπως κι αν είναι ή έμφάνιση αυτού τού Έλληνορουμάνου δηγηματογράφου, άποτελεί μιάν αληθινή άποκάλυψη ένός δυνατού ταλέντου που δικαιολογεί μεγάλες έλπίδες. Και θα είχα άκόμα να συστήσω τό διάβασμα τού βιβλίου του σέ κείνους τούς Έλληνες δηγηματογράφους που έπιτηδύονται τό ζωγάφο τής αλητικής ζωής, για να άντλήσουνε μερικά μαθήματα ύφους και περιγραφής από αυτόν τόν μισοπατριώτη μας συγγραφέα. Με τó να ζωγραφίζη ό Ίστράτη τήν αλητική ζωή, δέ σημαίνει αυτό πώς πρέπει να θεωρηθή για ένας σοσιαλιστής συγγραφέας. Ένα έργο για να θεωρηθή σοσιαλιστικό, πρέπει να βασίζεται πάνω στη φιλοσοφία τής εργατικής τάξης και να συνοψίζη τής ιδέες και τούς πάθους αυτής τής τάξης. Να μή φανερώνη μόνο τó κακό μά να δείχνη και τήν πηγή του και τόν τρόπο τής θεραπείας του. Κι ό τρόπος αυτός να μήν είναι άλλος παρά εκείνος που ή εργατική τάξη καθώρισε για τήν κοινωνική της άποκατάσταση. Η άνατροπή δηλαδή τού σημερινού κοινωνικού οργανισμού.

Στό σημείο αυτό δέ μάς φωτίζει δόβλου τó βιβλίο τού Ίστράτη. Τά πρόσωπα του όσο κι αν μάς είναι συμπαθητικά, δέν ζωγραφίζονται σαν αντιπροσωπευτικοί τύποι μιας ώρισμένης κοινωνικής κατάστασης, που ενεργούνε έτσι γιατί δέν τούς είναι μορετό να ενεργήσουνε αλιώτικα. Η καλοσύνη και ή κακία μοιράζονται συμπτωματικά, μέσα στο έργο, με τή διαφορά πώς συμβαίνει να πλεονάζη ή δεύτερη. Αυτή ή φιλοσοφία αν δέν ίκανο-

ποιή τόν εργάτη, είναι όμως άνεχτή και ευχάριστη όπωσδήποτε στις άνώτερες τάξεις που δέν άρνιούνται κάποτε να βλέπουνε και τήν κοινωνική άθλιότητα, έτσι για λόγους ποιικιλίας να πούμε, φτάνει μόνο να μή τής γίνε-ται έπικίντνη.

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

"ΘΡΗΝΩΝΤΑΣ,,

Θυμάμαι έπως είναι νωπός ό καιρός και μήνας δέν έχει κυλήσει πώς μέσα μου πόνος βογγούσε πικρός, λαχτάρα πώς μ' έχε φλογίσει.

Θυμάμαι πώς είταν λαχτάρα ή ζωή σαν έκρουα τήν πόρτα ν' ανοίξει καθώς άπ' τήν κούνια κινούσε ή πνοή μιας νέας ζωής να μ' άγγίξει.

Πώς λάμπαν δυό μάτια, λουσμένα στο φώς, μικρές διαμαντόπετρες, ήλιοι, και ταιζαν άχτίδες που στέλνει ό κρυφός τρελός παιγνιδιάρης στο δέλι.

Πώς τρέμν δυό χέρια, λαμπάδες θαρρείς, μικρούλικά τόσο κ' εκείνα, που μάταια, ψυχή, θα ζητάς να τά βρεις σ' άνθους από κάτασιπρα κρίνα.

Θυμάμαι πώς ήμουν πατέρας, κ' ενώ στιγμή δέν περνούσα μακριά του, τά μάτια γυρνούσα στον πράο ούρανό σά ναταν σ' αυτόν ή φωλιά του.

Δέν είταν άστέρι που σήγει με μιας κυλώντας στού Άπείρου τά βάθη και μήτε κλωνί τρυφερής κυκλαμιάς που κάτω από ρίζες έχάθη.

Ψυχή τής ψυχής μου κρατούσε, κορμί πώς είχε άντρειωμένο θαρρούσα, πώς είτν παρμένοι μακριά του οι δαρμοί κ' οι πόνοι μακριά του όσο ζούσα.

Μά να πώς οι πόνοι γενήκαν δαρμοί. Σπαθί δαμασκι στην καρδιά μου ως λιώνει κεράκι λιγνό, τó κορμί, και γέρνουν τά λούλουδα χάμου... (Σ)βρης 1925)

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΡΟΖΑ ΛΟΥΞΕΜΠΟΥΡΓΚ

Κίνησα πρωτὶ πρωτὶ γιὰ τὸ Διόνυσο, στὴν Πεντέλη. Κρατούσα τὰ «Γράμματα» τῆς Ρόζας Λούξεμπουργκ κ' ἤθελα νὰ τὰ διαβάσω ψηλά, στὴ μοναξιά, κάτου ἀπὸ τὰ πέφκα.

Γ' ἄλιζε ὁ ἄερας ἀκίνητος κι ἄστραφτε σὰν ἀτσάλι· ἀπάνου του, σὰν ξόμπλια σμαλτομένα, τὰ δέντρα, οἱ πεταλοῦδες, τὰ σπίτια τῶν ἀνθρώπων. Ἡ Πεντέλη μπροστά μου, ἡ μάνα, μὲ τὸν ἀνοιχτὸ πληνωμένον κόρφο, ποὺ εἶχε γεννήσει τοὺς Θεοὺς Ζερβὰ μου ὁ Πάονος, γαλιζιὸς καὶ τραχύς. Μύριζε τὸ θυμάρι, ἡ ἀφάνια, οἱ κελόνες τῶν πέφκων, διχλωτές, ἔσταζαν τὸν ἥλιο.

Δυὸ χωριάτες, δυνατοὶ σὰν κάπροι, προσπέρασαν βριαῖα, τὰ μάτια τους μικρὰ καὶ πονηρά, σὲ ζῶου ποὺ ἐνεδρέθει, τὸ πρόσωπό τους σὰν αἷμα χτυπημένο. Μιλοῦσαν ἀρβανίτικα καὶ μάλωναν, κι ὡς διάβηκαν ἀπὸ μπροστά μου ὁ ἄερας θρώμισε καὶ πελληώραδὲν μπορούσα ν' ἀναπνεύσω.

Σὲ λίγο, μιὰ χαρὰ μεγάλη. Ἐνα σκυλί, μὲ φτενὸ, ἔλο νύηση κεφάλι, ἦρθε κοντά μου κι ἄρχισε νὰ μὲ ἀκλουθαίει χαρούμενο, μὲ ὄρθια τὴν οὐρά, γαδίζοντας.

Στὸ Διόνυσο βρήκα ἕνα παλιὸ μου φίλο. Εἶχα χρόνια νὰ τὸν δω. Ἄ! τοὺς ἡρωϊκούς ἀγῶνες μας γιὰ τὴ δημοτικὴ γλῶσσα, τὰ μα-

νιφέστα ποὺ ξαπολούσαμε, τίς κρυφές μας συνεδρίες στὰ ὑπόγεια ἐνὸς μεγάλου σπιτιοῦ, τοὺς νέους ποὺ φέρναμε στὰ κατηγούμενα τοῦτα νὰ τοὺς φωτίσουμε, νὰ πληθύνουμε, ν' ἀνεβούμε ἀπὸ τὰ ὑπόγεια, νὰ φωτίσουμε τὴν Ἑλλάδα!

Ἐπειτα σκορπίσαμε. Ἄλλοι παντρέφθηκαν, ἄλλοι βρέθηκαν, ἄλλοι διορίστηκαν κ' ἤσυχασαν. Ὅταν τοὺς συναντῶ στὸ δρόμο, κἀνωπὸς δὲν τοὺς βλέπω ἀπὸ ἐβγένει· φοβοῦμαι μήπως θυμηθεῖν καὶ κοκινίσουν. Μὰ σήμερα δὲν μπόρεσα νὰ ξεφύγω. Μόλις πρόδρα τὸ μικρὸ ξενοδοχεῖο τοῦ Διόνυσου, νὰ ὁ φίλος μου μὲ τὸ μπαστοῦνι του, μὲ τὸ καπέλο γυροστό, νὰ μὴν τὸν κάψει ὁ ἥλιος, γλυκοκουβένταζε μὲ πέντε εἴη κοπέλες. Πῶς πάχηνε! Τὰ μάτια του εἶσαν πρισμένα, τὰ μάγουλά του κρεμνταν, τὸ πηγῶνι του ἀναπάθουνταν ἀπάνου στὸ διπλὸ πριγοῦλι.

« Πῶς πάχηνες! τοῦ εἶπα.

— Ναι πῆρα τὸν κατήφορο, Στρῶνων τραπέζι γιὰ τὰ σκουλίκια Γερωντόπαχο. Δὲ σκοτίζουμαι πιά γιὰ τίποτα, δὲν μπορῶ πιά ν' ἀφομοιώσω καμμιά καινούργια ἰδέα. Εἶμαι ἡσυχαῖος».

Καὶ σὲ λίγο πρόσθεσε:

«— Ἀλλάξαν οἱ συνήθειές μου. Παντρέφτηκα

βλέπεις. Δὲν περπατῶ πιά, βαριέμαι. Ἀγαπῶ τίς ἀπλὲς κουβέντες, τὴ μαστίχα καὶ τὰ παιδιὰ μου.»

Ἐθέλησα νὰ τοῦ θυμίσω τοὺς ἀγῶνες μας. Ὅλα τὰ θυμόταν ἡσυχα, χωρὶς θλίψη, χωρὶς ντροπή.

— «Κάμυξε ὅ,τι μπορούσαμε Σήμερα οἱ νέοι ἀλλάξαν. Γίνηκαν ἐπαναστάτες, δὲ σέβονται».

Ἐφριξα. Μιὰ στιγμή θάρρεψα πῶς ἄρχισε ὁ φίλος μου ν' ἀποσυνθέεται: καὶ νὰ μυριέται. Ἐφυγα. Ἀρχισα ν' ἀνεβαίνω τὸ βουνό. Κουδούνια, πρὸβρα ἀκούστηκαν, σὰ νερὰ ποὺ κατεβαίνουν τὸ δάσο ἐβώδιαζε ρετσίνα, ἡ θάλασσα ἀστραψε ξαφνικά, πνοὴ γλυκύτατη φύσηξε καὶ δρόσισε τὰ μελίγγια μου.

Μὰ καθόλου δὲ θαράπεθε πιά τὴν καρδιά μου ὅλη τούτη ἡ ὠραιότητα. Σὰν παμπάλαιη μοῦ φάνηκε Σειρήνα, ποὺ μάταια μαχόταν νὰ μᾶς γοητέψει καὶ νὰ ξεχάσουμε τὸ τραχύ, χωρὶς γλύκα κι ὠραιότητα, σύγχρονο χρέος.

Ἀνεβαίνα βικιστικός, κλεισμένος μέσα στὴν ἀγωνία μου. Σήμερα μιὰ γυναίκα ἀσκημη, χλωμή, ἀπελπισμένη, ἀνένδοτη, εἶταν μαζί μου ὡς ἄγγιζε τὸ χέρι μου τὸ μικρὸ βιβλιαράκι τῆς Ρόζας Λούξεμπουργκ, ἐφρισσα, σὰ νὰ μὲ ἄγγιζε τὸ νευρικό, νεκρὸ τῆς χέρι καὶ μὲ ὀδήγαε.

Μιὰ μέρα τὴν εἶχα δεῖ σὲ μιὰ μικρὴ γερμανικὴ πολιτεία, κἀνού σὲ ἕνα τραπέζι, νὰ μιλάει σὲ χιλιάδες ἐργάτες καὶ πεινασμένους. Εἶταν ἀδύναμη, σὰ ραχιτικὴ, φοροῦσε ἕνα παλιὸ σάλι, ἔτρεμε ἀπὸ τὸ κρύο κ' ἔβηχε. Μὰ ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσω τὴν κραβγὴ ποὺ τινάχτηκε ἀπὸ τὸ ἀνεμικό τῆς στόμα κι ἀνέδηκε στὸν οὐρανό. «Ἐλεφτερία, φῶς, δικαιοσύνη. Νὰ χαθοῦμε ἔλοι, ἀδέλφια, γιὰ νὰ οὔσουμε τὴ γῆς!».

Πολλοὶ κλαίγαν, ἄλλοι βλαστημοῦσαν καὶ φοβέριζαν. Οἱ καλοθερεμένοι ἀστὸι περνοῦσαν καὶ σφύριζαν. Ἦρθαν οἱ ἀστυφύλακες καὶ τὴν κατέβασαν ἀπὸ τὸ τραπέζι καὶ τὴν πήραν στὴ φυλακὴ. Ποτὲ δὲ θὰ ξεχάσω τὴ ματιά τῆς πρὸς τοὺς ἀψηλούς, βάρβαρους στρατιῶτες. Ἐλεος, ἀγανάκτηση καὶ θλίψη. Σὰ νὰ μετροῦσε πόσο σκοτάδι ὑπάρχει ἀκόμα, πόση σκληριὰ καὶ τί ἀγῶνας χρειάζεταιται!

Μιὰν ἄλλη μέρα: Εἶχε κηρυχθεῖ ὁ παγκόσμιος πόλεμος, τὰ γερμανικὰ σιδερόφραχτα στρατεύματα ἰνῆσαν νὰ δρασκελίσουν τὰ σύ-

νορα καὶ νὰ μπειν στὴ Ρωσία.

Ἄξαφνα, μιὰ χλωμὴ γυναίκα ὄρμησε, στάθηκε ἀπάνου στὰ σύνορα κι ἀνοιξε τὰ δυὸ μικρὰ τῆς ἀδύναμα χέρια νὰ σταματήσῃ τοὺς στρατοὺς ποὺ προχωροῦσαν. Εἶταν ἡ Ρόζα Λούξεμπουργκ.

Τὴ φυλακίζουν. Ἀπὸ τὴ φυλακὴ τῆς κοιτάζει τὸν ἥλιο, τὰ πουλιά, τὰ σύνεφα, ἀκουμπισμένη στὰ κάγκελα.

Ἐαπλωμένος στὴν κορφή τοῦ βουνοῦ διαβάζω τὰ γράμματά τῆς στὴν ἀγαπημένη τῆς φιλενάδα, τὴ Σόνια:

«Κάποτε μοῦ φαίνεται πῶς δὲν εἶμαι ἀνθρώπινο πλάσμα, μὰ ἕνα πουλί ἢ ἕνα ὀποιοδήποτε ζῶο, ποὺ πῆρε ἀνθρώπινη μορφή. Περισσότερο ταιριάζει στὴν ψυχὴ μου μιὰ γωνίσα περβόλι, ἕνα χωράφι καὶ νάμαι ξαπλωμένη στὸ χορτάρι, ἀνάμεσα στὰ έντομα, παρὰ νὰ θρίσκουμαι σ' ἕνα συνέδριο σοσιαλιστικό. Σὲ σένα μπορῶ νὰ κἀμω μιὰ τέτοια ἐξομολόγηση, γιὰτὶ βίβια δὲ θὰ μὲ φανταστεῖς ἐσὺ πῶς προδίνω τὴν ἰδέα. Τὸ ξέρεις, πῶς μὲ ἐλα ἀφτά, ἐλπίζω νὰ πεθάνω στὸ μετερίζι μου: σὲ μιὰ μάχη στὰ ὁδοφράγματα, ἢ μέσα στὴ φυλακὴ...»

Γισμάτη ἐπικίντυνα πλοῦτη κι ἀντινομίες εἶταν ἡ ψυχὴ τῆς, ὅπως κάθε μεγάλη ψυχὴ.

Καὶ παρακάτω γράφει:

«Ἢ σιγμὴ ποὺ σοῦ γράφω ἕνας μεγάλος βάρβαρος μπήκε στὸ κελὶ τῆς φυλακῆς μου: τὸ γιομάνει μὲ τὴ θαρειά, σα χερύτονου, φωνή του. Τί ὠραῖος ποὺ εἶναι, τί θαυμάτη χαρὰ ζωῆς ἀναπνέει μέσα ἀπὸ τὸ βούισμά του, τὸ γιομάτο δύναμη, ζέστα καλοκαιριάτικη καὶ μυρωδιὲς ἀπὸ τὰ λουλούδια!»

«Συνίτσα, γράφει μιὰν ἄλλη μέρα, παραπονιέσαι μὲ λόγια πικρὰ γιὰτὶ μὲ κρατοῦν τόσο καιρο φυλακὴ καὶ φωνάζεις: «Πῶς εἶναι δυνατόν οἱ ἀνθρώποι νὰ ὀρίζουν τὴν τύχη ἄλλων ἀνθρώπων;» Ἀγαπητό, μικρὸ μου πουλί, σὲ ὅλη τὴν ἱστορία ἀνθρώποι ὀρίζουν τὴν τύχη ἄλλων ἀνθρώπων, κ' ἡ ἀδικία τούτη ἔχει βεβαιότατα τίς ρίζες τῆς στίς ὀλικές συνήθειες τῆς ζωῆς.

Μονάχα ἡ ἐξέλιξη, μέσα ἀπὸ ἀναρίθμητες σπαρτωδικές κρίσεις, μπορεῖ νὰ φέρει τὴ λύτρωση. Σήμερα ζοῦμε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ τρικυμισμένα κεφάλαια τῆς ἐξέλιξης αὐτῆς καὶ σὺ ρωτᾷς: Πρὸς τί ὄλα τοῦτα; Τὸ ρώτημα τοῦτο δὲν ἔχει νόημα ὅταν ἀγκαλιάζεις ἀλά-

καιρο τὸν κύκλο τῆς ζωῆς. Πρὸς τί νὰ ὑπάρχουν πουλιὰ στὸν κόσμο; Δὲν ξέρω. Μὰ χαίρουμαι πὺ ὑπάρχουν καὶ γλυκότερα παρηγοριέμαι γρικώντας ξαφνικά ἕνα διαστικὸ «τοί-τοί-μπέ» νὰ μοῦ ἔρχεται μακριάθε, ἀπ'αὐτοῦ ἀπὸ τὸν τοῖχο.

Ἄλλως τε ὑπεριμῶς τῆ γαλήνη μου. Δυστυχῶς ἡ ἐσωτερικὴ μου ἰσορροπία καὶ μακαριότητα ταράζεται κι ἀπὸ τὸν πιὸ ἀνάλαφρο ἤσκιον πὺ περνάει ποπάνου μου κ' ὑποφέρω τότε ἀδήγητο μαρτύριο. Μὰ τίς στιγμὲς ἀφ'ἑτέρας μοῦ εἶναι ἀδύνατο νὰ προφέρω λέξη.»

Σὲ ἕνα ἄλλο γράμμα τῆς περιγράφει μὲ πόνον τὰ βουβάλια πὺ σέρνουν μεγάλα κάρια καὶ κουβαλοῦν στὶς φυλακὲς τὰ αἱματωμένα ρούχα ἀπὸ τὸν πόλεμο. Ἕνας στρατιώτης τὰ χτυποῦσε καὶ χάραζε, ἕως στὸ αἷμα, τῆ ράχη τους:

«Τὴν ὥρα πὺ ξεφορτώνουν τὰ κάρια, τὰ βουβάλια ἔμεναν ἀκίνητα, ἐξαντλημένα καὶ τὸ ἕνα, ἐκείνο πὺ ἔτρεχε σίμα, κοίταζε θλιμμένο, ἴσα, μπροστὰ του. Ὅλη του ἡ μορφή καὶ τὰ μεγάλα του μάθρα μάτια, τὰ τόσο γλυκά, εἶχαν τὴν ἐκφραση παιδιοῦ πὺ τιμωρήθηκε σκληρὰ χωρὶς νὰ ξερεὶ τὴν αἰτία. Ἐκλαψε πολὺ καὶ δὲν ξερεὶ πῶς νὰ γλιτώσει ἀπὸ τὸ μαρτύριο κι ἀπὸ τὴ κτηνώδη βία.

Στεκόμουν μπροστὰ στὸ κάρνο καὶ τὸ πληγωμένο ζῶο μὲ κοίταζε. Τὰ δάκρυα τινάχτηκαν ἀπὸ τὰ μάτια μου. εἶσαν τὰ δάκρυά του. Ὡ δύστυχο βουβάλι μου, ἀγαπημέ, ε, φτωχὲ ἀδερφέ, εἴμαστε κ' οἱ δυὸ ἀνυπεράσπιστοι καὶ βουβοί, ἐνωμένοι κ' οἱ δυὸ στὸν πόνον στὴν ἀνυμφορία καὶ στὴ λαχτάρα!»

Θάμα εἶναι ἡ ἐδαιοθησία τούτη τῆς καρδιάς σὲ μιὰ γυναῖκα μὲ τόση οἰζύτατη λογικὴ καὶ διαλεκτικὴ δεινότητα καὶ σοφία.

Κι ἀκόμα περισσότερο ἡ Ρέζα Λούξεμπουργκ εἶχε καὶ τὴν τρίτη, ἀνώτατη ἀρετὴ: Δὲν εἶταν μονάχα λεπτότατα παθαινόμενη καρδιά, δὲν εἶταν μονάχα ἀνεύρηβλητα λαγάρδς θεωρητικὸς νοῦς—μὰ εἶταν καὶ μιὰ ζωὴ γιομάτη Πράξη: ἀμείλικτος πολεμιστὴς ἔτρεχε ἀπὸ πόλη σὲ πόλη, μιλοῦσε στὶς πλατεῖες, στὰ καφενεῖα, στὰ ἐργαστάσια, πήγαινε μπροστὰ ἀπὸ τοὺς ἐργάτες σὲ συλλαλητήρια κι ἀπεργίες.

«Σονίτσα, Σονίτσα, κράτα, ὅ,τι κι ἂν γίνε, τῆ γαλήνη σου καὶ τὴν ἡρεμία. Τέτοια εἶναι ἡ ζωὴ καὶ πρέπει νὰ τὴν παίρνεις ὅπως

εἶναι, μὲ γενναιοσύνη, μὲ ὄρθιον τὸ κεφάλι καὶ μὲ χαμόγελο στὰ χεῖλη, μπροστὰ καὶ ἐνάντια στὰ πάντα!»

Καὶ τὸ τελευταῖο τῆς γράμμα, λίγο πρὶν τῆ σκοτώσουν:

«Ἡ ψυχὴ μου βρίσκεται σὲ τέτοιο πυρετό, πὺ εἶναι ἀδύνατο νὰ δέχομαι πῶς τοὺς φίλους μου καὶ νὰ νοιώθω πὺς μᾶς ἐπιβλέπουν οἱ φύλακες. Τὸ βάζιαζα μὲ ὑπομονὴ ὅλα τοῦτα τὰ χρόνια κι ἂν εἶσαν ἄλλοι καιροί, θάκανα ἀκόμα ὑπομονή. Μὰ τώρα πὺ ὅλα σὺθέμελα ἄλλαξαν, δὲν τὸ ἀνέχομαι πῶς. Νὰ μ' ἐπιβλέπουν τὴν ὥρα πὺ μιλοῦ καὶ νὰ μὴ μὲ ἀφίνουν νὰ προφέρω λέξη γιὰ ὅ,τι βαθύτατα μ' ἐνδιαφέρει, μοῦ κατάντησε τόσο μαρτύριο, πὺ προτιμῶ νὰ στεργθῶ κάθε ἐπίσκεψη, ὡστόσο νὰ μπορέσουμε νὰ ἰδωθοῦμε σὺν ἐλφτεροὶ ἀνθρώποι.»

Σὲ λίγο καιρὸ, τὸν Γεννάριον τοῦ 1919, τῆ σκότωσαν:

Ἄχ! πὺς ἀνέδθηκε ξαφνικά, μέσα στὴν Πεντέλη, ἡ κραυγὴ:—Βοήθεια!

Δὲν εἶταν μιὰ γυναῖκα πὺ φώναζε—εἶταν ἡ κραυγὴ, ἡ σημερινή, ἀλάκαιρης τῆς Γῆς.

Κατέβαινα τὸ βουνὸ παραγμένος. Τὰ δάκρυα εἶχαν τινάχτει ἀπὸ τὰ μάτια μου. Πὺς ἔταν εἶδα τὴ γυναῖκα τούτη στὴ μακρυνὴ πολιτεία νὰ φωνάζει, ἀπάνου στὸ τραπέζι, μικρὴ, ἀδύναμη κι ἀσκημη, πὺς νὰ μὴ χυθῶ νὰ σφίξω τὸ χέρι τῆς καὶ νὰ πάω μαζί τῆς! Μὰ θυμολοῦμαι, πειράχτηκα κι ἀπόστρεψα τὸ πρόσωπό μου. Ἕνας γιατρός, πὺ εἶταν μαζί μου, εἶπε: «Θὰ εἶναι ὑστερική! θὰ τὴν πάντρεβα νὰ ἡσυχάσει!» Κ' ἐγὼ γέλασα, θυμολοῦμαι.

Φρίσσω λογιζόμενος σήμερα πόσο κτήνος μπορεὶ νάνα ὁ ἄθρωπος, χωρὶς νὰ τὸ νοιώθει. Πο' ἐστὶ τῆ ζωὴ μου δὲν εἶχα ξεπέσει τόσο, μεγαλύτερη ἀμαρτία δὲν ἔκαμα.

Καὶ τώρα τὰ δάκρυα ἀνεβαίνουν, μιὰ καρδιά χτυπάει καὶ γιομίζει μὲ ἀντίλαλο τὴν ἐρημία, ἡ ζωὴ ἀνεσηκόνεται ὅλη ἀπάνου στοὺς ἀδύναμους, καμπουριαμένους ὄμους τῆς χλωμῆς τούτης μεγαλομάρτυρης ἀδελφῆς.

Ἐφυγε ἡ κραυγὴ ἀπὸ τὸ στήθος τῆς, λεφτερέθηκε ἀπὸ τὸ ἐφήμερο κορμί τῆς καὶ δουλέβει, φωνάζοντας πολεμικά, μέσα στὰ στήθη τῶν ἀνθρώπων.

Τέτοια ἡ κραυγὴ τῆς λεφτερίας. Ἔκαμε

χρόνια νὰ φτάσει καὶ νὰ χτυπήσει τὴν ψυχὴ μου. Ἄλλες ψυχές, πιὸ χαμηλά, πιὸ πέρα, ἀκόμα δὲν τῆ γρικῆσαν. Βλέπουν μιὰ γυναῖκα ν' ἀνοίγει τὸ στόμα τῆς, νὰ σηκῶνε τὰ χέρια, ἀπάνου σ' ἕνα τραπέζι, μὰ δὲν ἀκοῦν τί λέει: ὕστερα ἀπὸ πέντε, δέκα χρόνια, θ' ἀκούσουν· κ' ψυχὴ τους θὰ τινάχτει κραυγάζοντας.

Ἡ κραυγὴ τῆς Ρέζας Λούξεμπουργκ σκίζει τὰ σωθικά μας:

—«Βοήθεια!»

Ὁ ἀέρας ἄλλαξε, ἀναπνέμε μιὰν ἀνοιξη βαρεία, γιομάτη θεῖαφι. Ποῖς φώναξε; Ἔμεις φωνάζουμε, οἱ ἀδικημένοι ἀνθρώποι! Κ' ὕστερα σιωπὴ ἔρχομε ἀπὸ τεμπελιά, ἀπὸ συνήθεια, ἀπὸ φόβο. Μὰ ἔχφνου πάλι ἡ κραυγὴ σκίζει τὰ σωθικά μας. Γιατί δὲν εἶναι ἀπόξω, δὲν εἶναι μακριά, δὲν ἔρχεται, γιὰ νὰ μποροῦμε νὰ ξεφύγομε—μέσα στὴν καρδιά κά-

θεται ἡ κραυγὴ καὶ φωνάζει.

Ἄνιλη, ἀφστηρὴ εἶναι ἡ στιγμή πὺ περνοῦμε. Δὲ στρέφουμε πῶς τὸ πρόσωπό μας στὸν οὐρανὸ, ζητώντας βοήθεια. Ξέρουμε, οὐρανὸς καὶ γῆς εἶναι ἕνα. Ὁ νοῦς μας εἶναι ὁ ποιητὴς οὐρανοῦ καὶ γῆς· αὐτὸς ἀνάλαθε ὅλη τὴν εὐθύνη τοῦ χαμοῦ ἢ τῆς σωτηρίας. Ὁ νοῦς μας εἶναι σὺν τὸ «Μικρὸ Σκορπιὸ» μιὰς ἀφρικάνικης παράδοσης, πὺ ἂν τὴν ἤξερε, πολὺ θὰ τὴν ἀγαποῦσε ἡ Ρέζα Λούξεμπουργκ:

«Ὁ μικρὸς σκορπιὸς εἶπε:—Ἐγὼ, ὁ μικρὸς σκορπιὸς, ποτὲ δὲ θὰ ἐπικαλεσθῶ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ. Ἐγὼ, ὁ μικρὸς σκορπιὸς, ὅταν θέλω νὰ κάμω τίποτα, θὰ τὸ κάμω μὲ τὴν οὐρά μου!».

N. KAZANTZAKIS

Ἡ ΓΛΩΣΣΑ ΜΑΣ

Α'.

Ἐπειδὴ ἡ γραφτὴ παράδοση, ἡ συνήθεια δηλαδὴ νὰ γράφουμε κιόλας τὰ ὄσα λέμε, μᾶς ἔρχεται ἀπὸ πολὺ παλιὰ χρόνια, κ' ἐπειδὴ γράφοντας πάντα περιτεχνόμε τὸ λόγο πλιότερο, παρὰ μιλώνοντας, ἤρθε ἐποχὴ, πὺ μιμούμενοι τὸν περίτεχνο γραφτὸ λόγον, ἀφίσαμε τὸν προφορικὸ νὰ τραβᾷ τὸ δρόμο του, ἀπεριποίητος ἀπὸ τοὺς μύστες τοῦ λόγου.

Ἔτσι μᾶς γεννήθηκε ἕνας γλωσσικὸς διστρωματισμός. Ἔχουμε λοιπὸν τώρα δύο γραμματικὲς: τὴν ἀρχαία, πὺ μᾶς τὴν κουβάλησε ἰσαμῆδω ὁ γραφτὸς ὁ λόγος (ἡ λαμπάς τῆς λαμπάδος, ἡ βρύσις τῆς βρύσεως κ.τ.λ.) καὶ τὴν νέα πὺ κατάντησε αὐτὴν ὁ προφορικὸς ὁ λόγος φυσικὰ κι ἀβίαστα (ἡ λαμπάδα τῆς λαμπάδας, ἡ βρύση τῆς βρύσης).

Ἐπειδὴ ὁ γραφτὸς ὁ λόγος—ὅσο περνοῦσε ὁ καιρὸς ἡ ἀποχωρίζεταν ἀπ' αὐτὸν ὁ προφορικὸς—κατάντησε πῶς ἀκατανόητος στὸ ἔθνος καὶ ἀνεπαρκὴς νὰ ξαναπαραστήσει τὴν ζωὴ τοῦ ἔθνους ὀλοκληρωτικὰ, ἀνθρώποι φωτισμένοι καὶ φιλόλογοι, μὰ καὶ τοῦ λόγου τεχνίτες, ἀναγκάστηκαν κι ἀπὸ λόγους πραχτι-

κοῦς, κι ἀπὸ λόγους καλλιτεχνικοῦς, νὰρχινῆσουν νὰ γράφουνε σύμφωνα μὲ τὴν γραμμικὴν τοῦ προφορικοῦ λόγου, γρατώντα ἀπὸ τὸ λεξικὸ τοῦ γραφτοῦ ὅ,τι εὐκλοπρόφερο καὶ χρήσιμο, καὶ μὴν ἀπορίχνοντας ἀπὸ τὸ λεξικὸ τοῦ προφορικοῦ ὅ,τι βολικὸ καὶ συμπληρωτικὸ τοῦ καλλιτεχνικοῦ καὶ τοῦ πραχτικοῦ σκοποῦ τους ἔχει.

Τώρα ἂν μερικὲς ἀπ' αὐτὲς ἢ ἀπὸ κείνες τίς λέξεις δὲν τίς ξαίρουν ὅλοι, ὁ καλλιτέχνης ἢ ὁ πραχτικὸς καλοθελητὴς δὲν ἔχουνε καμία ὑποχρέωση νὰ ρωτήσουνε ποιὲς λέξεις ξαίρουν ὅλοι, κ' ἔτσι νὰ φήσουνε φτωχὰ μιὰ νεοδημιουργημένη γραφτὴ γλώσσα. Ἔχουνε ἕμεις τὴν ὑποχρέωση νὰ τῆς δώσουνε μορφή φθογγικὴ καὶ τυπικὴ τέτοια πὺ νὰ μποροῦνε νὰ τίς μάθουν ὅλοι.

Γιὰ τοῦτο κάθε γραφτὴ γλώσσα εἶναι πάντα τεχνικὴ, καὶ σὲ κανένα τόπο καὶ καιρὸ δὲ λαλιέται ἄδολα ἔτσι πὺ γράφεται, πρέπει ὁμως νὰ βασίζεται στὴ μιλούμενη. Ἡ γραφτὴ γλώσσα εἶναι τὸ ἰδανικὸ τοῦ ἔθνικοῦ λόγου.

Ἔσεὶς πὺ γράφετε τὴν καθρεῦουσα, ἀραχες μιλεῖτε ἔτσι πὺ γράφετε;

Ὅταν λοιπὸν γράφουμε ἑμεῖς τῇ δημοτικῇ, γιατί θέλετε νὰ τὴ γράφουμε ἔτσι πού μιλοῦμε, ἀφοῦ ἔχουμε χίλιες δυὸ ἀντίθετες ἐπιδράσεις πού μᾶς χαλνοῦνε τὴν ἔδωλη δημοτικῇ;

Γιατὶ τάχα στοὺς καθαρουμεσιάνους ἐπιτρέπεται—πρὶν τὸν Ψυχάρη μάλιστα καὶ μὲ πολὺ φασαρία ἐπιβαλλότανε—νὰ γράφουν ἀτόφια τὴν ἀρχαία γραμματικῇ, καὶ στοὺς δημοτικιστάδες δὲν ἐπιτρέπεται νὰ γράφουν τὴν ἄδωλη γραμματικῇ; Ὅταν γράφατε τὴν καθαρουμεσιάνου ζητούσατε ἀνενόητοι τὴν ἀρχαίαν ἑμοιομορφία, γιατί τώρα δυσανασχετεῖτε μ' ἑμᾶς πού ζητοῦμε τὴ νεοτεριστικὴ ἑμοιομορφία;

Μπορεῖ νὰ υπάρξει καλλιτεχνικὸ λογογράφημα χωρὶς ἑμοιομορφία; Καὶ μπορεῖ νὰ εὐδοκιμήσει παιδαγωγικὴ διδασκαλία τοῦ ἔθνικοῦ λόγου χωρὶς ἑμοιομορφία; Δεῖξτε μου σὰς παρακαλῶ ἓνα πολιτισμένον ἔθνος, πού νᾶχει τὸ γραπτὸν τοῦ λόγου μιχτὸ ἀπὸ ἀρχαίκα καὶ νεοτεριστικὰ γραμματικὰ στοιχεῖα!

Ὅταν ἔμως λέμε ἑμοιομορφία μὴν τὴν παίρνετε στενὰ καὶ μόνο ἀπὸ μιὰ μεριά.

Πολυτυπία καὶ πολυλεξία ἔχει κάθε ζωντανὴ γλῶσσα, καὶ μάλιστα εἶχε πάντοτε ἡ Ἑλληνικῇ.

Μὰ αὐτὴ ἡ πολυτυπία θὰ εἶναι ἀπὸ διπλοῦς καὶ τριπλοῦς τύπους τῆς ζωντανῆς γλώσσας πάντοτε, καὶ μάλιστα ἀπὸ τοὺς τύπους πού θᾶχουνε διαλέξει καὶ μεταχειριστεῖ στὰ ἔργα τοὺς δόκιμοι λογοτέχνες.

Ὅλο τὸ ζήτημα εἶναι τὸ διάλεγμα τῶν τύπων ἀπὸ τὰ δυὸ τρία ὅπωςδῆποτε συντηρητικότερα καὶ καλοκαθισμένα ἰδιώματα, καὶ τὸ διάλεγμα τῶν λεξῶν ἀπὸ κάθε ἰδιώμα φτάνει οἱ λέξεις νὰ εἶναι βολικὲς στὴν αἰσθητικὴ ἢ καὶ χρήσιμες στὴν πρακτικὴ ἀνάγκη τῆς γλώσσας, μὰ προπάντων καλοπρόφερτες.

Τὸ διάλεγμα αὐτὸ ἔχει κίβλας προχωρήσει πιά σήμερα ἀρκετὰ.

Ἔτσι ξαίρουμε πὼς εἶχε μορφωθεῖ κῆ ἀρχαία αἰτικὴ γραπτὴ γλῶσσα.

Δοκιμάσανε ἄλλοτε, στὶς ἀρχὰς τοῦ 19^{ου} αἰῶνα, νὰ γράφουνε σὰν τὸν Ξενοφῶντα, μὰ αὐτὸ δὲ στάθηκε δυνατὸ καὶ δὲν πρόκοψε εὐτυχῶς.

Μόνο πού τὸ σύστημα ἐκεῖνο, χάρη στὸ συμβιβαστικὸ, ἀλλὰ ἀντιεπιστημονικὸ τρόπο τοῦ Κοραΐ, μᾶς ἄφισε τὴν καθαρουμεσιάνου.

Μὰ τώρα πού καταλάβουμε πὼς ἡ καθαρουμεσιάνου δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς πᾶει στὴν ἀρχαία, ἢ καθαρουμεσιάνου κανένα λόγο δὲν ἔχει νὰ ὑπάρχει· εἶναι ὅμως ζήτημα συνήθειας ἀντιεπιστημονικῆς (καὶ τί δέντρο τὴν κάνει τὴν ἐπιστήμη στὸ Ρωμαϊκόν; — ἐγὼ τουλάχιστο δὲν πρόκοψα ἀκομή νὰ τὸ ἰδῶ). Τὸ ἔθνος πρέπει νὰ γράφει, ὅπως γράφουν οἱ δημοτικοὶ καλλιτέχνες του. Μόνο αὐτοὶ εἶναι καλλιτέχνες τοῦ λόγου, καὶ μόνο αὐτοὶ γράφουν ὑποφερτὰ καὶ τὴν καθαρουμεσιάνου. Αὐτοὶ λοιπὸν ἔχουνε κάθε δικαίωμα ἀπὸ τὴ διεθνή συνήθεια νὰ κατασκευάζουν καὶ νὰ τεχνουργοῦν τὴ δημοτικὴν τοὺς ἄδωλη καὶ ἰδανικὴν χωρὶς νὰ ἔχουν οἱ δασκᾶλοι κανένα δίκιο νὰ τοὺς κατηγοροῦν πὼς ἡ γλῶσσα τοὺς εἶναι ἀσχετῆ, πὼς δὲν εἶναι ἡ κοινὰ μιλουμένη, πὼς δὲν τὴν καταλαβαίνουν, καὶ ὅλες τίς ἄλλες ἀντιεπιστημονικὰς ἀφέλειες.

Ὅλοι πρέπει νὰ κρίνουμε τοὺς δημοτικούς ἀν γράφουνε καλὰ τὴ δημοτικὴν, ὅπως ἔκριναν ἄλλοτε τοὺς καθαρουμεσιάνους γιὰ τὴν καθαρουμεσιάνου πού γράφωμε.

Καὶ τοὺς φαντάζομαι τώρα τί θὰ λένε:

Μὰ ἀφοῦ λοιπὸν κ' ἡ δημοτικὴ πού γράφετε εἶναι τεχνικὴ γλῶσσα, γιατί τάχα νὰ μὴ γράφουμε τὴν καθαρουμεσιάνου, πού τὴν ξαίρουμε κίβλας καλύτερα;

Τοὺς ἀπαντῶ:

Ἡ δημοτικὴ μᾶς ἔσο τεχνικὴ καὶ νᾶναι σήμερα πού τὴ γράφουμε, αὐρὸς μπορεῖ νὰ γίνῃ κοινὴ ἔθνικῇ, γιατί τὸ ἔθνος ὅλο τὴν αἰστανεῖται, καὶ μπορεῖ νὰ τὴ μιλήσει.

Τὴν καθαρουμεσιάνου πιθανὸν νὰ τὴν καταλαβαίνουν ὅπωςδῆποτε πολλοί, μὰ τὸ ἔθνος δὲν τὴν αἰστανεῖται καὶ δὲν μπορεῖ νὰ τὴ μιλήσει.

Πρῶτα — πρῶτα γιατί στὴν καθαρουμεσιάνου γράφουμε τοὺς συνδυασμοὺς τῶν γραμμάτων σὰν τοὺς ἀρχαίους, μὰ ἐπειδὴς τὰ ψηφία αὐτὰ, δὲν τὰ προφέρουμε πιά μὲ τοὺς φθόγγους πού τὰ πρόφερναν οἱ ἀρχαῖοι, ἀλλὰ μ' ἐκείνους πού μὲ τὴν ἐξέλιξη ἔχουνε καταντήσει στὴ νέα ἑλληνικὴ προφορά, γιὰ τοῦτο εἶν' ἀδύνατον στοὺς ἀρχαίους αὐτοὺς συνδυασμοὺς νὰ προφέρουμε τοὺς γρούπους τῶν ψηφίων μὲ νέα προφορά χωρὶς νὰ προσκρούσουμε μὲ μεγάλες προφερτικὰς δυσκολίας, κι ὅλο τέτοια ἔχουμε στὴν καθαρουμεσιάνου.

Ἐπειτα τὸ τυπικὸν τῆς εἶναι πολὺ δυσκο-

λομάθητο, γιατί εἶναι νεκρὸν τὸ πλιότερο.

Τέλος ὁ λεξιλογικὸς πλοῦτος τῆς ἀρχαίας πού νὰ μαθευτεῖ ὀλίγερος ἀπὸ ὅλους καὶ νὰ περᾶσει σὲ κοινὴν χρῆσιν;

Κι ἀκόμη οἱ ἀπειρες ἔννοιες μιᾶς ἐμπειρίας ἀπὸ τόσα χρόνια κ' ἐδῶ, πού ἔχουνε πιά τὰ ὀνόματά τοὺς ὅπωςδῆποτε στὴ νέα γλῶσσα, εἶν' ἀδύνατον νὰ μεταφραστοῦνε ὅλες στὴν ἀρχαία γλῶσσα, πού δὲν τις εἶχε: μάλιστα εἶναι καὶ κόπος μάταιος, καθὼς ἀποδείχτηκε ὡς τώρα, ἀλλὰ καὶ περιττός, ἀφοῦ κανένα πρακτικὸν ὄφελος δὲ θγαίνει, μὰ καὶ κανένα θεωρητικὸν ὄφελος δὲν ἐξυπηρετεῖ αὐτὸς ὁ τρόπος. Οὔτε καὶ εἶναι σωστὸ πὼς τὴν ξαίρουμε τάχα καλύτερα τὴν καθαρουμεσιάνου.

Ἄλλοις τοῖς ὀλίγοις πεπαιδευμένοις εἶναι τὰ τῆς τεχνικῆς ἡμῶν γλώσσας γνωστά» λέγει ὁ κ. Χατζηδάκης στὴ «Μελέτη περὶ Νέας ἑλληνικῆς».

Κ' ἓνα ἑκατομμύριον νὰ υποθέσεις πὼς εἶναι οἱ πεπαιδευμένοι πού ξαίρουν τὴν καθαρουμεσιάνου, πάλι μένουν ἀρκετὰ ἑκατομμύρια πού δὲν τὴν ξαίρουνε, ἐνῶ οἱ πιά φανατικοὶ καθαρουμεσιάνοι νιώθουνε περίφημα τὴ δημοτικὴν.

Τὸ ἰδανικὸν τῆς καθαρουμεσιάνου εἶτανε νὰ φτάσουμε νὰ γράφουμε τὴν ἀρχαία.

Ἐκεῖνοι πού τὴν ἰδρύσανε μαῦτὸν τὸ σκοπὸν τὴν ἔκομαν καὶ τὴν διδάξανε καὶ τὴν ἐπιβίβανε στὸ ἔθνος. Κι ὡς τα σήμερα οἱ ἀπλοῦς κῆ τεροὶ γραμματισμένοι μᾶς σὲ ρωτοῦνε πολλὰς φορὰς:

— Καὶ γιατί τάχα νὰ μὴ φτάσουμε στὴ γλῶσσα τοῦ Ξενοφῶντος; ὡστόσο ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἀποδείχτηκε ἀκατόρθωτος, γιατί εἶναι βιολογικὰ ἀδύνατος καὶ μόνο νεοελληνικῆς λογιολογίας ἀφέλεια.

Μὰ εἶναι καὶ ἄλλοτελα ἀνωφέλευτος, καὶ κατὰ τὸν κ. Χατζηδάκη «ἔθνικῇ συμφορᾷ».

Ἀφοῦ ὅμως τὸ ἰδανικὸν αὐτὸ ἀποβαίνει ἀνεπιφύκτον, ἢ καθαρουμεσιάνου νὰ ὑπάρχει δὲν ἔχει πιά κανένα λόγο πρακτικόν.

Τῆς δημοτικῆς ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ κάνει γραπτὸν λόγο, δηλαδὴ νὰ φτειάσει γραμματεία μὲ τὴ γλῶσσα τοῦ λαοῦ—τοῦ ἀγράμματου.

Τὸ ἔθνος λοιπὸν ἰδανικὸν γραπτὸν λόγο του πρέπει νὰ ἔχει τὴν ἄδωλη δημοτικὴν γλῶσσα τῶν κοινῶν δημοτικῶν τραγουδιῶν, ὅπως αὐτὴ ξετυλίχτηκε μὲ τὴν καλλιέργειάν της ἀπὸ τοὺς

δόκιμους δημοτικούς λογοτέχνες του.

Ὁ λογοτέχνης ἔχει κάθε δικαίωμα νὰ κατασκευάζει καὶ νὰ τεχνουργεῖ τὴ δημοτικὴν τοῦ ἄδωλη, ἀμιχτῆ, ἰδανικῇ, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπεται στοὺς διαστρεμμένους ἀπὸ τὴν καθαρουμεσιάνου νὰ τοῦ κατηγοροῦνε τὴ δημοτικὴν του αὐτῇ, πὼς εἶναι τεχνικὴ ἀσχετῆ, πὼς δὲν εἶναι ἡ κοινὰ μιλουμένη ἑλληνικῇ, πὼς δὲν τὴν καταλαβαίνουν κ.τ.λ., μόνο καὶ μόνο γιατί δὲν τὴ γράφει μιχτὰ, δὲν ἀνακατῶνει δηλαδὴ μαῦτῆνε στοιχεῖα ἀπὸ τὴν καθαρουμεσιάνου, πού γιὰ τοῦτο βέβαια εἶναι περιττὰ, εἶναι καὶ ἀντικαλλιτεχνικὰ καὶ ἀντιαισθητικὰ ὡς πρὸς τὸ ἰδανικὸν πού ἐπιδιώκει.

Τὸ δημοτικὸν συγγραφεῖα ἔχουνε τὸ δικαίωμα νὰ τὸν κρίνουν ἀν ξαίρει τὴ δημοτικὴν, ἀν γράφει καλὰ τὴ δημοτικὴν, ἀν εἶναι ἀριστοτέχνης στὴ δημοτικὴν.

Ἡ σημερινὴ σπουδασμένη γενεὰ ναιμὲν παραδέχτηκε στὰ θεωρητικὰ τὴ δημοτικὴν, ἀλλὰ ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τοῦ καθαρουμεσιάνου τοῦ σχολείου ἀνέχεται αἰσθητικὰ μέσα στὴ δημοτικὴν στοιχεῖα ξένα, γιατί δὲν ξαίρει τὴ δημοτικὴν. Κι ἐντὶ νὰ προσπαθήσει νὰ τὴ μάθει, προτιμᾷ ἀπὸ ὀκνηρία νὰ γράφει μιχτὰ, καὶ γιὰ νὰ στηριχτεῖ, κατηγορεῖ ἀπὸ ἐγωῖσμόν τοὺς προκομμένους δημοτικούς λογοτέχνες μὲ ὅλες τίς ἀνεπιστημονικὰς πού εἶπαμε πῶς ἀπάνου. Ἀρχηγὸς τῆς σχολῆς αὐτῆς μὲ ὀλέθρια ἐπίδραση εἶναι ὁ καθηγητῆς Μανόλης Τριανταφυλλίδης.

Ναὶ ξένα εἶναι τὰ ἀρχαῖα στοιχεῖα τῆς μιχτῆς καὶ τέτοιαν ἐντύπωση κάνουνε στὸν ἄδωλο ἢ πὸ καθαρουμεσιάνου σχολεῖο ἑλληνικὸν λαόν. Ἴδου παραδείγματα:

Στὴν Ἐβτάνησον εἶχαμε γλωσσικὴ Ἰταλοκρατία. Λοιπὸν ὁ καθηγητῆς τῆς Ἰόνιας Ἀκαδημίας στὸ μάθημα τῆς γεωμετρίας:

— Ἐλα, μουρὲ γιὰ μὰ, νὰ μοῦ πεῖς τί εἶναι ἄντα τζέντε!

Καὶ ὁ μαθητῆς:

— Ἰντα τζέντε εἶναι μία λίνια ντρίτα, ἢ ὁποῖα ἀττακάρει σ' ἓνα μονο πουντο στὴ τσιρκοφερέντσας.

Αὐτὸ μοῦ θεβαίωσε ὁ μακαρίτης ὁ Κυζίκου Νικόδημος, Σεβάζσιμος καὶ πολυμαθὴς δεσπότης, πού στὰ νιάτα του ἔκανε μαθητῆς στὴν Ἰόνια Ἀκαδημία.

Στὴν Ἀνατολή εἶχαμε γλωσσικὴν τουρκοκρατία.

Στή Μερσίνα άκουσα από ένα Μικρασιάτη Φερτεκλή:

— Κάθε χορός στο μπουκλούκι τ' λαλάει (— κάθε πετεινός στην κοπριά του λαλεί).

Στήν Αθήνα, άς πούμε, έχουμε γλωσσική δασκαλοκρατία.

Άκουσα με ταυτιά μου εδώ:

— Σήμερα άφίκοντο επ' αίσίσις ή γυναίκα μου και τ'α παιδιά μου.

Ότι έντύπωση κάνουνε σέμας τ'α Ιταλοελληνικά και τ'α Τουρκοελληνικά που είπαμε παραπάνω, τήν ίδια έντύπωση κάνουνε στήν άδολη αίσθητική του άγροτικού ελληνικού λαού (που δέν ύπόφερε από τή δασκαλοκρατία) τ'α τελευταία τής μιχτής.

Όπως σ'α Ιταλοκρατούμενα και Τουρκοκρατούμενα ελληνικά, λογοτεχνική ένθική γλώσσα δέν μπορεί νά βρασιστεί, έτσι και σ'α δασκαλοκρατούμενα ελληνικά τής μιχτής δέν μπορεί.

Ένας προκομμένος, όποιο κιάν είναι τ'ο μητρικό του ιδίωμα, θά προσπαθήσει για μι'α στιγμή νά τ'ο ξεχάσει: όταν άποταίνεται σέ όχι συγχωριανούς του, και νά μιλήσει στήν κοινολεχτούμενη γλώσσα.

Ένας όμως άπλοϊκός χωρικός, άκαλλιέρητος, σέ όποιον κιάν άποταίνεται, μιλεί σ'α ιδίωμά του και δέ φροντίζει νά τ'ο συμμορφώσει με τήν κοινολεχτούμενη.

Σαυτή τήν ψυχολογία του άπλοϊκού άκαλλιέρητου ντοπιολάλητου χωρικού, βρίσκονται και όσοι μεταχειρίζονται τή μιχτή που είναι ένα φάνισμα τής γλωσσικής δασκαλοκρατίας, δηλαδή μι'α ντροπή νά πούμε, και δέν προσπαθούνε νάπαλλάξουνε τή γλώσσα τους άπ' τ'α στοιχεία τής καθαρής δημοτικής.

Αυτό στήν πρόχειρη όμιλία ίσως είναι λίγο δύσκολο, γιατί δέ δίνεται καιρός με στή γραφή, έχουνε καιρό κείνοι και χρέος τους ένθικό νά σκεφτούνε, νά μελετήσουνε, νά διαλέξουνε, νά καθάρσουνε, νά φιλοτεχνήσουνε τήν ένθική γλώσσα, έχοντας ιδανικό τήν

άδολη δημοτική που είναι κοινό χτήμα του ένθους, ένθ τ'α αρχαϊκά στοιχεία τής μελέτης είναι χτήμα μόνο των δασκαλοχαρασμένων τής Αθήνας και των άλλων κέντρων, που με τ'ο άνόητο ελληνικό σχολείο ξεχάσανε τή γλώσσα τους, χωρίς νά μάθουνε καμιάν άλλη.

Η ψυχολογία των νεαρών τής μιχτής είναι ή ψυχολογία των αρχέγονων ανθρώπων και τ'ο σύστημα τους βασίζεται σ'α πρωτόγονο έγωκεντρικό σύστημα ένθων. Τ'ο έγω του αρχέγονου ένθρώπου είναι τ'ο κέντρο του Σύνολου του κόσμου, και μαυ'ή τήν ίδια ξηγούνε όλα τ'α πάντα κα φτειάνουνε τή φιλοσοφία τους.

Οί Θεοί τους υπερετούνε, τ'ατρα είναι καντήλια τους, τ'ο φεγγάρι τους δείχνει τους καιρούς.

Τ'ο έγω μερικ'ιν νεαρών λογίων τής Αθήνας—λίγων ευτυχώς— είναι τ'ο γλωσσικό κέντρο τής ελληνικής λογοτεχνίας, κ'επειδή τ'ο έγω τους αυτό χαλασμένο από τήν καθαρής λογοτεχνία δημοτική ανακατώνοντας τήν με τήν καθαρής (γιατί θαρείται νά μάθει τήν άδολη δημοτική, που τ'ο τή χάλασε από δυό γενεές τώρα τ'ο σχολείο) νομίζει πως αυτή ή μιχτή είναι ή δημοτική, πως αυτή είναι ή λογοτεχνική γλώσσα για τ'ο παρόν και για τ'α μέλλον του ελληνισμού κ'ετσι ζούν αυτοί καλά κ'εμεις καλύτερα.

Ός τόσο αυτοί οι ίδιοι άμα είναι νά γράψουνε ποιήματα, τ'α γράφουνε σέ άδολη δημοτική.

Γιατί;

Γιατί ή δημοτική παράδοση σ'α ποιήματα είναι πιό παλιά άπ' τ'ον πεζό λόγο.

Έτσι ύστερα από δέκα είκοσι χρόνια, που θά παλιώσει ή παράδοση και σ'έν πεζό λόγο, μήτε διήγημα μήτε κανένα άλλο είδος λογοτέχνημα δέ θά γράφεται πιά σέ άλλη γλώσσα έξόν τήν άδολη δημοτική.

M. ΦΙΑΗΤΑΣ

'Εσωγγεμαζιεί

ΟΙ ΗΘΟΠΟΙΟΙ

Άπ' τ'ον καιρό που μας ξεχάσανε τ'α χελιδόνια και κοντεύουμε νά τ'α ξεχάσουμε κ'εμεις—σημείο πώς ή Αθήνα εξέλιχθηκε σέ μεγαλούπολη— τήν άνοιξη, κάθε χρόνο, μας τή φέρνουν... οι ήθοποιοί.

Σκορπισμένοι σ' όλόκληρη τήν Ελλάδα τ'ο χειμώνα, μοιρασμένοι σέ μικρούς τ'ο πιότερο θιάσους, γυρνούν με τους μήνες, από έπαρχία σ' έπαρχία, από πιάτσα σέ πιάτσα, τυραννιστούνε, πολεμούν, σκοτώνονται για νά περάσουν όπως όπως τ'α άχαμνές τ'ες μέρες.

Και τώρα— νά τους!...

Δύσκολα που βγαίνει τ'ο ψωμί τ'ο χειμώνα! Κάθε μέρα και πιό τραχειά ή βιασύνη: τ'ο άπατηλό έχτες με τ'ες άβάσιμες έλπίδες του, τ'ο δύσκολο σήμερα με τους κόπους και τήν εξάντληση, τ'ο προβληματικό αύριο με τήν προοπτική τής πείνας, τής άσιγαρίας, τής στέρησης. Όλόκληρο ένα χειμώνα αυτή ή δουλειά: ελόκληρο χειμώνα.

Πώς ξεκίνησαν τότες τ'ον Όχτώβρη;—γιατί τότες άποδημούν οι ήθοποιοί.

Κάμποσοι σέ συγκρατημένους θιάσους, με κεφάλαια. Άγκαζαρίστηκαν νά δουλέψουν με μισθό.

Άλλοι—οί πιό πολλοί— σέ αυτοσχέδιους θιάσους, σέ μπουλούκια, μπουλουκάκια, με τήν έλπίδα του μερδικού, σ'α ν'αφρευαν για νά καταχτήσουν τ'ο Περου, σα νά μ'ην είχαν περάσει άλλες τέτοιες βχρυχειμωνιές, σα νά μ'ην τους έχει μάθει τίποτα ή ζωή που έζησαν.

Στ'ο δρόμο—πηγαίνοντας—βρήκανε μπροστά τους τήν άδυσώπητη πραγματικότητα: Οί μερομιστιάρηδες παίρναν τ'α μερομίστια τους όσο ο θιάσος με τ'ο κεφάλαιο έκαμε χρυσές δουλειές. Έπαψε ο έργοδότης νά γεμίζει τή σακκούλα του; Κόβεται και τ'ο μερομίστι. Μά—θα πείτε—έχουν γίνει συμβόλαια «έν τάξει» Οί ήθοποιοί μπορούν «έπί τ'η β'άσει των συμβολαίων, νά διεκδικήσουν...» Κα-

λέ δέ βραρίστε!... Οί καραγωγείς, οί φοροεκπερτωτές, οί ήλεκτροτεχνίτες είναι: σέ θέση νά διεκδικήσουν τ'α συμφέροντα τους. Οί ήθοποιοί όχι.

Γιατί;

Γιατί οί ήθοποιοί δέν άπόχτησαν άκόμη έπαγγελματική συνείδηση; π'ο ξεκάθαρα, δέν άπόχτησαν άκόμη ταξική συνείδηση.

Για νά πάρει κανείς μι'αν ιδέα του τί μορφή παίρνει ή εκμετάλλευση των μισθωτών ήθοποιών, δέν έχει παρά νά θυμηθεί τ'ο τελευταίο πάθημα του θιάσου Κυβέλης, εδω στήν Αθήνα. Κυβέλη, Θεοδωρίδης, Σάββας—ποιός ξαίρει πώς συνδεόμενοι άναμεταξύ τους (αυτό βέβαια δέ μας ένδιαφέρει)— άφου έδγαλαν κ' έδγαλαν πέρσι τ'ο καλοκαίρι με τ'ο «Ρομάντσο», μόλις ήρθε χειμώνας και οί δουλειές δέν πήγαν τόσο καλά, έβγαλαν ένα φερμάνι και διάλυσαν σ'α άξαφνα τ'ο θιάσο και πέτχξαν τους ήθοποιούς σ'α δρόμο.

—«Υπάρχουν δικαστές σ'α Βερολίνο!»—λέει σέ κάποιον ποιήμα ένας άπλοϊκός χωραίτης σ'έναν κάποιον βρασιλιά.

Με τήν ίδια άπλοϊκότητα οί πεταγμένοι σ'α δρόμο ήθοποιοί νόμισαν πώς υπάρχουν δικαστές και στήν Αθήνα. Κ' έλπισαν σ'α δικαστές αυτούς.

Δίχως ταξική συνείδηση, δέν κατάλαβαν πώς έξόν άπ' τ'α ποιήματα, μήτε σ'α Βερολίνο μήτε στήν Αθήνα υπήρξαν ποτέ δικαστές που νά μ'ην είναι στήν ύπηρεσία τής άστικής, τής εκμεταλλεύτρας τάξης, όσο ή τάξη αυτή κερδοσκοπει με τ'η μισθωτή δουλειά του μεροκαματιάρη. Έτσι σ'α δικαστήριο, ο μέν κ. Σάββας μήτε κατάδεχτηκε νά παρουσιαστεί στήν αρχή. Ο κ. Θεοδωρίδης:— Δέν ξαίρω τίποτα άπ' αυτά έγω...—λέει. Η δέ κυρία Κυβέλη—σ'α μεγάλη κυρία...

Άν'έτσι γίνεται στήν Αθήνα,—όπου υπάρχουν τ'ουλάχιστο και πέντε δέκα μάτια για νά βλέπουν τ'α τέτοια ρεζιλίκια—φαντάζεται κανείς τ'ο τί θά γίνεται στήν έπαρχία. Αυτό με τους μισθωτούς ήθοποιούς.

Όσο με τους άλλους—που πάνε με μερδικό, αυτών ή τύχη είναι ακόμη χειρότερη. Δίχως τ' απαιτούμενα κεφάλαια για μια σοβαρή έπιχειρήση, με συνεργατικές βάσεις είθιασας αυτές, άνίκανοι ν' αντιμετώπισουν τὸ συναγωνισμό στις πιάτσες αν υπάρχουν έπιχειρήσεις κεφαλαιοκρατικές. Δίχως νά ξεκεφαλώνουν τὰ έξοδα τους, αρχίζουν απ' τὸ νά παίρνουν ένα μισοέμικο χαρακτήρα, αποξενώνονται ἀπὸ κάθε επαγγελματική βάση, ἴσαμε τὴ στιγμή που θά διαλυθούν εἰς τὰ έξω συντετέθησαν.

Καμιά κανενός εἶδους πρόθεση δὲν έχουμε νά θέσουμε κανένα απ' τούς τίμιους αὐτούς επαγγελματίες. Μά δὲ θά εἴτανε τίμιο ἐκ μέρους μας νά μασούσαμε τὰ λόγια μας, προκειμένου νά κάνουμε μιὰ σωστή διάγνωση τῆς κατάστασης.

Καθυστερημένη ἡ χώρα μας ἀπὸ βιομηχανική ἀπύψη. Μισραίο είναι νά βλέπουμε τὸν ἀντίτυπο τῆς καθυστέρησης αὐτῆς στὴν τάξη τῶν ἐργαζομένων τῆς Τέχνης, που σημερινὸ χαρακτηριστικὸ τῆς γνώρισμα είναι ἡ ἔλλειψη σταθερῶν συνθηκῶν τῆς ζήτησης των.

Πρῶτα ἀπ' όλα, αὐτὲς καθ' ἑαυτὲς οἱ κεφαλαιοκρατικές θεατρικὲς ἐπιχειρήσεις περνῶν ἀκόμη τὸ στάδιο τοῦ τυχοδιωκτισμοῦ. Οἱ μεγάλοι καρχαρίες τοῦ κεφάλαιου δὲν ἀπεφασίζουν νά ρίξουν σὲ θεατρικὲς ἐπιχειρήσεις σοβαρὰ πρῶτα. Κυνηγώντας τὰ ἑκατὸ στὰ ἑκατὸ κέρδη, οἱ κεφαλαιοκράτες τῆς χώρας μας διαλέγουν ἄλλους κλάδους ἐκμετάλλευσης γιὰ νά τοποθετήσουν τὰ κεφάλαια τους. (Ἐπιχειρήσεις χρηματιστηριακῆς, τραπεζικῆς, ἐφοπλιστικῆς, ἐμπορικῆς κτλ.) Ἔτσι σὲ ἐπίπεδο αὐτὸ ἀφίεται ἐλεύθερο τὸ πεδίο τῆς δράσης, στοὺς τυχοδιώκτες ψιλικατζίδες, οἱ ἐκείνους που μ' ἕνα ρεθύθι πέτυχαν νά γίνουν εἰς χιλιορεθύθιας τοῦ παρομῆου.

Τέτοιαι ἐγγύχαν, εἴτε ἀπ' τῆς ἴδιες τάξεις τῶν ἡθοποῶν, Παπαζώνου, Κυβέλη, Κοτοπούλη, Δράμαλης κτλ, κτλ., εἴτε ἀπὸ σπεκουλάντες που μυριάσθηκαν ἀρχετὰ ἐγκαίρως τὴ ψητὸ τοῦ μεγάλου κέρδους Κονταράτος, Σαμαρτζῆς, Θεοδωρίδης, κτλ. Ὡς τόσο, μαρὰ τῆς ἀφάνταστος ἐπιχειρηματικῆς ἐπιτυχίας, παρὰ τὸ γεγονός τῶν δυ φασόλι με φασόλι γέμισαν τὰ ταμῆα τους, μέσα στοὺς ἀνθρώπους αὐτούς, είναι ἀκόμη ζωντανὸς ὁ ψιλικατζῆς, ὁ γδάρ-

της, ὁ Σάββας, ὁ φοβιτάρης, ν' ἀνοιχτεῖ στὰ ἀνοιχτὰ πελάγη τῆς μεγάλης ἐπιχειρήσης. Κι ὅταν ἀκόμη τὸ ἐπιχειροῦν—λ. χ. ὁ κ. Θεοδωρίδης κάνει μιὰν ἀπόπειρα νά τραστοποιήσῃ τὸ θέατρο Κυβέλης, τὰ Διονύσια, τὸν Ἀπόλλωνα—μὲ τὸ πρῶτο ἀγρίωμα τοῦ καιροῦ, γυρνῶν δικαστικοὶ καὶ τρεχάτοι σὲ σίγουρο λιμανάκι τῆς σίγουρης κερδοσκοπίας. Σ' αὐτὰ ὀφείλεται καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔχουμε μονίμους θιασους σὲ μεγάλες ἐπαρχιακῆς πόλεις: Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Κέρκυρα. Ἀπ' τὴ μιὰ μεριά τὸ λοιπὸν ἔχουμε τῆς τέτοιου εἶδους σπέκουλάντικες ἐπιχειρήσεις, λιγοστὲς καὶ περιωρισμένες γιὰ νά ἐξασφαλίσουν δουλειὰ στοὺς χίλιους πεντακοσίους πάνω κάτω ἡθοποιούς καὶ τεχνίτες θεάτρου που ἔχει ἡ πιάτσα τῆς Ἀθήνας.

Ἀπ' τὴν ἄλλη μεριά τούς ἀνεργους που προσπαθοῦν ὅπως ὅπως νά ἀντεπεξέλθουν σὲς ἀπαιτήσεις τῆς ζωῆς. Μά κ' ἐδῶ, τὴν ταξική συνείδηση τὴν ἀντικαθιστὰ ἕνας ἀξιοκατάκριτος ἀρριδιμοδὸς τῆς επαγγελματικῆς «ἀριστοκρατίας».

Πρῶτα ἀπ' όλα, οἱ διάφοροι πρωταγωνιστὲς θαρροῦν πὼς θά ξεψυθοῦν σὲ ἀνώτερες καλλιτεχνικὲς σφαίρες αν γίνουν θιασάρχες. Καὶ κάτι χειρότερο: δὲν καταδέχονται νά δουλέψουν παρὰ μόνο ὡς θιασάρχες γιὰ τὴν πιστεύουν πὼς αὐτὸ ταιριάζει σὲ... ταλέντα τους.

Ἄς διαστοῦμε νά ποῦμε, πὼς οἱ γενεσιουργοὶ λόγοι τῆς γελοίας αὐτῆς ἀντίληψης δὲν είναι τὸ ο κύρια ἰδεαλιστικὴ ἔσο θά τὸ νόμιζε κανεὶς ἀπὸ πρῆτη ἀπύψη. Ὅχι. Στὸ ἐάθος, νά τι συμβαίνει: Βλέπει ὁ Τάδε κ' ὁ Τάδε—ὄνομα καὶ μὴ χωριό, ἐφ' ὅσο ἐξακολουθοῦν νά ποραμένουν σὲς τάξεις μας—βλέπουν εἰ, ὁ Δράμαλης λ. χ. ἢ ἡ Κυβέλη κτλ. ἠθσαύρισαν μὲ τὸ θιασαρχιλί. Ἔτσι πάνε κ' αὐτοὶ νά ἠθσαυρίσουν μὲ τὴ μέθοδο τοῦ ρεθύθου, ἔπας εἴπαμε. Ἄλλοι ἀπ' αὐτούς, ἔπας ὁ κ. Πατρικίος λ. χ., καλλεῖν εἴπλα σ' ἐκείνους που ἔχουν ἤδη φθάσει σὲ ἐπιχειρηματικὴ ἐπιτυχία. Ἄλλοι σακαρώνουν κάθε τόσο ψιλικατζίδικες ἐπιχειρήσεις, που ὁ καχεκτικὸς οἰκονομικὸς τους ὄργανισμὸς είναι προορισμένος νά τσακισθῇ μὲ τὴν πρώτη ἀντιμετώπιση τοῦ ἀνταγωνισμοῦ σὲν πιάτσα. Ἔτσι εἰ «ἀριστοκράτες» αὐτοὶ τοῦ επαγγέλματος παίρνουν σὲ λαιμὸ τους τὴ μεγάλη

μάζα τῶν ἐργαζομένων τῆς τέχνης.

Κάτω λοιπὸν ἀπ' αὐτὰ τὰ διπλά καὶ τριπλά δεσμὰ τῆς ἐκμετάλλευσης, ἀγωνιστὸν καὶ ἐξαντιλοῦνται ἐκείνοι που δὲν ἔχουν γιὰ νά ζήσουν ἄλλο παρὰ μόνο τὴ δύναμη τῆς δουλειᾶς τους.

Μά σὲ τί συντελεῖ τὸ νά ἀγωνιᾶ κανεὶς δταν δὲν ξαίρει ν' ἀγωνίζεται;

Αὐτὸ θά προσπαθήσουμε νά τὸ ἐξετάσουμε σὲ ἐρχόμενα.

ΠΕΤΡΟΣ ΠΙΚΡΟΣ

ΘΩΜΑΣ ΟΙΚΟΝΟΜΟΥ

Ἄπο τῆς φυσιογνωμίας που τὸ πέρασμά τους ἀφῆνε ζωηρότατα σημάδια σὲ τὴν μνήμη μας, ἡ φυσιογνωμία τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου—τοῦ δυστυχισμένου αὐτοῦ καλλιτέχνη, που κατέβηκε, μὲ τὴν ψυχὴ γεμάτη ὄνειρα καὶ ἰδανικά σὲ τὴν Ἑλλάδα, γιὰ νά πεθάνει μὲ τὴν ψυχὴ γεμάτη πίκρα σὲ μιὰ τρίτη θέση ἑνὸς Γαλλικοῦ Νοσοκομείου!

Τὸν βλέπουμε κάποτε, διαβατικά, σὲ τὴν Σκηνή, σὲ μερικὰ φωτεινὰ, θάλαγα, διαλείμματα, νά μᾶς ζωντανεῖ τοὺς ἱφηνικούς ἥρωες, ὅπως τότε βλέπαμε σχεδὸν ταχτικώτατα σὲ τὴν ὁδὸ Σταδίου—ἔτσι ὅπως μᾶς τὸν παρουσίασε ὁ ἡθοποιὸς Ν. Παρασκευᾶς σὲ μιὰ σύντομη σκιαγραφίᾳ του: «Ταπεινὸ, νεοπαλὸ σχεδόν, μὲ τὸ παλιὸ καπελλάκι του, μὲ τὸ κοντὸ καὶ τριμμένο παλτό του καὶ μὲ τὸ λεπτό, ἀλά Πορφύρα, μπαστουνακὶ σὲ χέρι.

Τὸν χαιρετούσαμε:

—Καλημέρα σας, κ. Οἰκονόμου.

—Καλημέρα.

Καὶ στεκόταν κοιτάζοντας κάπου σὲ κενό, ἀόριστα, βιαστικὸς νά φύγῃ.

Ἡ φιλόξενη αὐτὴ γῆ, που κραταίει σὲ τὴν ὀχθη τῆς ὀλόκληρο βᾶρος ὑπεράνθρωπων, μικροανθρώπων, δὲ στάθηκε ποτὲ στοργιὴ σὲ τοὺς ἐργάτες τῶν Γραμμάτων καὶ τῆς Τέχνης. Ποὺς λίγο, ποὺς πολύ, ὅλοι βιάζονται νά φύγουν. Τὸ πέρασμά τους ὅσο κ' ἂν εἶναι φωτεινὸ, ἄλλο τόσο εἶναι τραγικὸ, εἶναι γρήγορο. Περνάνε σάν τ' ἀστέρια, διαγράφοντας μιὰ πτερωμένη λαμπερὴ γραμμὴ, που θά σταματῆ κατὰ πλῆρη τὰ μάτια, πάντα μετὰ τὸ σβῆσμά τους. Ὁ Βιζυηνός, ὁ Κροσσάλλης, ὁ Παπαδιαμάντης. Οἱ Μαρτζώκηδες, οἱ Μητσάνηδες, τὸ πλῆθος τῶν δυστυχισμένων τοῦ τόπου μας. Καὶ μέσα σ' αὐτούς, ὁ Θωμᾶς Οἰκονόμου, ὁ ἀπαράμιλλος ἡθοποιὸς—καλλιτέχνης.

Τὸν φαντάζομαι σὲς τελευταίους του στιγμῆς, σάν τὸν ἱφηνικὸ ἥρωα, που ζωντανεῖ σὲ τὴν Σκηνή, νά ζηταίει νά τοῦ ἀνοίξουνε διάπλατα τὸ παράθυρο γιὰ νά δει τὸν ἥλιο, τὸν ἥλιο!...

Ὁ Θωμᾶς Οἰκονόμου γεννήθηκε τὸ 1867 σὲ τὴν Βιέννη καὶ εἶταν γιὸς τοῦ ζωγράφου Ἀριστείδη Οἰκονόμου. Σπούδασε σὲ τὴν ἐκεῖ δραματικὴ Σχολὴ καὶ εἶχε τὴν εὐτυχία νά συνεργαστῆ μὲ τὴ μεγάλη καλλιτέχνηδα Ἀγνή Σόρμα, παίζοντας ποτὲ τὸν

Ἐγκοτρὰν καὶ ποτὲ τὸν Ὀσβάλντ σὲ τοὺς Βρυόλακες. Στὸ 1900 κατέβηκε σὲ τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀνέλαβε ὡς ρεζισέρ τὸ καλλιτεχνικὸ μέρος τῆς Δραματικῆς Σχολῆς τοῦ Βασιλικοῦ Θεάτρου, μὲ διευθυντὴ τότε τὸν Ἄγγελο Βλάχο. Ἐπιμελήθηκε καὶ δίδαξε ἀρχετὰ γερμανικά ἔργα (τὴν Ἰφιγένεια καὶ τὸ Φάουστ τοῦ Γκαίτε σὲ τὴν ποιητικὴ μετάφραση τοῦ Κ. Χατζόπουλου) καὶ στάθηκε ὁ κυριώτερος συντελεστὴς τῆς μοναδικῆς σὲ θεατρικὰ χρονικά ἐκείνης ἐργασίας. Ἀπὸ κοντὰ του ἔφυγε «λαοσυρισμένη καλλιτέχνης» ἡ κ. Μαρία Κοτοπούλη γιὰ νά ἐγκατασταθῆ σὲ τὸ ὁμόνομο θεατρὸ τῆς Ὀρόνιας.

Μετὰ τὴ διάλυση τοῦ Βασιλικοῦ (1905) ὁ Θωμᾶς Οἰκονόμου συνεργάστηκε πᾶ μὲ διάφορους θιασους καὶ διακρίθηκε σὲ πολλὰ Σοῦπληρικὰ καὶ Γερμανικὰ ἔργα. Μὲ τὸ θίασο Κυβέλης ἐπαῖξε σὲ «φιλολογικὲς παραστάσεις» τοὺς Βρυόλακες, τὴν Ἀγριόπαπια καὶ τὴ Νόρα τοῦ Ἰψεν, τὸν Πατέρα τοῦ Στρίντσεργκ, τὴ Διπλὴ Ζωὴ τοῦ Στήβενσον κ.τ.λ.

Στὸ ἀναμεταξύ σχημάτιζε ποτὲ—ποτὲ καὶ δικούς του μικροθίασους, ἰδίως ἀπὸ νέους ἡθοποιούς κ' ἐρασιτέχνες. Πέρον ἀδελφῆ, μὲ πρωταγωνίστρια τὴν κ. Τασία Ἀδάμ, εἶχε παῖξει σὲ τὸν «Ἀπόλλωνα» τὸ Νάρισισο σὲ ὁμόνομο ἔργο τοῦ Μπροζκόγκελ.

Ὁ Θωμᾶς Οἰκονόμου εἶταν ὁ πρῶτος που ἀνέβασε θεατρικὸ ἔργο τοῦ πατέρα, μου παρ' ὅλη τὴν ἀγρία πολεμικὴ ἐκείνης τῆς ἐποχῆς ἐναντίον τοῦ μαλλιαροῦ Ταγκοπούλου». Ἐδῶσε μὲ Ἀστροῦλα τὴν κ. Κίτη Βάρβα—Χαντὰ σὲ τὸ Δημοτικὸ θεατρὸ, σὲς 27 Νοεμβρίου 1907, τὸ τρίπρακτο ρεζισαστικὸ δρᾶμα «Ἀλυσίδες»,—δείχνοντας ἔτσι τὴν ἐπαναστατικὴ φλόγα που ἐκρυβε σάν καλλιτέχνης μέσα σὲ τὴν ψυχὴ του.

Τελευταία δίδασκε σὲ τὴν Ἐπαγγελματικὴ Σχολὴ Θεάτρου.

Ὁ Οἰκονόμου στάθηκε ψηλὰ ὡς καλλιτέχνης, ψηλὰ ὡς ἄνθρωπος. Ἴσως μερικὲς μικροαδυναμίες νά θαμπώνανε γάποτε τὸ γυαλὶ τῆς ψυχῆς του, μὰ ὁ πειρασμὸς τῆς ἐρήμησης ἐπιτυχίας, τοῦ ἀγοραίου θαυμασμοῦ καὶ τῆς εὐκολῆς δόξας, δὲν τὸν ἄγγισε ποτὲ, δὲν τὸν κράτησε σκλάβο του. Εἶχε κάποιον ἰδανικὸ, ἕνα ὄνειρο. Καὶ οἱ Σόλγες ἢ ἀνεβαίνουσε σὲ τὴν κορφή τῆς ψηλότερης καὶ κρεμᾶνε τὸ στεφάνι τῆς Νῆρας, ἢ σοριάζονται σὲ τὴν προσπάθειά τους αὐτὴ κομμάτια, ἐρεῖλια!

Ὁ Θωμᾶς Οἰκονόμου ἀκολούθησε τὴν τύχη τῶν Μεγάλων, συνέχισε τὴν παράδοση τῶν διανοητικῶν ἀνθρώπων ἐδῶ σὲ τὴν Ἑλλάδα. Πέθανε φτωχὸς, σάμπωτος, τριγυρισμένος ἀπὸ λιγιστοὺς φίλους, σὲ μιὰ γωνιά παράμερη—ἐκεῖ που συνήθως ἔσφαινε τὰ κουρέλια τῆς ζωῆς, οἱ ἀπόκληροι τῆς Μοίρας.

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία ἔδειξε ἀδύνη γιὰ μιὰ φορά τὴν ἀπάνταστη στοργὴ τῆς πρὸς ἕνα ἐργατὴ τῆς Τέχνης. Εὐτυχῶς που δὲν ἀργησε νά πέσει ἡ βραβεῖα μονοκόμματη αὐτῆ κ' ἔτσι ὁ ἀληθινὸς τεχνίτης δὲν τυραννήθηκε γιὰ πολὺ σὲ ἄθλιο ἐκεῖνο κρεββάτι τοῦ πόνου.

ΠΑΝΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΟΡΙΣ ΔΟΥΛΕΙΑ

ΚΑΙΤΗΣ ΚΟΛΛΙΤΣ

ΚΑΙΤΗ ΚΟΛΛΙΤΣ

Ἀπὸ τοὺς πίνακες τῆς Καίτης Κόλλιτις ποὺ δημοσιεύουμε σήμερα, ἡ μὴ μπορέσει ὁ ἀναγνώστης ποὺ δὲν ἔχει παρακολουθήσει στὴν ἐξέλιξη τῆς τῆ μεγάλης αὐτῆς τεχνίτρα, νὰ πάρει μιὰν ἰδέα, ἔστω κι' ἀμυδρή, τοῦ ταλέντου τῆς. Βέβαια, κι' ἀπὸ τοὺς ἄλλους πίνακες τῆς, ποὺ ἔχουμε ὑπὸ ὄψην μας νὰ δημοσιεύσουμε: «Ὁ Χαιρετισμός», «Στὸ ψάξιμο», «Πρὸ μακροῦ», «Πρὸς τὸ ὄπλοστάσιο», «Ἐργάτρια», «Τὸ παιδί ποὺ πεθαίνει», «Χάρος καὶ γυναίκα» κτλ. ὁ ἀναγνώστης μας θ' ἀποκτήσει ἀκόμη πρὸ ξεκάθαρη ἰδέα γιὰ τὸ ἐπαναστατικὸ ταλέντο τῆς Καίτης Κόλλιτις.

Ἡ Καίτη Σμιθ (τὸ οἰκογενειακὸ τῆς ὄνομα) γεννήθηκε στὰ 1867 στὸ Καίνιγκσπεργ τῆς Πρωσίας Κόρη ἐργατικῆς καὶ φτωχῆς οἰκογένειας, ἀπὸ μικρὸ παιδί γνώρισε τὴ φτώχεια καὶ τὴ στέρηση. Ἀπὸ μικρὸ παιδί βιοπάλαιψε. Εἶδε τὴ ζωὴ μ' ἕλη τὴν ἄσκημη γδύμια τῆς. Καὶ φυσικὰ ἡ Καίτη Κόλλιτις ἀπὸ τότες ἀκόμη δὲν μπορούσε νὰ μὴ νοιώσει τὴ λαχτάρα τοῦ λυτρωμοῦ.

Μὰ ἕνα ἄλλο περιστατικὸ συντέλεσε στὸ νὰ κάνει τὴν Καίτη Κόλλιτις νὰ βρεῖ γλήγορα τὸν ἑαυτὸ τῆς, νὰ βρεῖ γλήγορα τὸ δρόμο τῆς.

Τὴ ζωὴ δὲν τὴν εἶδε δίχως ἐφόδια, καὶ γι' αὐτὸ δὲν τὴν εἶδε ἐπιπόλαια. Τὴ ζωὴ τὴ μελέτησε. Μελέτησε τίς κοινωνικὲς συνθήκες, μελέτησε τίς τυφλὲς δυνάμεις τῆς σύγχρονης

κοινωνίας. Ἡ Κόλλιτις εἶτανε μιὰ καλὴ μαρξίστρια. Ἔτσι, δὲν μπορούσε βέβαια, ὅπως τόσο κι' ἄλλοι συνάδελφοί τῆς νὰ τὸ ρήξει στὴν ἀκαθόριστη ἀπαισιοδοξία καὶ νὰ παρασυρῆ ἀπὸ ἐχθλίνωτους ὀστερισμούς. Βρῆκε τὴν αἰτία τοῦ κακοῦ, τὴ ρίζα τοῦ κακοῦ, καὶ δάλληκε μ' ὀνη τῆς τὴ δύναμη νὰ τὴν πολεμήσει. Ἡ Κόλλιτις δὲν ἔμεινε μόνο μιὰ θεωρητικὴ μαρξίστρια, πῆρε ἐνεργὸ μέρος στὸν ἀγῶνα ποὺ κάνει ἡ καταπιεζόμενη τάξη γιὰ τὴν ἀπελευθέρωση τῆς. Δούλεψε στὶς τάξεις τοῦ σοσιαλ δημοκρατικοῦ κόμματος. Δούλεψε ὅπως ἔλοι οἱ πραγματικοὶ ἀγωνιστές, εἶχως νὰ περιφρονῆσει καμμιά κανονὸς εἶδους ἐπαναστατικὴ δουλειά. Κατέβηκε στὴ μάζα, ἐσμιξε μ' αὐτήν. Ἐξῆσε τὴ ζωὴ τῆς μάζας. Ἐνοιωσε τὴ μάζα κ' ἡ μάζα τὴν ἔνοιωσε. Μαζὺ μ' ἄλλα, ἀκαταμάχητο ἔπλο σὲ χέρια τῆς, στάθηκε ὁ χρωστήρας τῆς.

Κι' ἔτανε πρὸς τὸ «σοσιαλισμὸς» κατάντησε ράκος ἀδύνατο νὰ σκετῆσαι τὰ ἡθικὰ ἔλλα τῶν προδοτῶν καὶ τῶν ἀποστατῶν, ἔτανε ἡ σοσιαλ δημοκρατία χρεοκόπησε μὲ τὴ γνωστὴ θλιβερὴ χρεοκοπία τῆς, ἡ Καίτη Κόλλιτις δὲν δίστασε. Πέρασε στὸν κομμουνισμὸ.

Ἀγωνίστηκε μαζὺ μὲ τὸ Λίμπκενχτ καὶ μὲ τὴ Ρόζα Λούζεμπουργκ.

Καὶ πάλαιψε τ' ὄλα τὰ πεδία τοῦ ἀγῶνα, ὅπως καὶ στὸ πεδίο τῆς τέχνης, μεγάλη ἀγωνίστρια καὶ μεγάλη τεχνίτρα. Π.

ΚΥΠΑΡΙΣΙ

Στοῦ λιθνιοῦ σου κάποτε τὸ σύννεφο ἢ ψυχὴ μου
Τὴν προσευχὴ τῆς ἄρισε, παλιὸ μου ἐρημοκλήσι.
Στοὺς Οὐρανοὺς δὲν ἔφτασε — τὸ ξέρω — ἢ δέησή μου,
Μὰ φτάνει μου στὴν ἦρα σου πούγινε κυπαρίσι.

ΠΑΙΔΟΥΛΑ

Χρυσᾶ μιλλάκια, ἀφίλητα, μέσ' στὴν παθιάραν ὦρα,
Καθὼς σὰς γλυκοτάραζε του μπάτη ἢ ἀνατριχίλα,
Εἶπα στὸ κύμα τοῦ γιαιλοῦ καὶ στὴν φυκιῶν τὰ φύλλα:
— Κάτω ἀπ' τὴ θεία γαλήνη σας ὦ! νὰ τη ἢ σκέψη — ἢ μπόραι

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΙΒΑΝ ΜΠΟΥΝΙΝ ΕΡΩΤΑΣ ... ΓΑΛΑΤΕΙΑΣ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

I

Η ενάτη Μαρτίου ήταν η ύστερη εύτυχη μέρα που ο Μίτια πέρασε στη Μόσχα. Έτσι τουλάχιστο του φάνηξε. Κοντά το μεσημέρι ανέβαινε τη λεωφόρο Τβέρσκοι με στην Κάτια. Απότομα ο χειμώνας υποχωρούσε στην άνοιξη. Στόν ήλιο έκανε σχεδόν ζέστη, θαρρείς και πραγματικά οι κορδαλοί είχαν κιόλας γυρίσει φέρνοντας μαζί τους την καλοκαιριά, το φως, τη χαρά. Όλα ήταν μουσκεμένα, όλα έλουαν, οι στέγες έσταζαν, οι πορτιέρες έσταζαν τον πάγο στο πεζοδρόμιο, και σκούπιζαν το γλυστερό χιόνι. Παντού ήταν κόσμος και κίνηση. Τα σύννεφα ψηλά σκορπίζουνται σε διάφανο ασπρο καπνό, που ανακατευόταν με το γαλάζιο του ουρανού.

Πέρα, στο βάθος της λεωφόρου, μαύριζε ο κόσμος. Το άγαλμα του Πούσκιν ξεχώριζε σκεπτικό και γαλήνιο. Το μοναστήρι των Παθών λαιμοκοπούσε. Άλλά το καλύτερο απ' όλα, ήταν που η Κάτια, όμορφη όσον ποτέ, ήταν γιομάτη άφελεια και οικειότητα. Συχνά με παιδιάστικη εμπιστοσύνη έπαιρνε άλαμπρατό το Μίτια και γέροντας το κεφάλι τον κίτταζε, από χαμηλά, ενώ εκείνος ευτυχής, με κάποια άλαζονεία, περπατούσε με το βαρύ του χωμάτινο βράδιμα που με δυσκολία ακολουθούσε εκείνη.

Όταν πιά ήταν κοντά στον Πούσκιν, η Κάτια είπε ξάφνου:

—Τι άστυία που διαστέλλεται το μεγάλο σου στόμα σαν γελιά! Και με πόση χαριτωμένη παιδιάστικη άδεξιότητα!... Μην κατσουφιάσεις, αν σ' αγαπώ, είναι γι' αυτό σου το χαμόγελο, και για τα βυζαντινά σου μάτια.

Πασκίζοντας να μη γελιάσει, κρύβοντας την κρυφή χαρά που ένοιωθε μαζί με κάποια ελαφρή δυσφορία, ο Μίτια άποκρίθηκε ενώ κίτταζε το μνημείο που τώρα ύψωνόταν στον άνοιξιάτικο ουρανό.

—Όσο για τα παιδιάρια δε νομίζω ν' απέχωμαι και πολύ, μ' όλα τα δεκαοχτώ σου χρόνια. Κι' όσο για βυζαντινός, μοιάζω, όσο μοιάζεις και σ' με την αυτοκράτειρα της Κίνας. Όλες αυτές οι ιστορίες περί βυζαντινής εποχής, περί ρυθμών και αισθητικής, σ' έσηκωσαν τα μυαλά. Δεν καταλαβαίνω τη μητέρα σου.

—Στη θέση της θά μ' εκλείνεις σε κανένα πύργο, δεν είναι έτσι; είπε η Κάτια.

—Όχι σε πύργο, αλλά θ' απομάκρυνα όλους αυτούς τους μωξέμυδες άρτίστες, τις μέλλουσες αυτές δόξες του θεάτρου, της μουσικής, της ζωγραφικής... άποκρίθηκε ο Μίτια πασκίζοντας πάντα να κρατήσει τόνο ήρεμο και καλότροπο. Σ' η ίδια μοιές πως ο Μπουκοβέτσι σ' είχε καλεσμένη να φάτε στη Στρέλνα, και πως ο Έγορφο ή γλύπτης προσφέρθηκε να του ποζάρης γυμνή για να κάνει ένα άγαλμα να παρασταίνη το κριμα. Και φυσικά θάσαι πολύ κολακεμένη από μία τέτοια τιμή!

—Νά σου πώ, την τέχνη δε θά την άνοιόμουν ούτε και για σένα, είπε η Κάτια. Μπορεί ναμια κακή, όπως τό λες συχνά, ξακολούθησε—ο Μίτια ποτέ δεν είχε πει τέτοιο πράμα—μπορεί ακόμα ναμια διεφθαρμένη, αλλά πρέπει να με παίρνεις όπως είμαι, για να μη μαλώνομε. Πρώ πάντων μη μου κάνης ζήλειες, τουλάχιστο σήμερα που η μέρα είναι τόσο ώραία! Μά δεν καταλαβαίνεις λοιπόν ότι παρ' όλα αυτά είσαι για μένα ο καλύτερος, ο μοναδικός;

Τόν ρώτησε χαμηλόφωνα, κινάζοντάς τον καταπόσωπα με τα δάναοιχα μάτια της, παίζοντας ρόλο γόησσας και σιγά, συλλογισμένα, άπάγγειλε:

«Ανάμεσα μας κοιμάται ένα μυστήριο»

»ή ψυχή στην ψυχή έδωσε άρραβώνα»

Οι τελευταίοι αυτοί σίχοι έξόρισαν τον Μίτια. Πολλά πράγματα δυσάρεστα και άδουνα είχα μεσολαβήσει ως αυτή την ημέρα. Δυσάρεστη ή άστυειότητα της Κάτιας πάνω στην παιδιάστικη άδεξιότητα του. Δεν ήταν η πρώτη φορά που έκανε παρόμοια άστυεία, κι' ούτε γίνονταν έτσι τυχαία. Συχνά η Κάτια φερόταν σαν μεγαλύτερη του και, άθέλγητα της, τουδειχνε πως ήταν άνωτερη του διανοητικά. Στο Μίτια αυτό φανέρωνε πως η Κάτια ήταν χαλασμένη ψυχικά και ύπόφερε. Τι άστυμο αυτό το «παρ' όλα αυτά». «Παρ' όλα αυτά είσαι για μένα ο καλύτερος». «Επειτα γιατί τό πρόφερε μ' αυτή τη φωνή που σ' άνανεψε ξάφνου; Άλλά τό πιο χειρότερο απ' όλα ήταν οι σίχοι που άπάγγειλε με τόνο φοβερά ψεύτικο. Όστόσο, όλα, ακόμα κι' οι σίχοι αυτοί, κι' αυτή ή άπάγγελία, που του θύμιζαν νά περιβάλλον που του την έπαιρνε έρεθίζοντας τό μίσος και τη ζήλεια του, ο Μίτια τα ύπόφερε σήμερα, 9 Μαρτίου, γιατί ήταν ώραία μέρα, ή τελευταία εύτυχη μέρα που πέρασε στη Μόσχα, όπως πολλές φορές συλλογίστηκε άργότερα.

Την ίδια μέρα, έπιστρέφοντας από τη γέφυρα Κουζνέτσκη όπου η Κάτια άγόρασε από του Ζιμμεριαν διάφορα κομμάτια του Σκριάμιν, μεταξύ άλλων μίλησε και για τη μητέρα του Μίτια:

—Δέ φανιάζεσαι τόσο τη φοβάρια από τόρα!

Άπό τότε που άγατιόταν, ούτε μία φορά, ποιος ξέρει γιατί δεν είχαν μιλήσει για τό μέλλον, σχετικά με τη λύση που θά λάβαινε ή άγάπη τους. Και να που ξάφνου, ή Κάτια μιλούσε στον Μίτια για τη μητέρα του. Και μιλούσε όχι έτσι, άπλά, αλλά σαν ναταν γεγονός τελειωμένο πως θά γινόταν πεθερά της.

II

Επειτα, τα πράματα ξακολούθησαν τό συνηθισμένο τους δρόμο. Ο Μίτια συνόδευε την Κάτια στο στούντιο του θεάτρου της Τέχνης, στα κονσέρτα, στις φιλολογικές έσπερίδες, ή έρχόταν σπίτι της όπου έμενε ως στις δυό από τα μεσάνυχτα, ή

ποφελούμενος την άνεξήγητη έλευθερία που άφηνε στην κόρη της ή μητέρα της Κάτιας. Μία κυρία με πυροξάνθα μαλλιά, που φουμάριζε άκατάπαντα, φτιασιδωμένη, μια καλόγνωμη και γλυκειά γυναίκα, από καιρό χωρισμένη με τον άντρα της, που είχε ξαναφτιάξει δεύτερη οικογένεια.

Κάποτε ήταν ή Κάτια που πήγαινε στην κάμαρα του Μίτια, όπότεν τα ραντεβού τους περνούσαν ολάκαιρα μέσα στη βαρεία μέθη των φιλιών.

Κι' όμως ο Μίτια είχε την εντύπωση ότι κάτι τρομαχτικό είχε άρχισει να γίνεται, ότι ύπηρχε κάποια μεταβολή στην ψυχή της Κάτιας και στη στάση της απέναντι του. Πόσο γρήγορα είχε φύγει ο άέρινος καιρός, ο άλησημόντης καιρός της πρώτης τους συνάντησης, ο καιρός που μόλις γνωρίζονταν, και που ξάφνου άνακάλυψαν ότι εκείνο που περισσότερο τους ενδιέφερε ήταν ναμια μονάχοι οι δυό τους να μιλάν από τό πρωί ως τό βράδυ, ο καιρός που ο Μίτια αισθάνθηκε έλομενιάς πως βρισκόταν μεταφερωμένος στον μαγικό κόσμο του έρωτα, στον κόσμο που από παιδί καρτερούσε με μυστική λαχάρα. Αυτό συνέβηκε ένα Δεκέμβρη μήνα, ψυχρό αλλά ώραίο, τότε που η Μόσχα έυπνούσε κάθε πρωί τυλιγμένη με κρούσταλλα και μ' έναν ήλιο χαμηλό, κόκκινο. Άκολούθησαν ο Γενάρης και ο Φλεβάρης που τό ίδιο στροβίλιζαν τον έρωτα του Μίτια μέσα σε μια άίλικη εύτυχία που του φαινόταν πραγματοποιημένη ήδη, ή κοντά να πραγματοποιηθή... Κι' αυτή ή εύτυχία άρχινούσε τόρα (κι' όλο και περισσότερο) να φαρμακώνεται, να θολώνεται. Ήδη του φαινόταν πως ύπηρχαν δυό Κάτιες. Έκεινη που από την πρώτη στιγμή της γνωριμιάς είχε φλογερά επιθυμίες, και εκείνη ή πραγματική, ένας συνηθισμένος τύπος, που δυστυχώς δεν είχε συχνά καμιά όμοιότητα με την πρώτη.

Έκεινο όμως που ο Μίτια ένοιωσε σήμερα ποτέ άλλοτε δεν τό είχε νοιώσει. Βέβαια όλα μπορούσαν να εξηγηθούν. Οι άνοιξιάτικες γυναικείες μέριμνες είχαν άρχισει. Άγορές, παραγγελίες, άτελειώτες τροποποιήσεις σε τότο και σ' εκείνο, και ή ύποχρέωση ή δικαιολογημένη της Κάτιας να συνοδεύη τη μητέρα της στις modistes και στις καπελούδες. Κι' ακόμα οι εξέτάσεις που θάδινε στην ιδιωτική θεατρική σχολή που φοιτούσε. Ώ χωρίς άμφιβολία οι άσχολίες της ήταν εντελώς φυσικές και δικαιολογημένες. Κι' αυτό άκρίβως έλεγε διαρκώς ο Μίτια για να παρηγοριέται, χωρίς όμως να τό καταφέρνει. Γιατί εκείνο που ή ύπομάρικη καρδιά του, όλο του έλεγε πάνω μ' αυτές τις άσχολίες, ήταν πιο δυνατό και κάθε μέρα γινόταν δυνατότερο. Η άδιαφορία της Κάτιας απέναντι του, όλο και μεγάλωνε και μαζί της μεγάλωνε ή ζήλεια και οι ύποψίες του. Οι έπαινοι που της έκανε ο διευθυντής της σχολής και που δεν κρατιόταν παρ'α να τους λέει στο Μίτια γύριζαν τα μυαλά της Κάτιας. Ο διευθυντής της είχε πει: «Είσαι τό καμάρη της σχολής μου!» (Έτσι μιλούσε στον ένικό σ' όλες τις μαθήτριες) κι' εκ περσοσού της έκανε ιδιαίτερο μάθημα στο διάστημα της σαρακοστής για να λάμψη στις εξέτάσεις. Είχε φήμη διαφθορέα των κοριτσιών. Κάθε χρόνο έ-

παιρνε κι' από μια μαθήτρια του στον Καύκασο, στη Φινλανδία και στο έξωτερικό. Κι' ο Μίτια έβαλε στο κεφάλι του ότι τόρα ο διευθυντής έποφθαλμιούσε την Κάτια που χωρίς άλλο θάχε κιόλας με τον άνθρωπο αυτό έγκληματικές και ντροπιασμένες σχέσεις. Κι' ή σκέψη αυτή τον τυραννούσε τόσο περισσότερο, όσο ή άδιαφορία της Κάτιας σ' αυτόν γινόταν καταφανέστερη. Σαν ν' άρχινούσε ή Κάτια να τον άποφεύγη. Τώρα πιά ή θύμηση του διευθυντή τον έκανε άνω κάτω. Άλλά μήπως ήταν μόνο ο διευθυντής; Ο Μίτια είχε την εντύπωση πως και άλλες άφορμές μεσολαβούσαν. Άλλά ποιές; Άλλά γιατί; Άγνοούσε. Ζήλευε, τα πάντα και τό πάν, και πρώ πάντων ζήλευε τη ζωή που έκανε ή Κάτια έξω απ' αυτόν. Του φαινόταν πως άνατανίγητα σερόνταν μακριά του, και έίσα προς κάτι που και μόνη ή σκέψη τον τρομάζε.

Κάποτε ή Κάτια, μπροστά στη μητέρα της, του είπε μισά σοβαρά μισά άστυεία:

—Γενικά Μίτια, έχετε πάνω στις γυναίκες τις ίδιες του Ντομστρού. Εθά κάνατε έναν πρώτης τάξως Οθέλλο. Έγώ δε θά μπορούσα ποτέ ούτε να σ' αγαπήσω ούτε να σ' αγαπηρετώ!

Κι' ή μητέρα είπε:

—Άπεναντίας εγώ δε φαντάζομαι τον έρωτα χωρίς ζήλεια. Όποιος δε ζήλεύει δεν αγαπά.

—Όχι, μαμά, είπε η Κάτια που έαναλάβαινε πάντα τα λόγια των άλλων, ή ζήλοτυπία, είναι έλλειψη εκτιμήσεως για τό αγαπούμενο πρόσωπο. Και πρόσθεσε άποφεύγοντας να κινάξη το Μίτια: «Όταν δε μούχουν εμπιστοσύνη, πάει να πη πως δε μ' αγαπούν».

—Κατά τη γνώμη μου, είπε ή μητέρα, ή ζήλοτυπία κάνει τον έρωτα. Κάπου τό διάβασα. Έξ άλλου αυτό έχει άποδειχτεί, και μάλιστα με παραδείγματα βγαλμένα από τη Βίβλο όπου ο Θεός όνομάζεται έκδικητικός και ζηλόφθονος.

(Συνέχεια)

ΣΟΝΕΤΤΟ

Μόσκους άπίψε σκόρπισε τ' άγέρι.

Έλα! σου γνέφω το έρωτα μετ'ήσι

Της παρθενιάς τη ζώνη μούχει λύσει

Κ' έσφησε της ειρήνης τ' άγιοκέρι.

Βγρδ στον ώμο μου άπλωσε το χέρι

Και μες στού πόθου τό βουερό μελίσσι

Τό γόνα μου Έσύ κόμει να λυγίσει.

Πλέριον άπέψε πρόβχλε τ' άστέρι.

Α! μ' όλα τα μηνύματα του Μάρτη

Άδικα εγώ τον καρτερούσα νάρτει.

Μόνον ένας ήσκιος ρήχγει τ' έραμά του

Κι' άργά μέσα στο κάτωπυρο νερό

Ψέλνοντας τό τραγούδι του θανάτου

Τινάζει ο άσπρος κύκνος τό φτερό,

(1920)

ΛΙΑΙΚΑ ΒΟΛΙΑΗ

Επιθεώρηση

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΣ

Τὰ «**ΗΛΥΣΙΑ**» παρουσιάζονται σὲ μιὰ κρίσιμη στιγμή τῆς πανευρωπαϊκῆς ζωῆς. Μέσα στὸ χάος, τοῦ ἀφηκε πίσω του ὁ μεγάλος πόλεμος—τὸ ἐγκληματικώτερο καὶ ἠλιθιώτερο μαζὶ κοσμοϊστορικο κίνημα, ποῦ εἶδαν ποτὲ οἱ αἰῶνες—τὸ πνεῦμα μιᾶς ἠθικῆς κοσμογονίας, ὅμοια μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ τῆς βιβλικῆς ζωγραφίας, «φέρεται ἐπάνω τῆς ἀβύσσου». Ποιὰ θὰ εἶναι ἡ «συγκεκριμένη» μορφή τοῦ νέου κόσμου, ποῦ θὰ δημιουργηθῇ ἀπάνω στὰ ερείπια τοῦ παλαιοῦ, κανένας δὲν μπορεῖ, μὲ ἀσφάλεια, νὰ γνωρίζῃ. Ὅμως καθέννας μπορεῖ νὰ ἐπιζητήσῃ ἕναν κόσμο καλύτερο καὶ ὀρατότερο. Καί, γιὰ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου αὐτοῦ, καλοῦνται νὰ συνεργασθοῦν ὅλες οἱ ἠθικῆς δυναμικότητες τῶν λαῶν, κάθε ἀδόλη σκέψη, κάθε ἐλεύθερη συνείδηση, κάθε εὐγενεῖς ψυχρόρητο.

Ἡ Ἑλλάδα δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ξένη στὴν οἰκουμένη αὐτὴ προσπάθεια. Καί, ὅσο λίγο ἀν ἐιάρσεν, στὰ τελευταία χρόνια, τὴν ἠθικὴ τῆς ἀτμοσφαίρας τὰ μεγάλα, οἰκουμενικὰ ρεύματα τῶν ἰδεῶν, δὲν μπορεῖ νὰ μείνῃ ἀκόμα, γιὰ πολλὴν καιρὸ, ξένη καὶ ἀδιάφορη, μέσα στὸν κοσμογονικὸν αὐτὸ πυρετό, αὐτοκαταδικασμένη σ' ἕναν ἐπιδιαισθητικὸν διανοητικὸν καὶ ἠθικὸν εἰσβολισμό. Οἱ διανοούμενοι τοῦ τόπου, ἀν ὑπάρχουν τέτοιοι—ὅμοια μὲ τὴς ψηλῆς κορφῆς τῶν δέντρων, ποῦ δέχονται, πρῶτες, τὴς πνοῆς τῶν γονιμῶν καὶ εὐεργετικῶν ἀνέμων, μοιραία θὰ δώσουν τὸ σύνθημα ἐνός δημιουργικοῦ ζυπνήματος. Καί γι' αὐτοὺς τὰ «**ΗΛΥΣΙΑ**» φιλοδοξοῦν νὰ γίνουν ἕνα ἐλεύθερο βήμα, ὅπως φιλοδοξοῦν νὰ γίνουν γιὰ τὴς μεγάλες ομάδες, ἀν ὄχι ὁ ρυθμιστὴς μιᾶς νέας ζωῆς—αὐτὸ θὰ ἦτανε μιὰ μεγάλη ἀλαίτηση ἀπὸ ἕνα περιοδικὸ τοῦ εἶδους τῶν—νὰ δώσουν ὅμως ἀφορμὴ στοὺς ἀναγνώστες τῶν νὰ σκεφθοῦν ἀπάνω στὰ μεγάλα παγκόσμια προβλήματα τῆς στιγμῆς αὐτῆς καὶ νὰ συντελέσουν, γιὰ ἕνα συγχρονισμό, πρῶτα, τὰ ἕνα συντονισμό ὕστερα τῆς ἑλληνικῆς πρὸς τὴν οἰκουμενικὴν σκέψη.

Τὰ «**ΗΛΥΣΙΑ**»—καὶ τὴν ἐξήγησιν ἔχουμε τὴν ὑποχρέωσιν νὰ τὴν δώσουμε σὲ ὅσους θὰ τὰ τιμήσουν μὲ τὴν προσοχὴ τους—δὲ θὰ εἶναι ἀπλῶς ἕνα λογοτεχνικὸν περιοδικόν. Δίνοντας τὴν ἀρμόζουσα θέσιν, σύμφωνα μὲ τὸ πρόγραμμά τους, στὰ ἔργα τῆς φαντασίας καὶ τοῦ αἰσθηματος, καθὼς καὶ στὴν κίνησιν τῶν ἐπιστημῶν καὶ τεχνῶν, χωρὶς νὰ ὑποτάξουν τοὺς δημιουργικοὺς συνεργάτες τῶν στὴν ἐξυπηρέτησιν ὀρισμένων σκοπιμοτήτων—μὲ τὴν ἰδέαν, ὅτι κάθε ἐλεύθερος καὶ ἀγνή δημιουργία ἐξυπηρετεῖ καὶ ἀθελά τὴς μεγάλες ἀνθρωπιστικῆς σκοπιμότητες τῆς ζωῆς—ἀποβλέπουν, στὸν

ἴδιον καιρὸ, νὰ εἶναι καὶ ἕνα περιοδικὸν ἰδεῶν, ἕνα ὄργανον διανοητικῆς προωπορείας. Ἀνάγκαστικά, ὅσο δὲν ὑπηρετοῦμε κανέναν εἶδους προπαγάνδα, ἔξω ἀπὸ τὴ γενικώτερον καλλιέργειαν τῶν ἀνθρωπιστικῶν ἰδεῶν τῆς ἐποχῆς, δὲν ἀνησχοῦμε καθόλου, ἀν στὴς σελίδες τοῦ περιοδικοῦ αὐτοῦ θὰ παρατηρηθοῦν ἀντιθέσεις ἀντιλήψεων. Δὲ μᾶς φοβίζει ἡ σύγκρουσις τῶν ἰδεῶν. Ἀπ' αὐτὴ, μάλιστα, περιμένουμε γιὰ τὸν προσεχτικὸν ἀναγνώστη, τὸν σπινθῆρα, ποῦ θὰ φωτίσῃ τοὺς δρόμους τῆς ἀτομικῆς του σκέψεως. Θέλοντας ἐλεύθερους τοὺς συνεργάτες μας, θὲ θέλουμε σκλάβους τοὺς ἀναγνώστες μας. Μία μόνο ὑποχρέωσις αἰσθανόμεθα ἀπέναντι στοὺς τελευταίους. Νὰ ἀποκλείσουμε ἀπὸ τὴν πνευματικὴν τους διαίταν, κάθε τί ποῦ εἶναι καταδικασμένος ἀναχρονισμός, πρόληψη, δεισιδαιμονία, δόλος, ὑποκρισία, ψέμα πραγματικὸν ἢ συμβολικόν, κάθε τι ἐχθρικό πρὸς μιὰ ἀνώτερον, ἀνθρώπινον δικαιοσύνην καὶ μιὰ καλὰ ἐννοημένη ἀνθρώπινον εὐδαιμονία, καθετί, τέλος, ποῦ, ὑπῆρέτησε, στὰ περασμένα, τὰ σκοτεινὰ συμφέροντα προσώπων ἢ ομάδων καὶ ἐγενε ἀφορμῆς τῆς δυστυχίας ἀτόμων καὶ λαῶν. Ἐξω ἀπὸ τὸν κύκλον αὐτὸν τῶν ἰδεῶν—βουκολάκων, κάθε προοδευτικῆς καὶ ἀνθρωπιστικῆς ἰδέας, κάθε ἀπελευθερωτικῆς σκέψεως, κάθε ἀνώτερον προσπάθειαν γιὰ ἕνα καλύτερον αἴθριο, θὰ βροῖ ἕνα ἐλεύθερον βήμα στὴς σελίδες τῶν «**ΗΛΥΣΙΩΝ**», ὅπου κάθε συνεργάτης τῆς, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὴς γνώμες τοῦ περιοδικοῦ, θὰ ἔχη, μὲ τὴν ὑπογραφήν του, τὴν εὐθύνη τῶν δημοσιευμάτων του.

Μὲ τὸ γενικὸν αὐτὸ πρόγραμμα παρουσιάζονται τὰ «**ΗΛΥΣΙΑ**». Ἀπὸ τὴν προσοχὴ καὶ τὴν ἀγάπην τῶν ἀναγνωστῶν τῶν, περιμένουν ἡ προσπάθειαν τους νὰ μὴ μείνῃ ἀπλή προσπάθεια.

ΤΑ «**ΗΛΥΣΙΑ**».

IBAN ΜΠΟΥΝΙΝ

Ἐνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους συγχρόνους ρώσους συγγραφεῖς ὁ Ἰβάν Μπούνιν, ποῦ τὸ παθητικώτατον διήγημά του «Ἐρωτας» δημοσιεύουν τὰ «**ΗΛΥΣΙΑ**», γεννήθηκε στὰ 1870. Ὀλη τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν καὶ μεγάλο μέρος ἀπὸ τὴν νεανίαν τὴν πέρασε στὴν ἐξοχὴ, στὰ ἀπέρριστα κτήματα τοῦ πατέρα του. Στὰ ἔργα του ζωγραφίζεται ὁ ρωσικὸς χαρακτήρας καὶ ἡ ρωσικὴ ψυχὴ, ἡ γιομάτη φῶς καὶ σκοτάδι, ἀλλὰ πάντοτε τραγικῆ, μὲ ἀπερίγραπτη εὐαιμία. Μεγάλος στυλίστας, τὰ

διηγήματά του ἔχουν πολλὰς φορές τὴ μεγαλοπρέπεια τοῦ ἔπους. Τόση εἶναι ἡ δύναμις τῆς ἀφηγηματικότητάς του σὲ εἰκόνες, πλοκήν καὶ δραματικότητα. Ἐνα διήγημα τοῦ Ἰβάν Μπούνιν «Τὰ θνεῖρα τοῦ Τσαγγ» εἶναι χωρὶς ἄλλο ἀπὸ τὰ ἀριστουργήματα τῆς παγκόσμιας λογοτεχνίας. Μεγάλος ταξιδευτὴς, γύρισε τὸν κόσμο χωρὶς νὰ ξεχάσῃ νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Μπούνιν δὲν εἶναι μόνο πεζογράφος, εἶαι καὶ ποιητὴς ἐπίσης μεγάλος. Ἐχει ἐραθευθεῖ πολλὰς φορές καὶ ὁ ἔπος ἐκλέχτηκε σ' αὐτὸν ἕνας ἀπὸ τοὺς δώδεκα «ἀθανάτους» τοῦ ρωσικοῦ πανθέου. Δὲν ἀνήκει σὲ καμμιὰ σχολή. Δὲν εἶναι οὔτε νεοκταντῶν, οὔτε συμβολιστῆς, οὔτε ρομαντικὸς, οὔτε ἐπαναστατῆς, οὔτε συντηρητικὸς. Ζωγραφίζει τὴ ζωὴν τέτοια ποῦ εἶναι, χωρὶς νὰ τὴν κριτικῶν, πρᾶμα ποῦ ἔκπαι πολλοὺς κριτικοὺς νὰ τὸν ἀποκαλέσουν πνεῦμα σκοτεινὸν καὶ ἀνελέητο. Γ. Κ.

ΕΠΙΛΟΓΟΙ

Η ΑΠΟΙΚΙΑ

Τὸ ὅτι, ἡ Ἑλλάδα ἔχει καταστήσει μισοαποικιακὴ χώρα, αὐτὸ εἶναι ὀλοφάνερο.

Καθυστηρμένη ἀπ' τὴν ἀποψη τῆς καπιταλιστικῆς ἐξέλιξης, ἡ χώρα μας εἶναι ὀλοκληρωτικῶς ὑποδουλωμένη στὸ τραπεζικὸν κεφάλαιον, κεφάλαιον εἴτε ἐξ ὀλοκληροῦ ξένο (κυρίως ἀγγλογαλλικόν) εἴτε συνδεμένο μὲ τὸ ξένο ἀποταγμένο σ' αὐτό.

Τὶ μ' αὐτό;—μπορεῖ νὰ πῇ κανεὶς.

Αὐτὸ πᾶει νὰ πῇ, πὼς ἔχουμε καταστήσει ραγιαδες τοῦ ξένου καὶ τοῦ ντόπιου κεφάλαιον. Ραγιαδες τοῦ ξένου κεφάλαιον: Φυσικὰ! Ἀφοῦ φῶς φανερό πὼς τὸ ξένο κεφάλαιον ὄταν... καταδέχεται νὰ τοποθετηθῇ στὴ βιομηχανικὴ παραγωγή (γιατὶ κυρίως τοποθετεῖται σὲ κρατικὰ δάνεια, τραπεζικῆς ἐπιχειρήσεως κλπ.) διαλέγει τέτοιες βιομηχανίας ποῦ νὰ μὴ συναγωνίζονται τὴν εἰσαγωγήν προϊόντων ἀπ' τὴς Μητροπόλεως (λ. χ. συγκοινωνία, ἠλεκτροφωτισμός, ὕδρευσις κλπ.). Ἐπίσης προτιμᾷ τὴς ἐπιχειρήσεις ἐκεῖνες (μεταλλευτικῆς, ἐξορυκτικῆς κλπ.) ποῦ τοῦ ἐπιτρέπουν νὰ παίρνῃ τὴς πρῶτες ὕλες ἀπ' τὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ τὴς στέλνει γιὰ καταργασία στὴς Μητροπόλεις. (Μεταλλεῖον Λαυρίου, ἔξω ἀπὸν ἀνεπεξέργαστων καπνῶν κλπ.).

Ἐξ ἄλλου: ὄταν τὸ ξένο κεφάλαιον μισθώνει τὴν ντότια ἐργασία, μὲ τὴ ὄρους τὴ μισθώνει; Τὴν αὐτὴ ἐργασία ποῦ πληρώνει μὲ πέντε δολάρια μεροκάματο στὴν Ἀμερικὴν, τὴν πληρώνει μὲ μισὸ δολάριον, ἔδω στὴν Ἑλλάδα, ἡ Οὐλέν.

Ἐἰ ἂν αὐτὰ δὲν ἀρκοῦν νὰ πείσουν πὼς ἡ Ἑλλάδα ἔχει καταστήσει σωστὴ ἀποικία, τί ἄλλο πρέπει νὰ μᾶς πείσει.

Μιὰ ἄλλη Οὐκρανικὴ ἐστρατεία ἴσως; Κι' αὐτὸ δὲν ἀποκλείεται. Μὲ μιὰ διαφορὰ: ἀντὶ Οὐκρανικὴ μπορεῖ νὰ εἶναι κινεζικὴ τούτῃ τὴ φορὰ ἡ ἐστρατεία.

ΟΙΚΟΥΜΕΝΙΚΗ

Κρίση δημοσιονομικῆ, ἀγροτικῆ, ἐμπορικῆ, ναυ-

τιλιακῆ, βιομηχανικῆ.

Ἀνεργία, φτώχεια καὶ μαρasmus.

Πάνω σὲ τέτοια συντόμια βασιλεύει ἡ Οἰκουμένη «μας».

Καὶ πὼς προσπαθεῖ νὰ ξεπεράσῃ αὐτὴ τὴν κρίσιν; Ἀπλοῦστατα: εἰς βάρος καὶ μ' ἔξοδα τοῦ ἐργαζόμενου λαοῦ, μὲ φόρους, μὲ κατάργησιν τοῦ ὀχτώρου, μὲ σπάσιμο τοῦ μεροκάματο, μὲ κατάργησιν τοῦ ἐνοικιαστίου, κτλ. κτλ.

Ὅχι μὲ βαρεῖα φορολογία τοῦ μεγάλου κεφάλαιου! Ὅχι!

Τὶ πὺ φρικτό. Γιατί, τί ἄλλο θὰ μποροῦσε νὰ περιμένη κανεὶς ἀπὸ μιὰ Οἰκουμενικῆ;

ΞΕΤΣΙΠΩΣΙΑ

Πάλι οἱ τυχοδιώχτες στὸ πόδι. Ὁ καθέννας γιὰ λογαριασμό του, καὶ ὅλοι γιὰ τὸ ψητό, ἐτοιμάζουν κινήματα, φρονασοῦν, δημοσκοποῦν, ταξιδεύουν... Καὶ ὕστερα ἀπ' τὴν χρεοκοπία τοῦ καθενός τους, θὰ περιμένει κανεὶς κάποια ντροπὴ, κάποια τσίπα, κάποια συστολὴ τέλος πάντων, στὴ στάση τους, στὰ λόγια τους, στὴς κινήσεις τους. Μπᾶ! Ποῦς ἔχασε τὴ ντροπὴν γιὰ νὰ τὴ βροῦν οἱ διάφοροι αὐτοὶ ἐθνωσητῆρες πατέρες τῆς φυλῆς, κλπ. Ποῦς...

ΚΥΒΕΡΝΑ ΑΓΓΛΙΑ

Σ' ὅλα τὰ κράτη τοῦ κόσμου οἱ ξένοι πρεσβυτεῖς ἐπισκέπτονται τὸν πρωθυπουργὸν τῆς χώρας.

Στὴν ἀποικία ποῦ λέγεται Ἑλλάδα, ὁ πρωθυπουργὸς ἐπισκέπτεται τὸν πρεσβευτὴ τῆς Ἀγγλίας. Παίρνει διαταγὰς ἀπ' αὐτὸν στὴς 2 μ.μ. Στὴς πέντε τὸ ἀπόγευμα δηλώνει: «Θὰ ἀναθεωρήσουμε τὰς συμβάσεις μας μὲ τὴν Ρωσσία». Δηλαδή σὰ νὰ λέμε: Θὰ διακόψουμε τὴς ἐμπορικῆς μας σχέσεις μὲ τὴν Ρωσσία.

Γιατί...

Γιατὶ ἐστὶ τὸ θέλει ἡ Ἀγγλία.

Ἐμεῖς ποῦ θέλουμε φτηνὸ καὶ καλὸν σάρι;

Ἄς θέλουμε... ὅσα θέλουμε. Ὅταν δὲν τὸ θέλει ἡ Ἀγγλία, δὲν τὸ θέλει καὶ ἡ Οἰκουμενικὴ μας.

ΣΤΟΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΟΜΙΛΟ

Ἄν καὶ κάπως ἀργά—γιὰ λόγους ἀνεξάρτητους ἀπ' τὴ θέλησιν μας—δὲν μπορεῖ νὰ περάσουν ἀπαρτηγῆτες καὶ γιὰ μᾶς οἱ τελευταῖες ἐκλογῆς τοῦ Συμβουλίου τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὀμιλοῦ.

Δίχως ὑπερβολή, τὸ γεγονός—πιστεύουμε—ἀποτελεῖ ἕνα σταθμὸν γιὰ τὴν Ἑλληνικὴν Διάνοσιν. Ὅχι γιὰ τὴν ἐξοφλοῦμε προκαταβολικὰ πὼς ἡ ἐκλογὴ τῶν «νέων» προσώπων, μὲ τὸ «νέο» τους πρόγραμμα εἶναι ἀρκετὴ καὶ θετικὰ φερέγγυα γιὰ μιὰ σταθερὴ μελλοντικὴ κατεύθυνσιν τοῦ Ὀμιλοῦ; ἄριστερά, Προκαταβολικὰ δὲν προεξοφλοῦμε τίποτε. Δὲ θέλουμε νὰ προσπεράσουμε τὰ πράγματα στὸ δρόμον τους. Ἀπ' ἐναντίας, θέλουμε αὐτὰ τὰ πράγματα, νὰ δεῖξουν καὶ σ' ἐμᾶς καὶ σ' ὅσους συμμερίζονται τὴς ἀπόψεις μας, ὅτι τὸ «νέο» Συμβούλιον θὰ φανεῖ ἀντάξια τῶν ἐλπίδων ἐκεῖνων ποῦ τὸ ἔχουν ἐκλέξῃ. Καὶ δὲν χρῄζουμε πὼς μιὰ ἀποφασιστικώτερον στάση, λιγώτερον μασημένα λόγια, λιγώτερες «ἐκ-

των ύστερων ξηγήσεις», λιγότερα μπαλώματα—μιά και κάποτε συμβαίνει το μπαλώμα να είναι χειρότερο απ' την τρύπα—και μία πιο ντόμπρα και πιο ξεκάθαρη ταχτική, ήθικη κέρδος και όχι ζημιές.—ήθικες έννοιες—θα είχαν για κείνους που θα μπορούσαν να σταθούν αξίως της αποστολής τους.

ΟΙ ΕΠΙΚΙΝΔΥΝΟΙ

Άλλα και οι συζητήσεις που έγιναν πριν από την εκλογή του Συμβουλίου στον Έκπαιδευτή Ομιλο, άρχεται μ'ας δίδαξαν.

Πρώτα απ' όλα: Ίσαμε που μπορεί να φθάσει μία χρονοκλία όταν οι άνθρωποι μιά ιστορικής στιγμής δεν έχουν το σθένος να κρατηθούν στο ύψος τους. Φαίνεται πως όταν αρχίζει η κατακύβητα δε σταματά παρά μόνο στο βυθό του γκρεμού.

Συγκεκριμένα, έννοούμε τη στάση, το πρόγραμμα, τα λόγια του κ. Δελμούζου.

Ο άνθρωπος του Βόλου, ο άνθρωπος τ' Αναπλιού, απερίφραστα πιά άπαρηγόησε και τόνεαυτό του και τις αρχές του. Ο σημερινός Δελμούζος άπαρηγόησε τον παλιό Δελμούζο. Ίσως να μην υπήρξε ποτέ δυο Δελμούζοι. Ίσως η ύψη του σημερινού να μην είναι άλλο παρά το verso της ύψης του παλιού Δελμούζου.

Τι αποδείχνει αυτό;

Πως και τα γεγονότα του Βόλου, κ' η δίκη τ' Αναπλιού μπορεί να μην είχαν, παρά μπλόφες κοινότατα άρριβιτικές, που η αντίδραση της, επόχης εκείνης τους έδωκε ένα κάποιο περιεχόμενο.

Ίσως...

Μά κ' έτσι να μην είναι, πάλι το ίδιο κάνει. Πάλι ο κ. Δελμούζος φάνηκε πόσο πιο επικίνδυνα αντιδραστικός είναι αυτός, από μερικούς άλλους, πάρα πολύ γνωστούς.—όνομα και μη χωριό.

ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΣ

Με το σχετικό ύψωμα του δασμολόγου, ύψώθησαν κατά 30 ολο και τα φάρμακα.

Γιατί;

Γιατί, λέει—άκουσον! άκουσον! — τα φάρμακα δεν είναι είδη... πρώτης ανάγκης.

Όχι;

Ο ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ ΜΑΣ

Και κάτι που δίνει το μέτρο του πολιτισμού της χώρας μας.

Δεν περνάει μέρα, η καλύτερα δεν περνάει νύχτα, που να μη βρίσκονται στη γωνία κάποιος πεζούλας, στο στόμιο κάποιου όχτους ή στα χείλη κάποιου υλονόμου—όταν δεν βρίσκονται μέσα σ'αυτή—δυο, τρία ή και περισσότερα έκθετα βρέφη.

Κάθε νύχτα αυτό.

Βεβαίως δεν πρόκειται τώρα, στα βιαστικά και στα γρήγορα, να εκθέσουμε τα βαθύτερα κοινωνικά αίτια που αναγκάζουν μιά μητέρα στο να πετά έτσι το παιδί της. Τώρα πρόκειται για κάτι άλλο.

Γιατί μαζί με τα καμιά δεκαριά έκθετα βρέφη που ρίχνονται κάθε νύχτα στη βρεφοδόχο του

βρεφοκομείου, γιατί να μη συμπεριλαμβάνονται κι' αυτά τα τρία τέσσερα που πετιούνται στο δρόμο;

Γιατί αλλούστατα, το Κράτος δεν έφτιασε μονάχα ένα Βρεφοκομείο και μιά βρεφοδόχο. Έφτιασε και μιά μεγάλωπρη άρλούμπα που λέγεται: «Περι εκθέσεως νόμος».

Σύμφωνα με τον νόμον αυτόν καταδιώκονται και συλλαμβάνονται οι μητέρες που... εκθέτουν τα παιδιά των στη βρεφοδόχο.

Τι μεγαλοφυής ο νομοθέτης!

Έτσι, επειδή κάθε δυστυχισμένη ξαίρει πως η βρεφοδόχος κατασκοπεύεται από χαφιέδες, προτιμά να ρίχνει το ανεπιθύμητο παιδί της στην ύπνομο και στους όχτους... στα οίγματα.

Αυτό γίνεται. Και θά γίνεται όσο δεν καταργείται ο ήλιθιος αυτός νόμος.

Ούτε πιστεύουμε πως το Βρεφοκομείο είναι μιά λύση, ούτε άγνοούμε πως η βρεφοδόχος στέλνει στον τάφο τα 8 δέκατα των παιδιών που δέχεται.

Μά αυτά όλα δε σημαίνουν πως η ύπνομος μπορεί να αντικαταστήσει τη βρεφοδόχο γιατί έτσι το θέλησαν άνοητοι νομοθέτες.

ΚΑΤΩ ΤΑ ΧΕΡΙΑ!...

Αν και κάπως άργά εκδηλωμένη, ως τόσο η διαμαρτυρία μας, μήτε λιγότερο εν ο η μήτε λιγότερο σαφής μπορεί να είναι απ' τη διαμαρτυρία των εργατικών οργανώσεων για το άγριο κι' άπάνθρωπο εκείνο βομβαρδισμό του Νάγκιν, όπου τα κανόνια των ιμπεριαλιστών ξέρασαν το χάρο και την καταστροφή σε μιά άνοχη πόλη και πάνω σ' έναν άοπλο πληθυσμό. Οι γυλιάδες τα πώματα—γυναικόπαιδα και γέροι άνθρωποι κ' εργάτες και φτωχοί,—οι χείμαρροι το αίμα που κύλησαν στους δρόμους της δυστυχισμένης αυτής πολιτείας, οι καταστροφές και τα ξερίτια που προέξησαν τα κανόνια των βάρβαρων επιδρομέων, μένουν και θά παραμένουν κηλίδα ανεξίτηλη, στο ήδη λεκιασμένο μέτωπο του ψεύτικου πολιτισμού.

Ανόμη μιά φορά η βαρβαρότητα παρουσιάζεται στα μάτια όλων των καταπιεζομένων ολόκληρου του κόσμου, μ' όλη τη γυμνή, μ' όλη την αποχρυστική της ασκήμια. Άλλη μιά φορά, άποδείχτηκε τι κούφια και πόσο τιποτένια είναι όλα αυτά τα μεγάλα λόγια, «σύγχρονος πολιτισμός», «άνθρωπισμός», «φιλανθρωπία» κτλ. όταν τα βλέπουμε να σπάζουν σά σαπουνόφουσες μπρός στα κανόνια που άνοίγουν δρόμο για την εκμετάλλευση του ανθρώπου σ' τον άνθρωπο.

Μά η διαμαρτυρία μας αυτή, δε θά μείνει και δεν πρέπει να μείνει όπως διόλου πλατωνική. Σ' ένα τέτοιο έγκλημα, πρέπει ν' άπαντήσουμε, οργανώνοντας και μεις ένα σύλλογο με ζωή και με δράση και που τ' όνομά του να λέει και το σκοπό του: «Κάτω τα χέρια από την Κίνα!...»

ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ

Άνεξάρτητα απ' τις συνέπειες που πολύ σύντομα μπορεί νάχει το Κινέζικο ζήτημα—μιά και από μέρα σε μέρα κινδυνεύει να γίνει άφορμή ενός νέου παγκόσμιου μακελειού—αυτό καθ

εαυτό, δε θάπρηπε μ'α και δε θά μπορούσε ν' άφίσει άδιάφορος τους διανοούμενους της χώρας μας. Κιόλας το οργανωμένο προλεταριάτο της Ελλάδας όχι μόνο καθώρισε τις άποψεις και τη στάση του, πάνω σ' αυτό το ζήτημα, μ'α και με δημόσιες συγκεντρώσεις, και για τον άγριο βομβαρδισμό του Νάγκιν διαμαρτυρήθηκε και την επιδρομή των ιμπεριαλιστών στην Κίνα—στιγμάτισε, και καθαρά, ξάστερα, δήλωσε πως, οποιαδήποτε τεχνάσματα κι' αν μεταχειριστούν οι σημερινοί κυβερνήτες, δε θά ξεγελάσουν άλλη μιά φορά τους Έλληνες εργάτες και χωρικούς για να τους στείλουν να πετοκοπούν ή και να πετοκόψουν έναν καταπιεζόμενο λαό, όπως τότες στην Ουκρανία. Έξ άλλου δεν έμεινε μήτε μιά χώρα στον παλιό ή στον καινούργιο κόσμο όπου να μην έδειξαν οι εργάτες την ίδια ενεργητική σι ση. Όχι λιγότερο άξιοπρόσεχτη είναι ή σι ση του έγγλέζικου προλεταριάτου, που άπερίφραστα ξεσηκώνεται έναντια στον κατακτητικό ρόλο της Αγγλίας. Είναι ή αλήθεια, πως και στις περισσότερες εύρωπαικές χώρες, η προχωρημένη μερίδα των διανοούμενων δεν έμεινε άδι φορη. Έτσι ιδρύθηκαν οι σύλλογοι: «Μη θίγετε την Κίνα!»

Άίως να συντρέχει κανένας λόγος για να μ'αίσουμε τα λόγια μας, δεν κρύβουμε την πρόθεσή μας να παρακολουθήσουμε και μεις τα γεγονότα της Κίνας όχι πιά από την ειδησεογραφική τους άποψη, μ'α με σκοπό να έξεε σουμε τα βαθύτερα έλατρη τους και τη βαθύτερή τους σημασία.

Αυτό άρχισαμε απ' το σημερινό μας φύλλο και θά το εξακολουθήσουμε ίσαμε τη στιγμή που ό τι νιος άγώνας του Κινέζικου λαού θά στεφθεί με την τελική νίκη, όπως το πιστεύουμε, και το εύχόμεστε και το λαχταρούμε. Έμεις, η προοδεμένη μερίδα της Έλληνικής διανοήσης, μαζί με τη συνειδητή Έργατιά και την Άγροτιά της χώρας μας.

ΚΑΛΠΑΚΙ

Τι είναι το Καλπάκι;

Ένα άισχος, μιά ντροπή, ένα έγκλημα, καταμεσις σ' έναν αιώνα που θέλει να λέγεται πολιτισμένος, μέσα σε μιά χώρα που ξεσκιάει κι' αυτή για τον πολιτισμό.

Ο περιβόητος αυτός αιώνας είναι ο αιώνας μας. Η περιβόητη χώρα—άλοίμονο!—είναι η Ελλάδα.

Και το Καλπάκι;

Το Καλπάκι είναι ένα βάρβαρο κι' άπάνθρωπο στρατιωτικό κάτεργο εκεί πάνω στα έρημα κι' άπάτητα βουνά της Ηπείρου.

Καλπάκι δε θά πεί μονάχα ντροπή, δε θά πεί μονάχα άισχος.

Καλπάκι σημαίνει έγκλημα.

Σημαίνει και είναι ένας σύγχρονος λαβύρινθος, όπου ένας άπειρα πιο άιμοβόρος Μινώταυρος—σχημαμένη εκμετάλλευση υπό τύπον σωφρονισμού—καταβροχθίζει κάθε χρόνο εκατοντάδες φανταρά-

κια, όσα ακριβώς προφτάξαν να γλυτώσουν απ' το μακελειό.

Αυτό θά πεί: «Πειθαρχικός Ουλαμός Καλπακίου».

Όπως στη Γαλλία, η Κοινή Γνώμη ξεσηκώθηκε και επέβαλε την κατάργηση του άλλου εκείνου άίσχους—κάτεργο του Kir.b.—έτσι ξεσηκωνόμαστε και μεις σήμερα και ζητούμε την κατάργηση αυτού του «Πειθαρχικού Ουλαμού».

Όσο δεν θά στέλνονται τα φανταράκια σπία τους, όσο δεν καταργείται αυτό το Καλπάκι,—τι να το κρύβουμε;—η Ελλάδα δεν μπορεί, δεν έχει το δικαίωμα να συμπεριλαμβάνεται ανάμεσα στις πολιτισμένες χώρες.

Π.

ΑΡΤΑΙΕΙΟΝ

Η Πάουερ αντ τραξίον (ή άρπ ξιον, όπως τήνε λέει ο Λαός,) άρχισε τα ... έργα της φορολογωντας άμέσως—άμέσως τον κοσμ κη.Προτου δηλαδή βάλει μπροστά τον ήλετρικό Άθήνας—Κηφισιάς, προτου φέρει καινούριο τροχαιο ύλικό, υψωσε τα εισιτήρια της γραμμής αυτής 50 ολο από 1ης Μαΐου. Έτσι το διαροσί (και με τριτηεξιδευει ο άγρότης, ο ξεοάρης, ο φτωχός μεροδουλι της έργ της) γίνηκε δραχμές τετρακόσις ένενήντα οχτώ (498) το μήνα κι ο κοσμ κης δένεται και φονάζει, μ'α ... ποιός τον άκούει! Τα προάστεια καταδικάζονται σε μαρσισμό, ή μ' άλλα λόγια γίνονται προσία μόνο στους κεφαλαίουρους που έχουνε αυτοκίνητα και κόντρα αυτοκίνητα και χίλια λογής λογίων άνετα μέσα συγκοινωνίας στη δι θεού τους. Άμ' έτσι με την προκαταβολική αυτή φορολογία, θά μπορούσε και το Κράτος, κ' έ μ ε ι ς α κ ό μ α, να αναλάβουμε τα έξωραίστικά έργα της Πάουερ! Σοφές, πολύ σοφές, μ'α την αλήθεια, αυτές οι συμβάσεις!

ΟΙ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΟΙ

Σε όλο τον κόσμο δεν υπάρχει τάξη ανθρώπων που να μην έχει οργανωθή επαγγελματικά σε σωματείο για να ίποστηρίξη, να πρσασίση τα συμφέροντά της, σήμερα μάλιστα που ο άγώνας της ζωής πριν απ' όλα επιβάλει συσσωμάτωση, οργανωση, άμυνα. Κι' όμως στην Ελλάδα παραρείται κι' αυτό το φαινόμενο μέσα σ' άλλα, τα χίλια περίεργα. Οι Έλληνες λογογράφοι εξακολουθούν ν' άρμενίζουν με τη θρυλική τους γαλέρα κατά των όνειρων τη χώρα. Τέσσερα χρόνια τώρα όλο πάνε κάτι να κάνουνε, κάποιο «Σύνδεσμο Λογοτεχνών» να σκαρώσουνε, κι όλο γυρνάνε στα ίδια, ο καθένας στη στρουγγα του. Είναι οι μοιοραίοι, οι δειλοί και άβουλοι άντάμα, οι μόνοι καθυστερημένοι στο ζήτημα τουτο. Άξίως κάθε κακοτυχιάς, που τους δένει ...

ΣΥΝΤΑΞΗ ΣΤΟ ΧΑΛΕΠΑ

Άνάγκη να δοθής σύνταξη τιμητική στο Χαλεπά, ν' ανακουφιστούνε τα χιονισμένα γεγραμάτα του, να ξανασάνη λιγάκι ο καλλιτέχνης που πέρασε τη

μισή του ζωή βόσκοντας γίδα στά κατσάβραχα της Τήνου, για να μπορούσε να μάς δώσει τώρα τις τελευταίες γόνιμες αναλαμπές της ξεχωριστής μεγαλοφυΐας του. Και το βοήθημα τούτο ζητάμε να του δοθή από το επίσημο Κράτος, από το κράτος εκείνο που μοιράζει σε δικαίους και άδικους άριστεία κι όφίτσια, μά που δε στάθηκε ποτέ στοργικό στους ανθρώπους των Γραμμάτων, της Τέχνης. Δεν ξεετάζουμε στο ζήτημα Χαλεπά τι κάνει μια οποιαδήποτε ιδιωτική πρωτοβουλία. Έμεις ζητάμε σύνταξη για τον έκλεκτό της «Κοιμωμένης» από το Κράτος.

T.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΣΙΚΕΛΙΑΝΟΣ

Η γνώμη μου :
 Τι έγιναν ο ποιητής με το πριγκηπικό ταλέντο ; Θεός! Έκατομύρια, γυναίκες, κενοδοξίες, όλα ρίξαν τα δίχτυά τους για να μάς πάρουνε τον ποιητή. Κρέμας ! Όποιος έτοιμασε κατάβαθα την ποίηση του Σικελιανού, δε μπορεί να μη πονέση για τη διανοητική του κατάρτιση.
 Θυμάμαι μιά φορά άνοιξη που βρέθηκα στη ράχη του Πίνδου με τα τραγούδια του Σικελιανού. Τό χιόνι ακόμα δεν είχε λιώσει. Επλωμένη μέσα σε μιά χαράδρα απόλαφα τον ποιητή έλδοβουλα. Η χαρά μου εΐτανε πλήρης. Απαρρούσα πως η φύση, ο ποιητής, η καρδιά μου, εΐτανε το ίδιο πράμα.

Δόστε με πάλι, δάκαίριο στα μάγια
 Του θροού και της σιωπής σας και κρεμάστε
 Άγυιόκλημα, τη σκέψη μου, στα πλάγια
 Τ' άθανάτα των βράχων σας, στην άγια

Δόστε με φύση, άρμονικό καλάμι
 Νάχω το κορμό νερό στην άπαλάμη
 Χωρίς να τό ζητάω, σα ναΐαι πέτρα,
 Η κορβιά σιπή σας μέσα μου να δράμη
 Με της Όλύμπιας μοίρας σας τα μέτρα.

Άλλά δεν πρόκειται σήμερα να κρίνουμε το ποιητικό έργο του Άγγελου Σικελιανού.

Μ' ένδιεφέρουν οι Δελφικές γιορτές. Γοττερα από το φοβερό σεισμό του πολέμου, στο 1927, μέσα στα φλογερά ρεύματα των ιδεών, ο Σικελιανός κατάφερε να χαλάσει έκκατομύρια για να κάμη τις γιορτές των Δελφών. Ντροπή! Γιατί ο καθένας ποδχει πνευματικές άρετές και έκκατομύρια πρέπει να τα χρησιμοποιήσει για ν' άνακουφίση την ανθρώπινη δυσυχία.

Όποιος κάθεται σήμερα στο περιθώριο της δράσης, δεν είναι διανοούμενος, είναι ο τραχύς θεατής ενός σπαρτακτικού άγώνη. Δεν έχει νεύρα. Δε έχει καρδιά. Όποιος χαλάει τα λεπτά που του δόσανε στα χέρια του για να ίκανοποιήση την κενοδοξία του, δεν είναι άνθρωπος.

Εΐναι πολύ θλιβερό τώρα ίσα-ίσα που έχουμε άνάγκη από κάθε δυνατό στοιχείο της χώρας, να βλέπουμε ανθρώπους σαν το Σικελιανό και σαν τη γυναίκα του, να δίνονε το μυαλό τους, τον κόπο τους, τα χρήματά τους για να κάνουν τους θεατρίνους.

Ο δημιουργός της Δελφικής Ιστορίας μάς λέει ότι

οι φετεινές γιορτές είναι το προσχέδιο μια πράξης πνευματικής πλατύτερης. Και το προσχέδιο και το σχέδιο και η έλο ληρωτική πράξη δεν είναι για τίποτα άλλο χρήσιμα παρά μόνο για να ίκανοποιήσουνε τη μνηροφιλοδοξία ενός πλεούσιου.

Ό έπιστορευτικός, ο προνοητικός και ο έρχόμενος.

Η Σικελιανική αυτή άγια τριάδα μου εΐναι έδω-τέλα άκατάληπτη και οΐς θέλω να την καταλάβω. Δεν έχουμε κειρό να λύσουμε γρίφους.

Μας χρειάζονται άλλα πράματα. Α. Β.

ΑΠΟ ΤΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑΡΙΟ ΕΝΟΣ ΜΟΥΣΙΚΟΥ

ΕΟΡΤΕΣ ΜΠΕΤΟΒΕΝ

Με τις εορτές του Μπετόβεν οι μουσικοκριτικοί μας βαλθήκανε σε μΐ τους κόπους για να μάς άποδείξουν τη μεταφραστική τους τέχνη. Στις πρωτότυπες όμως κριτικές διαβάσαμε αρκετά νόστιμα πράγματα. Σας άναφέρω ένα δείγμα: Φίλος μου μουσικοκριτικός έγραψε για την περίφημη σονάτα σπ. 106 πως εΐνε άσυνάρτητη, μολονότι έχει στιγμές μεγαλοφυΐας. Άπορώ πως έτόλμησε να αναγνωρίση και αυτό το έάπτωμα του Μπετόβεν.

Έπειδή ο φίλος μου μουσικοκριτικός έξεει Γαλλικά, τον συμβουλεύω να διαβάση κάποιο συνάθερό του, τον Vincent D' Indy, για να μάθη πως η 103 και ίδίως το πρώτο της Allegro εΐναι η τελειότερη φόρμα σονάτας που γράφτηκε στην τέχνη μας.

Όλοι ξέρουμε πόσο δύσκολο είναι να έναρξη-στρώση κανείς ένα κομμάτι γραμμένο ειδικώς για το πιάνο. Για τον Βαϊκάτιερ που γνώρισε βαθεία το έργο του Μπετόβεν βουτερα από τόσων χρόνων μελέτη που έκανε πάνω στις συμφωνίες του συνθέτη, η ένορχήστρωση της 106, φαίνότανε τόσο φυσική και άβιαστη που νόμιζες πως ο Ίλιος ο συνθέτης την έγραψε. Τώρα για όσους φωνάζουν πως έγινε βε-βήλωσις επάνω στη δημιουργική εργασία του Μπετόβεν, τους πληροφορώ πως και ο Μπερλιόζ έπληρε έργα του Βέμπερ για πιάνο και τα ένορχήστρωσε. Άλλοι μεγάλοι μουσουργοί έκαναν ακόμα και σε έργα του πατριάρχη της άρμονίας Μπάχ το ίδιο. Τα έργα αυτά παίζονται σήμερα στα μεγάλα συμφωνικά κονσέρτα της Ευρώπης και Άμερικής, χωρίς να γίνεται καμμιά συζήτηση πως έγινε έδω στην Ελλάδα!

Από τα ελληνικά βιβλία που γράφτηκαν για την έκκατοναετηρίδα του Μπετόβεν ξεχωρίζω το βιβλίο του κ. Γ. Λαμπρίδη. Έπίσης την έκδοση Τέγγης που έβγαλε το «Φραγκέλις» του κ. Βέλου. Γπάρχουν εκεί έδο βαθυστόχαστες μελέτες, η μια του μουσουργού Κώστα Σφακιανάκη, και η άλλη του κ. Τ. Παπατσώνη. Οι μελέτες αυτές μου έναναν με άλλη έπί-πωση γιατί εΐναι πρωτότυπες, χωρίς να εΐναι μεταφρασμένες διάφορες ξένες σοφίες.

ZAK TIMPTO

Τα κονσέρτα του μεγάλου Γάλλου βιολιστή Thi-

baud έδωσαν άφορμή στον αγαπητό μου συνάθελό μου κ. Σταύρο Προκοπίου να μάς πη μερικά παραένα πράγματα για τον Thihaud σε μια κριτική του που διαβάσαμε στην έφημερίδα «Πολιτεία».

Άς μου επιτρέψει ο φίλος μου να έχω την ταπεινή γνώμη πως ο βιολιστής αυτός δεν εΐναι όπως έγραψε «bon pour l'Orchestre» και τον έκρινε όπως θα έγραφε για ένα μαθητό; ένος των τεσσάρων Ώδειών μας! Ίσως όμως να έχω λάθος και ο φίλος μου καταλαβαίνει καλύτερα τον άληθινό χαρακτήρα της κριτικής. Έγώ έχω καθήκον, για το καλό της Γαλλικής τέχνης του βιολιού, να συμβουλεύω τον κ. Thihaud να έλθη στην Ελλάδα ακόμα μιά φορά, όχι όμως για κονσέρτο αλλά για να πάρη μουσικά μαθήματα από τους κριτικούς μας δλους και έτσι όλος ο κόσμος θα μείνη εύχαριστημένος.

A. ΡΟΥΜΠΙΝΣΤΑΊΝ

Ο πιανίστας Άρθουρος Ρουμπινστάιν εΐναι ένας πολύ μεγάλος βιρτουόζος και ακόμα πολύ μεγάλος ήθοποιός. Στην έκτέλεση των έργων όμως του Μπετόβεν μου φάνηκε καλύτερος της φήμης του. Ο μεγάλος πιανίστας Άντώνιος Ρουμπινστάιν έλεγε κάποτε προς μ' έδω τις νότιες που στραβοπάτησε στα κονσέρτα του, μπορούσε να γραφή μιά δόκιμη βπερα. Στον Άρθουρο Ρουμπινστάιν άκούσαν οι νότιες που άκούστηκαν μόνο στην έκτέλεση της «άπασσιονάτας».

Σε μια μουσική κριτική που διαβάσαμε για το μεγάλο πιανίστα, ξεχωρίζω μια λέξη από τη μουσική κριτική του «Έλευθέριου Τύπου», «ο Ίλιος ο πρό-όλιγος άκόμη μουσικός τερατολόγος και σαδιστής» κτλ. ! Στζματώ έδω.

Έπίσης σε μιά συνέντευξη που διαβάσαμε του καλλιτέχνη αυτού έμάθαμε πως το κονσέρτο που έπαιξε τη Κυριακή στο Σύλλογο Συναυλιών, το κονσέρτο του Τσαϊκόφσκη του άρέσει να το παίζη όχι όμως και να τό άκούη. Μου φτίνε-ται περίεργο πως ένας καλλιτέχνης μπορεί να παίξη υπέρροχα ένα κομμάτι χωρίς να άκούη τι παίζουν τα πολύτιμα δάχτυλά του;

ΔΕΛΦΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ

Από τις εορτές αυτές, που θα παρακολούθησουν μονάχα ξένοι καλλιτέχνες, νεόπλουτοι και έμποροι κουτιών κονσερβών Άμερικάνοι, θα ήθελα νακούσω τη μουσική που γράφτηκε για το σκοπό αυτό. Μια άνακοίνωση της έπιτροπής μάς λέει πως δεν πρέπει να επιχειρήσουν αυτό το πράγμα όσοι δεν εΐναι έρω-δισμένοι με ειδικό ειδικτήριο των εορτών, 3000 χρ. από το γραφεΐο Κούκι! Άκόμα και μετά από διαθήματα ένα άρθρο του δικεκριμένου συνθέτη (με νεοτεραιτικές άρχές μάς τό λέει ο Ίλιος ο καθηγητής του Ώδειου Άθηνών κ. Φέλιξ Πέτσουκ), που μάς πληροφορεί πως η μουσική του μεγάλου συνθέτη και σοφού καθηγητή κ. Φάχου εΐναι η σημαντικώτε-ρη που γράφτηκε εις τό είδος της

μετά των Βάγνερ» (Βραδυνή 29 Άπριλίου 27) λοιπόν σήμερα η πατρίδα μας άπέκτησε βουτερα από τον Τιτάνα του Μπαϊρόι, τον Ραφωδό των Δελφών.

Έλπίζω πως ο κ. Καφαντάρης θα εΐναι εύχαριστημένος γιατί θα λυθή το οικονομικό μας πρόβλημα με τη συρροή των ξένων που θα έρχονται στην Ελλάδα για να γνωρίσουν και να προσκυνήσουν τον νέον Έλληνα Βάγνερ. Έτσι θα γλυτώση και η ελληνική Τέχνη από τη βαρεία φορολογία που την καταδικάζει το έπίσημο κράτος σε βέβαιο θάνατο από μαρασμό.

ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΡΒΟΓΑΝΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

Η ΕΡΕΥΝΑ ΤΟΥ ΨΥΧΑΡΗ

(Φιλολογική κριτική μελέτη έναντίον του Παλαμά. Έκδότης Α. Καιογόνης. Άλεξάνδρεια 1:27. Σελ. 32 Τιμή 5ρχ 15.)

Πρόπερου με τον Ταγκόπουλο, πέρου με το Φιλήντα, γέτος με τον Παλαμά, του χρόνου, δεν ξαίρουμε με ποιόν άλλο. Ο Ψυχάρης τόκανε σκοπό της ζωής του, τόκανε σύστημά του να τα βάζει με τους παλιούς συναγωνιστάδες του, να τους άρνιέται κάθε άξία, να σκορπάει το μπουλούκι του, ζητώντας ν' άπομεινεί ο καπετάν— Ένας, ο Άρχηγός. Πούναι τα παλιά τα γλυκόλογα, τα ματάκια μου και τα φώς μου — μεγάλη μου Παλαμά, Γιγαντιά μου Ταγκόπουλε! — όταν έβραζε η αντί-δραση κι' ο Γλωσσικός Άγώνας βρισκότανε στην όρη και στη δράση του; Πάνε αυτά, περάσανε, θυμητάρια μιας άλλης Έποχής! Ο Ταγκόπουλος, ο Νουμάς, δε μάς χρειάζονται πιά, ο Παλαμάς — διάβολε! — μάς έμνησε στους Πατέρες, έγραψε και στην Πολιτεία και Μοναξία έναν υπέροχο Ύμνο—διθύραμπο διάβαζε—, δε μάς χρειάζεται πιά, ο Φιλήντας, ο μοναδικός γλωσσολόγος που έσκυψε κι άφουγκράστηκε την ψυχή και τη λαλιά της Ρωμοσύνης, άλλαξε στρατόπεδο, γράφει ο άνωρωπος πότε-πότε καθαρεύουσα στο λεξικό του Μακρή για να ζήση τα παιδιά του, — δε μάς χρειάζεται πιά. Ένώ έμεις — ο Ψυχάρης δηλαδή — μέινανε πιστοί στον Άγώνα, δε ρήσαμε κάτω την άσπίδα, δεν ξαίρουμε τίποτε από συμβιβασμό, έγωΐσμούς και συμφέροντα. Άν χτυπάμε σήμερα τον Παλαμά, δεν τό κάνουμε για να του θολώσουμε την όποια μικρή η μεγάλη άξία του, άφοψ κι' έμεις γεννηθήκαμε ποιητές, κι άς γίνουμε γλωσσολόγοι, κι άς γράφουμε κριτική που δεν εΐναι δά το άπάγγελμά μας. Τό κάνουμε για να δείξουμε πως ο Παλαμάς εΐναι μεγάλος, άπίστευτα μεγάλος, μά για τα Μπαλκάνια μονάχα. Για την Ευρώπη, εΐμαστε έμεις, ο Γιάννης Ψυχάρης, και για τη δική μας δουλειά πρέπει να γίνη πρόταση και σ' έμάς να δοθή το βραβείο του Νόμπελ!...

Ο Ψυχάρης εΐναι μεγάλος γλωσσολόγος, άπίστευτα μεγάλος, το έργο του έχει αφάνταστη ιστορική σημασία, που δεν την άρνιέται κανένας, μά

οὔτε καλλιτέχνης εἶναι ὁ ἄνθρωπος, οὔτε λογογράφος, πολὺ περισσότερο, μὰ οὔτε κι ὡς χαρακτήρας λογαριάζεται φίνος!... Αὐτὸ εἶναι τὸ θλιβερό μας συμπέρασμα.

Καὶ νὰ ἀμέσως—ἀμέσως ἕνα μικρό, ἕνα παρμένο στὴν τύχη παράδειγμα.

Κατηγορεῖ τὸν Παλαμᾶ γιατί «μιά βραδιά σ'ἕνα σπίτι» φίλησε τὸ χέρι τοῦ Βενιζέλου—καὶ ὁ καὶ δλέθριο γιὰ τὸν Ποιητὴ αὐτό, ποὺ πρέπει νὰ στέκεται πάνω ἀπὸ νόματα καὶ πολιτικούς Ἀρχηγούς.

Μὰ ὁ ἴδιος ὁ Ψυχάρης στὴν Ἐφ. Πολιτεία (27 τοῦ Φλεβάρη 1921) δηλώνει σταράτα καὶ . . . παλληκαρίσια:

«Εἶμαι βασιλικὸς ὡς τὸ κόκκαλο. Καὶ δὲν εἶμαι αἰγούρος πὼς οἱ Ρωμαῖοὶ εἶναι δημοκρατικοί. Δὲν ταιριάζει στὴν κρᾶσή τους τὸ σύστημα...»

Καὶ σὲ μιά γραμμὴ παραπάνω, νὰ τὸ ξαστέρωμα, νὰ καὶ ἡ μπόμπα:

«Ὁ σεβασμιος σοφὸς, γράφει ὁ ἀνταποκριτὴς τῆς «Πολιτείας» ἀπὸ τὸ Παρίσι, ἔσχυψε ἀπότομα ἀπὸ τὸ κρεββάτι του—εἶτανε στὴν κλινικὴ γιὰ ἐγχείρηση τότε—καὶ πρὶν τὸν συγκαταστήσῃ ὁ ὑψηλὸς ἐπισκέπτης του (ὁ κ. Μάρκος Μαρῆς, καλέ, ὁ ἀθῶος ἄμαρτωλὸς Νικόλαος τῆς Ἑλλάδος!) ἐφίλησε τὸ χέρι τοῦ πρίγκιπος, τὰ μάτια τοῦ ὁποῖου ὑγράνθησαν...»

Ὁ ἀναγνώστης παρακαλεῖται νὰ βγάλῃ μόνος του ὅποιο θέλει συμπέρασμα. Ἐμεῖς κουνάμε τὸ κεφάλι μας μὲ οἶκτο γιὰ τὴν κατάντια γενικὰ τῶν διανοητικῶν μας ἀνθρώπων!

Μὰ ἐκεῖ ποὺ ὁ Ψυχάρης εἶναι ἀμίμητος, ἐκεῖ ποὺ παίρνει ψηλὰ τὸν ἀρᾶν εἶναι ὅπου ζητᾶει νὰ καταρῆξῃ τοῦ Παλαμᾶ τὴν ἀναμφισβήτητη ποιητικὴ του ἀξία.

«Ὁ Παλαμᾶς δὲν εἶναι μεγάλος ποιητὴς γιατί στὸ ἔργο του δὲν ἔχει... κακοὺς στίχους. Ἀξί μι τῆς τέχνης αὐτὸ ἀφοῦ δὲν ὑπάρχει στὸν κόσμο ἀληθινὸς Ποιητὴς, ναῖσθε, ποὺ νὰ μὴν ἔχαμε στίχους ἔλεινους, ἀθλίους στίχους...»

«Ὁ Παλαμᾶς δὲν εἶναι ποιητὴς γιατί δὲ χαμογελᾶ οὔτε στὴ ζωὴ του μῆτε καὶ στὰ γραφτά, στὰ βιβλία του. Φοβᾶται μήπως μὲ τὸ χαμόγελο διασκορπιστῇ στὸν ἀέρα τὸ ἔπος τὸ σοβαρό, τὸ δῶθε κεῖθε κατσουφιασμένο.»

«Ὁ Παλαμᾶς ἀγάπησε κι ὠνόμασε καὶ τραγούδησε μονάχα μιά γυναῖκα, τὴ δική του. Εἶναι λοιπὸν ποιητὴς; Ὁ καλλιτέχνης ζεῖ μὲ ἀγάπες, στὸν πληθυντικὸ παρακαλῶ!»

Ἐ! μὲ τοῦτα τὰ νοστιμούτσικα, δὲ φανταζόμαστε νὰ θύμωσε οὔτε ὁ Παλαμᾶς. Θὰ γέλασε μὲ τὴν καρδιά του, ὅπως γέλασαμε καὶ γελᾶμε ἀκόμη καλὴ ὥρα κ' ἔμεῖς. Δὲν εἶναι τοῦ Ψυχάρη ἀπάγγελμα ἡ κριτικὴ!

Καὶ νὰ σου τώρα τὰ ρωμαῖκα τοῦ Ψυχάρη ποὺ «δὲν ἔχουνε γραμμὴ, γραμμίτσα, λέξη, λεξούλα ὅπου νὰ μωριστῆς μίμηση τοῦ Γαλλικοῦ» Νὰ σου τὰ Ρωμαῖκα, τὰ φίνα, τὰ λαχταριστά, ποὺ τὰ κατέχει ὅσο κανένας μας—ναῖσθε!

Καθήσανε σ τ α β ρ ο π ο δ α καταγῆς καὶ ἡ

σικηνὴ βουβάθηκε γιὰ πάντα. (Μιά ρωμισοῦνη ὀλάκαιρη λέει καὶ γράφει ἀπὸ τὸν καιρὸ τῆς Κλεφτουριάς σ τ α β ρ ο π ο δ ι), σήμανε ἡ ἄρα νὰ δώσουμε τοῦ καθενὸς τὸ πρεπούμενὸ του τὸ ράγκο (διάβαζε γαλλικὰ *genre* = σειρά—ὅπως γκάρρα γαλλικὰ *aire* = σταθμός), ἔξγριασα ὅλους τοὺς στίχους (ζύγισσα δηλαδὴ), ἡ μανταλιτὴ (πολὺ ρωμαῖκο κ' ἐτοῦτο), νὰ σου τὸ μούτσουνο μου, διθύραμπος, τὸ σφόρτζο καὶ τράβα κορδέλλα!

Ὁ Ψυχάρης ἔμεινε πάντα ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ πραγματικότητα, ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλληνικὴ ζωὴ. Δὲν ἔσχυψε στὴν ψυχὴ τοῦ λαοῦ μας, δὲν τόνε συγκίνησε ποτὴ ἡ Ἑλλάδα κατὰβαῖτα, (ρωμαντικὰ ἴσως, φιλολογικὰ νοί), ἀπέμεινε Φραντσέζος ὡς τὴν ψυχὴ, ὡς τὸ κόκκαλο, Γάλλος σωβινιστὴς ἀπὸ τοὺς λίγους. Καὶ τὰ Ρωμαῖκα του τᾶμαθε στὸ Παρίσι ὅπως ἕνας Φραντσέζος τὰ Γαλλικὰ στὴν Ἀθήνα. Αἰτή ναι ἡ ἀλήθεια, ποὺ τῆνε λέμε ξεκάθαρα, «χωρὶς φόβο καὶ πάθος». Ὁ Ψυχάρης μᾶς τὸ δίδοξε ἄλλωστε: «Ἐνας λαὸς ὑψώνεται, λέει, ἅμα δεῖξει πὼς δὲ φοβᾶται τὴν ἀλήθεια.»

Ἄν δὲν εἶχε τὴν εἰκόνα του, τὸ μούτσουνο τοῦ ἀπ' ἔξω, θὰ νομίζαμε πὼς κάποιος ἐγγονάκι του, μαθαίνοντας τώρα γραφὴ καὶ ἀνάγνωση, τᾶραλε μὲ τὸν Παλαμᾶ τὸ τσαμένο γιὰ ν' ἀκουστῇ. Ποτὴ δὲ θὰ πῆγαῖνε ὁ γοῦς μας στὸν Ὀδηγὸ τὸν Ψυχάρη, ποὺ βρῆκε ἀντιστήλι, κνημημένους ἀπὸ τὸν Τύπο, τὴν πρόληψη, τὴ ρουτίνα τῆς Ἐποχῆς, στὶς πλάτες τοῦ Παλαμᾶ, τοῦ Ταγκόπουλου, τοῦ Φιλήνια γιὰ νὰ σταθῇ. Ποτὴ δὲ θὰ πιστεύαμε πὼς ὑπάρχει σὲ ψυχὴ ἀνθρώπινη τόση ἀχαριστία, τόση ἀγνωμοσύνη, τόσος κυνισμός! Κι ἂν δὲν εἶναι τὰ γερατεῖα ποὺ δικιολογοῦνε τὸ σαινόμενο τοῦτο—ἔ! τότε ἂς κλάψουμε γιὰ τὴν Ἑλλάδα ποὺ βγάζει τέτοιους πνευματικούς ἀσχηγούς!

Τοῦ Παλαμᾶ ἡ ἀξία οὔτε λερώνεται, οὔτε θαμπώνεται ἀπὸ τέτια κινήματα. Χυτιέται τὸ ἔργο του μὲ λύσσα ἀπὸ μικροὺς καὶ μεγάλους, ἀκονίζονται πάνω του σωρὸ τὰ σκουριασμένα λεπίδια, μὰ τὸ διαμάντι τὸ καθαρό λάμπει κι ἀστράφτει καὶ φωτίζει τὸ στενὸ ἢ πλατύστερνο δρόμο μας.

Ὁ Παλαμᾶς εἶναι ποιητὴς, μικρὸς ἢ μεγάλος, δὲν ἐξετάζουμε, ἐπανοστάτης ἢ συντηρητικὸς, ἀδιάφορο! Κάθε συμπάθεια καὶ τιμὴ τοῦ ἀρμόζει. Εἶναι ὁ Ποιητὴς. Κι αὐτὸ ἀρκεῖ γιὰ τὴν ὥρα μέσα στὰ μίξερα, τὰ στενόκαρδα, τὰ στερημένα ἀπὸ κάθε κίνηση καὶ πνοὴ δημοκρατικὴ νεοελληνικὰ Γράμματα.

«Μέσα στὴν Κόλαση» Δημ. Βουτυρά-Σατυρικὸ Μυθιστόρημα. Ἐκδότης ὁ ἴδιος. Δρ. 25.

«Ὁ Λεθροί» Ἰ. Οἰκονομίδη. Ἀντιπολεμικὰ ποιήματα. Ἐκδότης Μιχ. Ζηγάκης. Ἀθῆναι 1927.

«Ἡ Δεκατητρίτη ὥρα» - Πεζὰ τραγούδια καὶ διηγήματα Ἀλκη Θρούλου. Ἐκδότης Α. Σαριξεβάνης. Ἀθῆναι 1927.

(Θὰ γράψουμε στὸ ἐρχόμενο)

ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

ΝΙΚΟΥ Δ. ΠΡΙΦΤΗ

Τέως Εἰσηγητοῦ Ὑπουργείου Γεωργίας

Ἀναλαμβάνει τὴν παρακολούθησιν καὶ διεκπεραίωσιν πάσης φύσεως δικαστικῶν καὶ διοικητικῶν ὑποθέσεων

Διεύθυνσις: Στοὰ Φέξη 102

ΝΕΟΝ ΚΤΗΜΑΤΟΜΕΣΙΤΙΚΟΝ ΓΡΑΦΕΙΟΝ

Η "ΠΗΓΗ",

ΟΔΟΣ ΑΓΙΑΣ ΖΩΝΗΣ 55 (ΠΑΤΗΣΙΑ)

Ἀναλαμβάνομεν παντὸς εἶδους κτηματομεσιτικὰς ἐργασίας ὡς ἐνοικιάσεις, πωλήσεις καὶ ἀγορὰς οἰκίων καταστημάτων καὶ οἰκοπέδων.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΟΝ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΝ

ΓΥΨΙΝΩΝ ΚΟΣΜΗΜΑΤΩΝ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΦΡΕΡΗ

ΑΘΗΝΑΙ ΟΔΟΣ ΑΓ. ΖΩΝΗΣ 64

Ἀναλαμβάνομεν παντὸς εἶδους διακοσμητικὰς ἐργασίας

ΑΘΗΝΑΙ-ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ

ΒΕΡΓΟΠΟΥΛΟΣ ΨΑΛΤΗΣ & ΔΡΙΜΟΥΡΑΣ

ΜΕΓΑΛΗ ΑΠΟΘΗΚΗ ΨΗΛΙΚΩΝ ΚΑΙ ΕΙΔΩΝ ΠΟΛΥΤΕΛΕΙΑΣ

ΠΩΛΗΣΙΣ ΧΟΝΔΡΙΚΗ

Καταστήματα:

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΟΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 46

ΕΝ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ
ΟΔΟΣ ΕΡΜΟΥ 20.